

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Október 4.

40. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Mind a diadalomig.

Sokszor ejtettem egy-egy zokszót e lapok hasábjain. Sokszor háborogtam, panaszkodtam, tán feddöztem is. De bizodalmatlan, de kételkedő soha sem voltam egyházkerületünk papságával, az én forrón szeretett paptársaimmal, kedves barátaimmal szemben. Elismerem, hogy fősvény nem voltam a kérésben, az intésben, tán a dorgálásban sem. De tettem azért, mert ismerni véltem azt az erőt, képességet és hatalmat, melyet az erdélyi ev. ref. papság képvisel, és a melynek elrejtve maradni, nem érvényesülni: bűnnek tartottam egyházunk, hazánk, hitünk és a kultúra ellen. Lehet, hogy még ezután is felemelem szómat. Lehet, hogy még lesz mondani valóm. És én el fogom mondani azzal az őszinteséggel, nyíltsággal, de jóakarattal és lelkesültséggel, melyre kötelez hivatalos állásom, egyházkerületünk jövődő dicsősége után való rajongásom, és előhaladott korom, mely napról-napra mind érzékenyebben látja az idők rohamos futását, és várni nem tud, mert fél, hogy meg nem éri még kezdetét sem annak a diadalomnak, melynek öröksége a mi utódainkra vár.

Ma félre teszem a zúgolódás hangját. Ma kiengesztelődött lelkem őszinte örömeivel, meleg köszönettel, és az ohajtva várt szebb jövődő élénk reményével hajlok meg az erdélyi egyházkerület papsága előtt; és egy meleg kézszorításban küldöm üdvözetemet azon a megszentelt téren, melyen megelégedéssel, az öntudat megnyugvásával, és a győzelem teljes reményével haladhatunk mind a diadalomig.

Mi van megírva a jövődők könyvében, azt halandó szem látni, nem képes. De, hogy szept. 30-ka és okt. 1-je kitörülhetetlen betűkkel lesz bevésve az egyházkerület történetébe, az nem csak az én hitem, véleményem, és meggyőződés, de mindazoké, a kik e két nap örömet, fényt,

lelkesedését, egy akaratát és a jövődőbe vetett erős bizodalmát látták. Pedig sokan látták.

A vasárnapi istentiszteleten jelen volt Maros-Vásárhely színe-java, és a nagy templom szűknek bizonyult volna még akkor is, ha kétszer oly nagy, mint a mekkora. Több, mint 150 lelkipásztor az egyházkerület különböző vidékeiről, a Hargitától a Meszesig; a közelebbi egyházmegyékből a gondnokok számosan, a marosi egyházmegye néhány egyházközségéből presbiterek igen sokan a nép köréből: tettek bizonyoságot, hogy az egyházkerületi Papi Értekezlet eszméje meg volt érve; annak át kellett menni az életbe és hogy megalkulására elérkezett a teljes idő.

És megalakult. És élni és virágozni fog, és csak igen hamar be fogja bizonyítani, hogy minden kultur-egyleteknél hatalmasabb tényező, mert hatalmasabb eszközökkel rendelkezik, mint mindazok.

Az anyagi eszközök jók, ha megvannak. Még azt is szívesen megengedem, hogy bizonyos dolgokat elérni, megvalósítani, nem lehet pénz nélkül. De a világegyetem minden pénzével sem lehet végrehajtani azt, a mihez a lélek, szellem, buzgóság, lobogó láng, és a cél érdekében szárnyakat öltő lelkesedésre van szükség. És a mi első felolvasó ülésünk fényes bizonyítványát adta, hogy e tekintetben teljes színvonalán áll feladatának, és képes, nem csak fölemelkedni, de teljességgel kielégíteni a legmagasabb igényeket.

És e tekintetben az egyházkerületi Papi Értekezlet eszméjét hálára kötelezték azok, kik megvalósulása pillanatában szellemi magas képességeikkel ott állottak az áldozati oltárok mellett. Az egyházkerület elnök-helyettese, és egyetemi tanár, dr. Kolosvári Sándor, algondnok, Gidófalvi István, Sylveszter Domokos, Szabolcska Mihály, Molnár Albert és Benedek Dénes lelkész-társaink oly gazdag kincstárát nyitották fel az érzésnek, a gondolkozásnak, a tudásnak, és a

magasztos cél elérésére valló minden képességnek, hogy a három órai felolvasó ülés alatt okt. 1-én egy pillanattig sem lankadt a figyelem, és egy hajszálnyit sem vesztett az innepélyes hangulat. A legszebb harmóniában olvadt össze a jogbölcselet és a gyakorlati élet; a multak iránti hálás kegyelet és a máj nap szüksége; a költészet melegsége és a jövőért töprengő aggodalomnak gyógyító szert kereső buzgósága. Szerencsésnek vallhatja magát az egyházközség, hogy ilyen férfiak állanak szolgálatában; és boldognak vallhatja magát a Papi Értekezlet, hogy alkalmat nyújtott nekik oly megnyilatkozásra, mely méltó az ország figyelmére!

Tisztelet adassék m.-vásárhelyi egyházunknak és marosi egyházmegyénknek, hogy a magasztos célhoz méltóknak bizonyították magukat; köszönet a görgényi, a küküllői egyházmegyéknek, melyek szomszédos voltuknál fogva, a meleg érdeklődésnél többlet járultak a fényes sikerhez; őszinte elismerés mindazoknak, kik megjelenésükkel példát adtak, hogy az anyagi áldozatot kevésbe veszik, hol a szellemnek adnak elégtételt, és az erkölcsi diadalomról van szó.

Az örök célok érdekében megszületett intézményt közös akarat, őszinte lelkesedés, lobogó szeretet adta át a gyakorlati életnek: virasszon, örködjék felette a jók érdeklődése, a hivek és igazak rokonszenve, hogy növekedjék erőben, s szolgáljon egyházunknak, hazánknak az időben, az örökkévalóságban, mind a diadalomig.

Szász Gerő.

Helyzet-változások.

Tisztelt Értekezlet, nagyérdemű Közönség!

Ugy érzem, hogy első szavaimnak, a melyek elhagyják ajkaimat, a megokolás szavainak kell lenniök. Az a kérdés áll előttem, hogy én, a kinek számára az élet-hivatás az itt megjelent értekezleti tagokétól eltérő munkatért jelölt ki, mit keresek e díszes helyen, a melyet a megtisztelő fölkérésre, ime, elfoglalni szerencsés vagyok?

A felelet evangyélium szerint reformált anyaszentegyházunknak amaz elvi alaptételében és egyházalkotmányunk egész szervezetének oly irányu berendezésében rejlik, a mely az úgy nevezett egyházi és világi férfiak között rendi különbséget nem ismer és nem tűr.

Ennélfogva, a királyi papság tagjai vagyunk mindannyian, a kik isten adta értelmi és anyagi

erőnk mértékéhez képest, szóval, munkával, avagy vagyoni áldozatokkal közreműködünk ott, a hol, és akkor, a mikor szükséges a magyar protestáns egyház céljainak megvalósítására, és különösen hazánkban a politikai és társadalmi viszonyok sajátos alakulata által előtérbe állított magasrendű elhivatásának elősegítésére.

Azért jelentem meg tehát, hogy, érintetlenül hagyva a keresztyén egyháznak, miképp isteni megalapítójának örökké élő és változatlan céljait, a szentesített zsinati törvények keretében, mintegy újjá építéséhez és tovább-fejlesztéséhez annak a negyedfélszázados régi épületnek, a melynek fundamentoma: a krisztusi élő hit, konsztukciója: a vallás-erkölcsi életközösség, biztosítéka: az országos törvények, neve pedig: a legmagyarabb egyház, a változott helyzet és állam-politikai viszonyok között, csekély munka-erőmhez képest, egy porszemmel én is segítségére jőjtek.

De, hogy a mi közös munkánk, a melyre most és az eljövendőben kezünket vetjük, hiában való ne legyen, tiszta világításba kell magunk elébe állítanunk a helyzet képét, és nem csak az időben változás alá eső célokat, a melyekre törekszünk, hanem tapintatosan megválasztanunk az eszközöket is, a melyeket felhasználni kívánunk. És egyiknél úgy, mint a másiknál, soha sem téveszthetjük szem elől azt, hogy a mi egyházunk a maga külső jelentkezésében az államban létező közület, melynek életét, fölvirágzását, vagy lehanyaglását, sorsunk végzete, a haza sorsához kötötte.

Ugy határozta el, hogy a máj alkalomból a helyzet-változások, előnkbe kerülő célok és eszközök felé irányítok egy pár világító sugarat. Ha néhány futó percre becses figyelmüket megnyerhetem, a türelmet sok értékű megjutalmazásnak tekintem.

* * *

Uraim, mélyen tisztelt Értekezlet! Mindenek előtt jelezni kívánom, hogy én arról vagyok meggyőződve, hogy a mi jelen korunk viszonyai között, nem csak teljesen meddő volna, hanem bomlasztó hatása miatt éppen veszélyes is lenne, ha akár értekezleteinkben, akár alkotmányos gyűléseinkben az arra hivatottak olyan absztrakt, úgy a miénknek, mint a többi keresztyén egyháznak létokát és fennállását igazolni törekvő célokkal foglalkoznánk, a melyeknek alapja és kiindulási pontja az egyházi értelemben vett dogma.

Ezt azért mondom, mert az őseink által megvívott harctérnek romjait az én lelki szemeim elől még máig sem fedte be az évszázadok moha. Sőt tovább megyek: talán, teljesen fedni sem fogja soha, mivel az emberi természet a maga abszolút lényegében állandó és örök. Csak megnyilatkozásai változnak az időben és a földi téreken, a szerint, a mint azt a kor szelleme magával hozza.

Hogy az évszázak multán a nyilvánulások változásai szelidebb és a kivételeknek ma is helyet engedve, általában mérsékeltebb alakot öltöttek, azt az emberi együttélés föltétlen szükségességének érzetén és fölismerésén kívül, legnagyobb részben, a krisztusi szeretet tanára alapított humanizmus bár lassu, de hová-tovább mindinkább hódító terjedésének és követelményeinek tulajdoníthatjuk.

Az igaz, hogy a most jeleztem szükségesség fölismerése az ember értelmi világának tulajdona; valamint kétségtelen az, hogy a szeretetnek is az emberi szív a kútforrása, minek következtében az azok követelményei útjának nyitvatartása is az ész parancsolatja; de, az érvényesülést mindig az föltételezi, hogy az ész uralja az emberi szenvedélyek féktelenségét, és nem megfordítva.

És ha azt látjuk, hogy a romokat maga után hagyó tűz még hamvadásában sem veszté emésztő erejét; hogy a türelmetlenségben és szenvedélyességben lángja itt-ott még ma is föl-föllobban, s égfelé csapkodva, kész a szubjektív álláspontnak csalhatatlanságát, avagy akár magát az istenséget is egyedül magának követelni: akkor e lapangó tűznek kihívó erjesztése nem lehet a mi föladatunk. Sőt még a tápláló anyag birtokát sem szabad másoktól irigyelnünk. Ellenben, a jó példaadás kötelességünk. Hiszen, a protestantizmus ma sem egyéb, mint a mi kezdetben volt, a megkötöttségtől való föl szabadulásnak nehéz proceszsusa. A hitnek és lelkiismeretnek szabadsága. E szakadtságban rejlik létoka. Ebbe fogódzik gyökere. Ez az éltető eleme, és a vizsgálódás útján a fölburjánzó gyomok mellől, ennek talajából válnak ki azok az igazságok, a melyek az emberiségre nem csak áldást hozók, hanem a tudományos előhaladásnak is szellem-virágai. A mennyire ez a mi egyházunknak féltett és az országos törvények által is védett drága kincse, éppen annyira kell azt a más hitű egyházak tulajdonában is tiszteletben tartanunk.

Hadd, alkothassa meg azoknak kebelében is, mindenki szabadon a maga lélek és kedély-vilá-

gát és rendezhesse megszorítás nélkül az istenséghez való belső viszonyát. A «meddig» határvonalának kihuzása ugy is az államhatalmat illeti; attól a kiinduló ponttól kezdve, a melynél az egy hitet vallók az államban, mint közületek, külsőleg is jelentkeznek és ugy nevezett egyházakká szervezkednek.

Ebben a határvonalban pedig vezető és irányító pontokképpen, a melyeken túl az nem terjedhet: az államhatalmi fönség, a jogi, keresztény-erkölcsi és társadalmi rend; valamint az egyházak teljes jogegyenlősége és viszonzossága kell, hogy szolgáljanak.

Ilyen felfogásban élvén, a vázlatosan idevetett gondolatokban negative két dologra mutattam reá.

Az egyik nem más, mint a protestantizmus lényegéből meritett érvekkel való tárnogatása annak, a mit előre bocsáték, hogy t. i. ez idő szerint sem a mi értekezleteinknek, sem pedig a mi egyházi alkotmányos gyűléseinknek, a tudósok asztala mellől és a kathedráról a dogmákat és dogmatikus kérdéseket az ész vizsgáló és ítélő kétségtelen jogának föntartása mellett, a nyilvános forumokra hurcolniok, nem szabad.

A másik dolog, a melyet, bármennyire tartózkodom is a politikától, de már csak az eszmék társulása sem engedi kikerülnöm: a vallás-szabadság és az ugy nevezett «felekezet nélkülség» kérdése.

Ugy hiszem és azt itélem, hogy a jelenkor általános követelményei, valamint specialiter a hazai és felekezetközi viszonyok és körülmények consequenciái által kikerülhetlenül a magyar törvényhozás faktorai elibe terelt egyházpolitikai kérdések közül, reánk nézve, a többi között, ez a legfontosabb, ez a legégetőbb. E kérdés elől hallgatással kitérnünk, vagy előtte szemet hunyunk, nem lehet.

Az elv föltétlenül a következményekre fordítja tekintetünket. És be kell vallanunk, hogy az annak közel kilátásba helyezett dekrétálásával kitüzött állami cél, a protestantizmus lényegével és alapföltételeivel nem csak, hogy ellentétben nem áll, hanem annak éppen egyik megnyilatkozásaképpen jelentkezik, ugy annyira, hogy az ellenvetést tevőkkel szemben, ugy kellene fölkiáltanunk, hogy jaj annak a protestáns egyháznak, a mely saját éltető elemétől, a szabadságtól félti föntartását. Mert, ha a szabadság a politikai életben: eszmény; akkor ugyanaz, a hit világában: megigazulás.

Az egyik, mint a másik az idők rendjének szülötte, mely magától növekszik, mivel önmagából veszi tápláló anyagát mint az erdők rengetege saját hulló lombjaiból és ledült törzseiből rakja le új meg új termő rétegeit.

Elkeresztelhetnők elementaris erőnek is, mely az ellenhatás alatt önmaga fokozza magát, hogy annál inkább föltartóztathatlanul törjen a megvalósulás felé.

És ha masképp nem teheti, évszázados intézmények rombadöntésével egyengeti tova haladása útját.

Elég e tekintetben egy futó visszapillantás a történeti eseményekre, hogy valóságáról meggyőződést szerezhessünk.

A magyar protestáns egyház a XVI-ik évszázad folyamán, vagyon magával hozása nélkül, szakad ki a királyilag dotált egyetemes r. kath. egyház kebeléből. Kevés kivétellel, összes templomainak, iskoláinak és egyéb parokhiális épületeinek utolsó porszemét is a hívők lelkesedése és áldozatkészsége hordta egybe. Az ur szolgálatába állított férfiak élet-existenciáját, élőtökére: a hivek egyetemére fekteté. Az üldözések tömörítő és erőt fokozó hatása alatt fejlesztett autonómiában hivek, a mennyire féltett kincset igyekezének maguknak biztosítani arra nézve, hogy sorsukat önmaguk intézhessék, a protestantizmus egyik alapföltételévé avatott anyagi önfenntartásban, szint olyan értéket őriztek, mert a kettőbe, a hazáéval közös szabadságnak és függetlenségnek bázisát helyezék bele.

Mintha csak előre sejtették volna, hogy ezen a bázison kell fölépülnie annak az erős várnak, a melynek tornyai és falai mögül kiindulva, kell megvívniok egykoron a nemes harcot, nem egyedül hitük szabadságáért, hanem egyszersmind azért a szent eszményért is, a mely a magyarság és magyarnak-maradás képében lebegett előttük.

(Folytatása következik.)

A papi Értekezletekről.

(Felolvastatt a kolozs-kalotai egyházmegye 1894. szeptember 8-án tartott Papi Értekezletén.)

(Folytatás.)

Ugyde, nem elég, ha csak mi, papok jutunk birtokába a felismert igazságoknak; nem elég, ha csak mi birunk élő hittel, és csupán mi veszünk szentleket, hanem szükség, hogy az igazság hatalma mindeneket meggyőzzön, a léleknek amaz ereje, mely hajdan csodákat mivelt, most is hasson és élteszen; kell, hogy a protestáns szellem és öntudat mozgásba hozza a társadalom minden rétegét, és a világosság árássza sugarait mindenhová, a

hol a sötétség birodalma honol. Látjuk, halljuk a panaszt itt is, ott is, hogy mily nagy a közönyösség, mennyire megcsappant a hit, s a szeretetnek nincs melege, mint az őszi napsúgárnak, míg a gonosz erkölcsök diadalt ülenek az erény és a becsület felett, rombolva, pusztítva, a mi nemes, szent és igaz. Amott egy kis szigeten meg pásztor nélkül kesereg a nyáj, körülfogva a nemzetiségektől, mint ragadozó állatoktól, s a nyájjal együtt elvész a föld, kihál a nyelv, melylyel őseink megvették e hazát; másutt pedig, az ultramontán hazafiak csörgetik rozsdás fegyvereiket, hogy kiirtsák még a földnek szinéről is az eretnek-serget és visszaállítsák a Regnum Marianumot. Népiskolai állapotainkról, nem is szólva, a melyeken saját erőnkön úgy is aligha tudunk segíteni, ime, mennyi kényes poszt, a hol az őrállást kettőzni kell, nehogy rést üssenek a protestantizmus immáron csaknem négyszázados bástyáin, s megtépjék lobogóit, a melyek annyi dicsőséget szereztek hazánknak, nemzetünknek. Ezek a posztok azok, a melyeken a Papi Értekezletek g y a k o r l a t i l a g mutathatják ki, hogy mire képesek, s megvalósíthatják az eszmét, az igazságot, melynek elméletileg birtokába jutottak.

Mind e kettős célja a Papi Értekezleteknek, melyet én, talán a kelletténél hosszasan sorolgaték elő, dióhéjban megtalálható a kerületi Értekezleti szabályzat második pontjában is; de, mégsem tartám feleslegesnek, ezeket elmondani, mert a kerületi és egyházmegyei Értekezletek célja, ha végeredményében egyező is, a megvalósításban és a kivitelben, azonban, különbség van; vagyis, az eszközök és módok, bizonyos tekintetben, eltérők. Már magában véve az a körülmény is, hogy a kerületi Értekezletek legalább is két-három napig tartók, azt jelzi, hogy ily Értekezlet csakis arra alkalmas helyen, mondjuk, városokban tartható, a hol talán imminens szükségé sem forog fenn az ily nemű összejövetelnek. A megalkotott szabályzat szerint alig is lehetne egy Petriben, egy Pulyonban, egy Siménfalván, s több más ily valóban ekszponált helyeken megjelenni és két-három napig gyűlésezni. Korántsem azt mondjuk ezzel, mintha talán a városokban való összejövetel szükséges nem volna; oh, igen, az nagyon szükséges, sőt még valahogy Patában is el lehetne tölteni egy napot: csupán a kettő közötti különbséget akarjuk feltüntetni. A kerületi Értekezletek külsőleg, fényben, megjelenésben akarnak hatni, úgy szólva, reprezentálják az egész protestantizmust: míg az egyházmegyei Értekezletek a csöndes, zajtalan munkában igyekeznek céljaikat megvalósítani. Amazok hatása olyan, mint a nagy esőé, melyet dörgés, villámlás előz meg, mind az egész földre kiterjed zengésük, míg emezeké a csöndes éjszakán leesett harmatéhoz hasonlít. Élet tenyész mindkettő nyomában; szükség van tehát mindkettőre. Szükség, hogy a kálvinista egyház erejét, képességét néha-néha külsőleg is megmutassa, ne csak a «szent» István napi körmenetekről, «szent» László-társulati gyűlésekről halljon és tudjon a világ, hanem lássa és tudja meg, hogy él a kálvinista egyház is, és a hol megjelenik és magát reprezentálja, nyomában fény, szabadság és igazság tenyész. De szükség van, sőt még inkább, a csöndes, zajtalan munkára, hogy annak a munkának gyümölcseit csak azok élvezzék, a kiknek szántuk; hogy úgy építsük meg

várainkat, hogy azt az ellenség észre ne vegye, meg ne tudja, nehogy az akció még nagyobb ellenakciót szüljen.

A kettő tehát egymást kiegészíti, az általános célt közösen munkálja, melynek sikere annál reményteljesebb, mert közöttük szervi összeköttetés is van.

A kerületi értekezleti szabályzat részletesen felsorolván az eszközöket és módokat, a melyeknek segítségével célját szolgálni ohajtja, szükség, hogy röviden mi is szóljunk a kivitel módzatairól, a melyeknek megállapítása az egyházmegyei Értekezletek jog- és hatáskörébe tartozik. Megjegyzem azonban előre, hogy itt csupán általánosságban, mintegy tájékoztatás képpen szólok, míg a szervezés, a végleges megállapodás magát az Értekezletet illeti, mire nézve alább bátor leszek egy pár határozati javaslatot terjeszteni elő.

Az egyházmegyei Értekezletek intenzivebb működését tekintve, ohajtandó volna, hogy a kettős célnak megfelelőleg, azoknak megvalósítása is a lehetőségig elkülönítessék egymástól, mintegy külön-külön közelítvén az elméleti és gyakorlati célok felé. Érttem pedig ezt oly formán, hogy a tisztán elméleti kérdések fejtegetése a magunk dolga és mindaz, a mi csupán minket érdekel, egymás között, úgy szólván, a világi elemnek mellőzésével tárgyalassanak. Mert, például, mit érdeklí és micsoda épülést nyer abból a köznép, ha én, vagy más egy Papi Értekezleten tudományos alapon kezdünk beszélni a váltság tanáról; ha ismertetünk egy-egy vezetés munkát; ha vitatjuk, hogy ez, vagy az a predikáció-író megtartotta-e a homilétikai szabályokat, helyesen osztotta-e fel beszédét, sat.? Legfőbb azt fogja mondani, hogy ennek a papnak jobb kiadása volt, mint annak, ez hangosabban beszélt, mint az. Ha pedig az érdek nincs felköltve, kimarad a hatás is. De, másfelől, vannak oly dolgok is, melyet nem tárgyalhatunk palam et publice, míg egymás közt mindenik bátrabban, több érdeklődéssel szól hozzá. Mindez pedig csak úgy lehetséges, ha évenként tartunk legalább is két Papi Értekezletet, melyek közül az egyik az ilyen elméleti kérdések tárgyalására, a munkaterv megállapítására, a kivitel módzatainak megvitatására, az elért eredmények beszámolására, lehető indítványok, gyakorlati kérdések feletti eszmecsere fordítatnék, úgy szólván, érettünk, a magunk mivelődésére, haladása végett tartatnék. (Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. szept. 25.

Elnökölt: főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, dr. Vályi Gábor, Deésy Gyula, igazg.-tanácsosok. Hercegh Lajos, főmérnök, mint helyettes műszaki előadó, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Deák József, pénztárnok, dr. Deák Albert, ügyvéd, Márkus János, titkár, Bodor Antal, közalap előadó, és Kádár János, segéd-titkár.

Az ülés megnyitása után, felolvastattak az időközben elnökileg elintézett közigazgatási és kölcsönügyi darabok jegyzékei, s az ismertetett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétettek.

Tárgysorozat előtt, bemutatja főtiszt. püspök aa. Hercegh Lajos, h.-műszaki előadó aát. s jelenti, hogy

nevezettet fölkerlte az igazgató-tanácsi ülésekben való megjelenésre, az építkezési ügyek előadása céljából. Igazg.-Tanácsunk örömmel üdvözli körében, az egyházkerület érdekében végzett hasznos szolgálatairól már jól ismert h.-műszaki előadó aát. az elnöki intézkedést jóváhagyó tudomásul veszi, s az új tagtárs munkálkodására isten áldását kéri.

Ugyancsak főtiszt. Püspök aa. örömmel jelenti, hogy a kolozsvári theologiai fakultás épületének építésében a munkálatok annyira előhaladtak, hogy a falazat rövid idő alatt kész lesz, s így elérkezettnek látja az időt az ily monumentális épületeknél szokásos koszorú-ünnepély megtartása iránti intézkedésre. Jelzi egyúttal, hogy, nézete szerint, ezen ünnepély, az alapkövetéssel kapcsolatosan, mert ennek helye az alapban meg van hagyva, a folyó évi november elején lenne megtartandó, mikor is a házassági és közfőtörvényszéki ülések alkalmából összes espereseink és főjegyzőink is jelen lesznek, s így kellő ünnepélyességgel és jóformán az egész egyházkerület képviselőinek részvétele mellett folyhatna le a szóban forgó ünnepély. Közölte a tervezetet főtiszt. püspök aa. egyházkerületünk nagyérdemű főgondnokával, br. Bánffy Dezső őnagyméltóságával is, ki azt helyeselve, kijelentette, hogy kedves kötelességének fogja tartani, e nagyfontosságú ünnepélyen megjelenni. Javasolja tehát ezek alapján főtiszt. püspök aa. hogy küldjön ki Igazg.-Tanácsunk kebeléből egy bizottságot, mely az ünnepély teljes programját elkészítse, az alapköbe helyezendő okmányokat megszerkessze, szóval, az ügyet teljesen, s oly időben készítse elő, hogy, az idő rövidségére való tekintettel, már legközelebről intézkedni lehessen a meghívók kikocsátása iránt. Igazg.-Tanácsunk a javaslatot teljesen magáévá tevén, a bizottság elnökéül főtiszt. püspök aát. kérte föl, tagjaiul pedig dr. Kolosvári Sándor, dr. Vályi Gábor, Hercegh Lajos, Márkus János, aait, s jegyzőnek Kádár János, s.-titkár aait. választotta meg.

Ezek után következett a napirend. Márkus János, titkár aa. előterjesztése folytán, elhatározta Igazg.-Tanácsunk, hogy az igazg.-tanácsi ideiglenes díjnokok gyakori változásával előállani szokott kezelési nehézségek megszüntetése céljából, a díjnoki javadalmazásra rendelkezésre álló összeg terhére, az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten, két rendszeres irnoki állást szervez, és pedig egyiket évi 500 frt. a másodikat évi 400 frt. javadalommal. Ezen állomásoknak mielőbbi betöltésére az elnökség egyidejűleg fölhatalmaztatott.

Szászvárosi kollegiumunk Előljáróságának indokolt kérésére megengedett, hogy regálé-kártalanítási kötvényeinek eladása útján, a szászvárosi magyar polgári olvasó-egylet részére tizenhetezer forint $5\frac{3}{4}$ százalékosjtörlesztő kölcsönt utalhasson ki, a kimutatott kellő fedezet mellett.

Mező-felei egyházközségünk föllebbezése folytán, az egyházmegyei tanács ama határozata, mely szerint az egyházközség és volt kántor-tanítója közötti javadalom-megosztási ügyben az egyház hátrányára döntött, a föllebbezésben fölhozott indokokra s az ez irányban fennálló gyakorlatra tekintettel, megváltoztatott s az egyházközségi közgyűlés megosztása hagyatott jóvá.

Magyar-nagy-zombori gazdasági szeszgyárunk szá-

mára egy második szesz mérőgép beszerzése engedélyeztetett.

Főt. püspök aa. előterjesztése folytán, a dicső-szent-mártoni körlelkészi állomásra t. Vályi János, pulyoni körlelkész aa. léptettetett elő, ki eddigi buzgó és eredményes munkálkodásával ezen előléptetésre érdemesnek s új állomása feladatainak végzésére képesnek bizonyult.

Feldobolyi egyházközségünk vitás kántorváltásai ügye visszaküldetett a sepsi egyházmegyei tanácshoz, az időközben beérkezett fölebbezés másodfoku elintézésé céljából.

Erdővidéki egyházmegyénk tanácsának ama kérése, hogy a baróthi leányegyházközségbe, központi segélylyel, körlelkészség állíttassék, a központi segély-alapok ez idők szerinti lekötöttsége okán, tárgyalás alá sem volt vehető s az illető leányegyházban fennálló felsőbb népiskolában és ipariskolában való hitoktatásra az anyaegyház lelkesze utasított.

Kackói egyházközségünk ama kérése, hogy a központban kezelt pénzei keblki kezelésre kiadassanak, teljesíthető nem volt, mert az 1891. évi rendkiv. egyházkerületi közgyűlés 11. jkvi számú határozata szerint, e tőkék is a közalapba vonattak be s innen jelzálogi kölcsönökbe, illetve, jövedelmező ingatlanokba fektetettek.

Az igazgató-tanácsi irodaszolga ama kérése, hogy az irodahelyiség kibővítése folytán tetemesen megsza-porodott teendők végzésénél leendő segédkezés céljából, segédzolgái állás rendszeresíttessék, megfelelő fedezet hiányában, teljesíthető nem volt, de tekintettel azon körülményre, hogy a valóban megsza-porodott teendőket csakis állandó segítség mellett képes megfelelően elvégezni: fizetése javítására Ig.-Tanácsunk havi 5 frtot szavazott meg.

Antal Márton, mérai lakos aának, a reá kiróvott gondnoki fölmentési díj elengedése tárgyában beadott kérése, a beszerzett információk alapján, indokolatlannak bizonyulván, elutasított.

A m.-n.-zsombori birtok megvásárlása alkalmából keletkezett s az eladók ellen maig is fennálló követeléseknek, per útján leendő behajtására, egyházkerületi ügyvéd aa. megbízott.

Végül, tárgyalatott dr. Sárkány Lajos, egyházkerületi számvevő aa. kérése, melyben sokoldalú elfoglaltságára és a számvevői teendők folytonos szaporodására tekintettel, állásáról lemond s fölmentetését kéri. Igazgató-Tanácsunk őszinte sajnálattal vette tudomásul páratlan szakértelmű és buzgó tisztviselőjének lemondását, de a fölhozott indokokra tekintettel, azt elfogadni és az állás betöltése iránt intézkedéseket tenni, volt kénytelen. Minthogy azonban az állás nagy fontosságához és újabban mind szélesbedő munkaköréhez mérten kevésnek tekinthető jelenlegi számvevői javadalomra megfelelő egyént találni, Ig.-Tanácsunk nem reméli, s e célból a pályázati hirdetést közzétenni, célravezetőnek nem véli; s mert másfelől a számvevői állást az újabban bevezetett pénztári könyveléssel és az egyházkerület nagyszámu ingatlanainak ellenőrzésével is kapcsolatba óhajtja hozatni: bizottságot küldött ki kebeléből az iránti javaslatétel végett, hogy a számvevői hivatal munkaköre, a

változott viszonyoknak megfelelően, miképpen állapíttassék meg s a szóban forgó állás betöltése mily úton eszközöltessék? E bizottság elnökéül Domokos Antal, ig.-tanácsos aa. választatott meg.

Több tárgy nem levén, az ülés bezárattott. r. s.

Az Egyházkerületi Papi Értekezlet tisztválasztó első közgyűlése.

Hamarjában nem tudom, mivel kezdjem meg tudósításumat e nagy és várakozáson felül sikerült közgyűlésről. Azt a buzgóságot emlitem-é, mely oly számos embert hozott össze közelbül és távolbül, vagy azt a lelkesedést és kiemelkedő fogadtatást, melyben az Értekezletet Maros-Vásárhelytt úgy az egyház, mint a város tagjai részesítették? Azt az emelkedett hangulatot rajzoljam-é le, mely az egész Értekezletet eltöltötte, vagy azt a mindenkit elárasztó és megragadó jólérzést, melyet a jó siker feletti öröm ad az ember lelkének? Annyi bizonyos, hogy a gyűlés nagyon kiemelkedő és jól sikerült összejövele volt azoknak, kik munkálni óhajtottak egyházunknak közös érdekeit. Papok közül vagy százhatvan, többnyire a közeli vidékekről, de sokan az egyházkerület legtávolabb részeiből, a világiak közül Maros-Vásárhely csaknem egész közönsége, és a vidék lakosságának egy jó nagy hányada mind ott voltak, hogy jelenlétükkel bebizonyítsák az ev. ref. egyház soha el nem fogyatkozó, de mindig erősödő nagy hatalmát. És az is bizonyos, hogy az Értekezlet megoldotta most mindjárt először is célját és feladatát. Mert magára tudta vonni a közfigyelmet, mert ki tudta fejteni erejét a magához való vonzásban, és az összetartozandóság megteremtésében. Mert a szellemi életet most először is oly magas nivón mutatta be, hogy az Értekezlet számot tehet minden hasonló tényező között.

Anyaszentegyházunknak egy szive-dobbanása volt ez a közgyűlés, mely hatalmas bizonyosságot adott arról az életről, melyet ebben alkalmas eszközökkel nagyon élénk és fokozottá lehet tenni. Még ilyen gyűlést egyfolytában egy néhány évig, és minket is számba fognak venni, mint egyikét a leghatalmasabb tényezőknél. Hiszen, hogyne? A mely egyház és annak fiai olyan magaslaton tudtak a világ elébe lépni, mint M.-Vásárhelytt a miénk ez alkalommal, az csak azt bizonyítja, hogy ennek az egyháznak megnövekedő ereje mindig emelkedni fog, hogy erejének hatalmával rabul ejtsen mindenkit. Nagyon szép, nagyon megragadó látvány volt az, hogy az erdélyi református papok értekezletén ott láhattuk Marosvásárhely egész intelligenciáját, közönségének jó nagy részét, mely teljes méltánylását kifejezni, jött a mi körünkbe. Nem is mást, csak éppen ezt célozta mindig az Értekezlet, s ime, ezt elérte, és ezzel azt, hogy felköltötte az érdeklődést egyházunk irányában. Hogy aztán az érdeklődés meg nem csalódott, hogy megnyerte a gyűlésen azt hatást, mely csak jót fog teremni, azt amaz emelkedett értelmi élet biztosította, melynek termékei a közgyűlésen bemutatattak.

Nagy öröme szolgálhat tehát egyházunk minden fiának, hogy megalakulhatott az egyházkerületi Értekezlet, és hogy ezt a gyűlést megtarthatta. Mert bebizonyította ez a közgyűlés, hogy van még az ev. ref. egyház kebelében sok nemesen dobogó és érező szív, mely nem hogy szégyenlené ez egyházhoz való tartozását, nemhogy megelégedne, ha

csak számát gyarapítja a szabadság, a szellemi megváltás egyházának, hanem oda akarja szentelni mindenét ezért a sokat szenvedett, sokat meggyötört és megtiport szegény kálvinista egyházért. Nagy öröme szolgálhat mindenkinek ez, mert ebben a jövőző idők egyik biztosítását láthatja, megvalósulását ama nagy és fenséges eszményeknek, melyek mind lelki szemeink előtt vannak. És nagy öröme kell hogy legyen ez a megalakulás a «Prot. Közlönynek», mely sokáig egyedül lobogtatta a zászlót és ime, most diadalmi ünnepet ülhet, valamint olvasóinak is, kik évek óta lelkesedtek ezért a nagy eszméért, hozzá fűzték várakozásaikat és a hívő szótát oly nagy örömmel fogadták és követték.

Mivé fejlődhetik, mívé válhat ez az Értekezet, azt részben a mostani közgyűlés is megmutatta. A mely egyesületnek bölcsőjénél úgy sereglenek össze a lelkesedők és áldozni tudók, az az egyesület azt az erőt bírja magában, mely soha elveszni nem fog, sem megcsökkenni.

De szóljunk valamit a közgyűlés lefolyásáról is.

Szept. 29-én érkezett meg Marosvásárhelyre Kolozsvárról főt. Szász Domokos püspök aa. kit a marosi egyházmegye fogadott Nyárádtónél az egyházmegyébe való belépése alkalmával. Kiséretében voltak, Szász Gerő, egyházk. jegyző aa. dr. Kolosvári Sándor, ig.-tanácsi elnökhelyettes, stb. A vásárhelyi vasuti pályaháznál nagy küldöttségek fogadták lelkes éljenzéssel főt. püspök aát, melyeknek élén a város nevében a h. polgármester, Oroszlán István, az egyház nevében Nagy Sámuel, gondnok, és Vass Tamás üdvözölték. Az üdvözlő, majd a válaszbeszéd után lovas bandérium kísérete és a harangok zugása mellett megindult a menet gazdagon fellobogózott és ünnepies színbe öltöztetett városba a rendkívül kedvezőtlen, esős időben. Alig láttuk a végét annak a hosszú kocsisornak, mely főt. püspök aát követte. Ha szép idő lett volna, ez a menet egyike lett volna a legszebb látványoknak.

A városba megérkezés és az elszállásolás után, az egyes testületek tették meg tisztelgésüket főt. püspök aánál. Ezek között volt a megye, melyet az alispán, a város, melyet Oroszlán István, az ev. ref. egyház, melyet Nagy Sámuel gondnok vezetett. Továbbá, az ev. ref. kollegium Dósa Elek, gondnokkal, az ev. ref. leányiskola Pallós Albert, igazgatóval, stb.

Már délután megkezdte az Értekezet nagy előértekezet tartásával működését, hol megállapodás történt a tisztviselők választására és a többi teendőkre nézve. Este nagy fáklás menet volt, melyben több, mint száz fáklát vittek. A tüzoltó zenekar játszotta az indulókat. A piac megkerülése után, főt. püspök aa. szállásához értek, hol az üdvözlő beszédet dr. Bernádi György tartotta. Az erre következő válaszbeszéd után, elvonult a tisztelgő menet.

A fáklás menet után ismerkedés volt, hol a világiak közül igen számosan léptek be az Értekezet tagjai közé.

Ha az első napot egészen megzavarta a kedvezőtlen idő, annál inkább sikerült a második napi program a szép derült napon.

Harangozás előtt az egybegyűlt papok testületileg vonultak főt. püspök aához, kinek vezetése alatt templomba mentek. A templomban a városi műkedvelők vegyes dal-kara énekelte legszebb darabjait. Az ének elhangzása után, főt. püspök aa. lépett fel a szószékbe és szállott fel imádságában az egek urához és kérte áldását a megkezdett

munkára. Majd e lapok szerkesztője tartotta meg egyházi beszédét, melynek hatása ott látszott az egész templomi gyülekezeten.

Isteni tisztelet után a közönség egy része eltávozott. Azonban, nagy része benn maradt a templomban, érdeklődéssel várva a megalakulást. A megalakulás rövid időre kezdetét is vette. Mindenek előtt főt. püspök aa. nyitotta meg az értekezleti gyűlést. Majd ugyanő előadta a célt, a melyért e gyűlés összehiva volt, végül pedig meleg hangon szóló lapunk szerkesztőjéről, kiben az egyesület eszméje megfogamzott s azt nemes lelkesedéssel életre is hivta. Az értekezet zajos éljenzéssel kísérte e beszédet.

Azután az ideiglenes elnökség jegyzője dr. Bartók Jenő, aa. tette meg jelentését, előadván azt, a mi ezig az Értekezet ügyében történt. E jelentést lapunkban nem sokára közölni fogjuk.

A jegyzői jelentés után, felolvastattott az Értekezet már jelentkezett tagjainak névsora, a kikhez a hely színén még igen számosan csatlakoztak. Erre főt. püspök aa. miután azt is bejelentette, hogy a maga részéről, mint alapító tag kíván az Értekezet tagjai közé belépni, felhivta a gyűlést a tisztikar megválasztására. Páll Károly, m.-vásárhelyi tanár indítványára egyszerre, közfelkiáltással alakított meg a tisztikar. Még pedig megválasztattak elnöknek Szász Gerő, I. alelnöknek Bartha Lajos, II. alelnöknek Vass Tamás, jegyzőnek Molnár Albert, I. aljegyzőnek Tavaszi József, II. aljegyzőnek Bodor Géza, pénztárosnak dr. Borcsa Mihály. A megválasztottakat elnök, főt. püspök aa. üdvözölvén, a tisztválasztó gyűlést bezárta.

Gyűlés után az Értekezleti tagok tisztelegtek főt. püspök aánál és a megválasztott elnöknel.

Azután diszebed következett. Körülbelül kétszáz terítéssel. Részt vett benne az egész Értekezet és Marosvásárhely igen számos kiváló férfia. Az egész ebéd nagyon lelkes hangulatban folyt le. Több igen szellemes és kiváló felköszöntőt hallottunk. Pohárköszöntőket mondtak a királyra, főt. püspök aára. Marosvásárhely városára, az Értekezletre, az elnökre, a tisztikarra, stb. Az ebédnek csaknem a setét este vetett véget.

Este a színházban diszeloadás volt. Az Értekezet tagjainak legnagyobb része ott volt, és úgy megtöltötte a színházat, hogy helyet is alig lehetett kapni.

A második nap volt a tulajdonképpeni Értekezleti gyűlés. E napra voltak téve ugyanis a felolvasások. Már jóval a gyűlés megkezdése előtt, diszes és igen előkelő hallgató közönség töltötte meg a templomot, a hol a felolvasások megtartattak. A felolvasások előtt a marosvásárhelyi felsőbb leányiskola énekkara énekelt.

A gyűlés kezdetén mindenek előtt főt. püspök aa. vette fel a szót és üdvözölte lapunk szerkesztőjét, mint már megválasztott elnököt és vele az egész tisztikart. A gyűlés is megéljenzette erre őket. Majd az új elnök vette át a szót, és megtartotta ama látható benyomást keltett beszédét, melyet lapunkban szintén közölni fogunk. Azután, a mult ülés jegyzőkönyve hitelesített, mely után megválasztattak az egyház notabilitásai közül a tiszteletbeli tagok, kiknek nevét lapunk más helyén közöljük. Ezután vették kezdetüket a felolvasások.

Felolvasásokat tartattak a lapunkban már közölt kérdésekről. Először olvasott dr. Kolosvári Sándor, egyetemi tanár, kinek felolvasását osztatlan figyelemmel kísérte az egész

közönség, végül pedig lelkes éljenzéssel és tapssal fejezte ki feltétlen csatlakozását az ott érintett eszmékhez. A felolvasást egész terjedelmében közölni fogjuk, de itt is meg kell említenünk főjelszavát, mely egész hazai protestantizmusunk jelszavává kell hogy váljék: a kepe megváltását az állam közvetítésével és részben hozzájárulásával. Majd Sylvester Domokos, igen hatásosan, gyönyörűen írt értekezésében Benkő Józsefről emlékezett, Szabolcska Mihály a zsolnár-fordításokról értekezve, leginkább a saját fordítási kísérleteit mutatta be, Molnár Albert egész ideális lelkét öntötte bele felolvasásába, melynek minden sora a bölcsészet poesise. Majd dr. Gidófalvi István olvasta fel a praktikus életet érintő felolvasását, melyet érdeméhez képest a többi felolvasásokkal együtt az Értekezletnek a lehető legszélesebb körben el kellene terjeszteni. Végül, a lelkipásztorkodás köréből, a templomba nem járás okairól és ezek gyógyító eszközeiről olvasott Benedek Dénes sok megfigyeléssel és helyes érzéssel.

Ezek voltak a felolvasások. A lehető legkülönbféle kérdésekről szólottak ezek más és más eszmekörből véve, egészében pedig olyan tájékozást, nyújtva, mely a legkielégítőbb szellemi táplálékot nyújtott az Értekezlet minden tagjának. Kívánatos lenne, hogy ez értekezések kinyomattassanak és önálló füzetben kiadassanak, hogy minél számosabban hozzájussanak ezekhez és belőlük irányelveket, utmutatásokat szerezzenek. Hiszen, e felolvasások a gyűlésen is mindenkire a lehető legnagyobb hatásokat tették, mert valamennyi igen

magas színvonalon állott, úgy hogy a hallgatók nagy lelki meglepéssel távoztak el a meghallgatás után.

Délben szintén közebed volt, hol a pohárköszöntőket a szónokok megváltották az Értekezlet javára. Az ebéd vége jól belenyult a délutánba és csak az vetett véget, hogy a vasúthoz kellett indulnunk. Főt. püspök aát. sokan kísérték ki a vasúthoz, ki éljenzések közt hagyta el a székyek fővárosát.

És azután elváltunk M.-Vásárhelytől. Három nap kedves emléke kísért el bennünket. Mindenek felett pedig az a tudat, hogy a mit az Értekezlet végzett, annak hatása folytonosan növekedni, izmosodni fog, és hogy egyike volt a szerencsés gondolatoknak e győlést Maros-Vásárhelytől megtartani. Hiszen, részt vett e gyűlésen csaknem mindenki, a kitől a megjelenést várni lehetett. Az összes egyházmegyék közül csak éppen az orbai, kolozs-kalotai, nagyszebeni, gyulafehérvári és sz.-szolnoki egyházmegyék nem képviseltették magukat, a többi egyházmegyéből több helyről nem csak a papok, hanem a tanítók és presbiterium tagjai is eljöttek, hogy tanulják meg az egyház és vallás szeretetében mindenha megállani.

A többi most már a jövő dolga. Isten adjon minden áldást, és minden kegyelmet, hogy a remény, melyre az első gyűlés a szép kezdettel egész bizton feljogosít, beteljesedjék és az erdélyi egyházkerület javát ez az Értekezlet is hatalmasan felvirágoztatni szerencsés lehessen, a többi közreműködő tényezők között!

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Miklósvárszéki, nagyajtai Cserei Mihály levelei.

I.
(Vége.)

Szükséges volna, ha Ngoék, a méltóságos Consistoriummal együtt, Dániel Lőrinc uramot és Marko Sándor uramot adjungálná Dániel István és Dániel József uraim mellett ebbe a traktusba Curátoroknak, mert ő kglmek mindenkor it, heliben lagnak, s volna, hová confugiálni az it való szegény Reformátusoknak, mert Dániel István és József uraimék igen ritkán, holott minden napon, s minden órán újulnak it a mi Ecclesiánk ellen való Practikák, s nincs a szegény panaszló félnek, hová menni, az úr Apor Péter uram volna főhivatali Biró, s tartoznék assistálni, de eö Nga inkább nagyobb fautora a Pátereknek. Bár csak ebben a székyben a vice Tiszt volna Református, mégis valami kitsint assistálhatna, de a vice Tiszt is (mivel ebben a Székyben Catholicus arra való nemes Ember nincsen) mindenkor Unitárius, csak azért, hogi a mi szegény Református Embereink minden emberi segítségtől legienek meghfosztatva. Az előbeni vice királi Biró, Donáth Görgei úr is, valahol lehetet, mortificalta, ha csak alatomban is, a Reformátusokat. Eleget munkálodtunk benne, hogy rázhassuk a Szék nyakáról le, az úr fő királi Biró úr miat nem lehetett, Lelki Barátia lévén. Volnának it a székyben capax igaz nemes Emberekből álló Református emberek arra a hivatalra valok, s én valoban munkálodnám, hogi azok közül lenne, de a mint már eszembe vettem, abban semmi sem telik, mert az úr ugi akar, hogi Donáth Görgei testvér-öcsét, Donáth Pált constituallja vice királi birónak, ki is ollian practicus Reformátusokat gyűlölő

Unitárius, mint a Báltija, és igi a Curátorok is it nem lakván, Fő királi Biránk is a Páterekkel tartván, a vice Tiszt is ha ismét Unitárius leszen, Ngod. penig tölünk távol lévén, az extrema Uniot könnyen feladhatják ebben a Tractusban levő Reformátusoknak, hanem ha mikor látja a jó isten, hogi it minden Emberi segítség meghfogatkozot, a maga isteni segedelmét csudálatosan mutatja ki. Ajánlom kglmedet méltóságos úri Házával együtt a jó istennek oltalmába, Ngod. alázatos szolgája.

Nagi-Ajta, 11. Septembr. 1716.

Cserei Mihály, mp.

II.

Miklósvárszéki nagyajtai Cserei Mihály levelei br. Apor Péter Háromszékmege főkapitányához; Apor Péter levelei Csereihez.

Méltóságos Báró, bizodalmas jó Ur!

Nyavaliás miklosvári Református Szabad Embereknek micsoda méltatlanul való megbántodások legien ugian a miklosvári Catholicus-Jobbági Emberektől, Ngodhoz, mint Fő Tiszthez menvén panaszolni, bővebben relatiojokból meghérthette, minthogi azok a Jobbági Emberek különben is igen nyakas Emberek, noha Ngod is Catholicus uri Ember, mindazáltal a mennyiben Ngod Hites Fő Tiszt, tartozik Ngod absque respectu Religionum et Personarum, a megbántodott személyeket igaz causajokban manutenealni a potentárius-kodokat penigh refractalni ne kénszeritessenek ezek a nyavaliás Emberek ha Ngodtól consolatitot nem vehetnek, a Meltóságos Regium Guberniumhoz rekuralni, etc.

Ngod köteles Szolgája, igaz attiafia, N.-Ajta 28. Aug. 1716.

Cserei Mihály, m. p.

Folytatás az 1/4. év mellékleten.

Replica D. Baronis Petri Apor.

Ajanlom kgdnek mint kedves Batyamnak Szolgálatomat. Isten kgelt. minden jokkal álgia meg, kívánom.

Kglmed Levelét becsülettel vettem, meliből értem a köpecziek dolgát. Ennekem koránt sem nem ugi beszélleték azt a dolgot, a mint kldm írja, mellyet is bizony szivesen bánok, hagi eddig békével s egymás szeretetivel éltünk, most ilj dolgokat kezdenek, kihez képest én semmit sem tudok klnek irni, migh az Inquisitiot nem láthatom, melről is parancsoltam Notarius urnak, hagi három Assessorral pergaltassa eo Kglme az Inquisitiot, mivel már is ezen dolog publica pacis et quietis turbationis írják lenni, adtak volna nekem idein hirt s tudtam volna én, mint kellett volna ezen dologgal bánni, de már nekem ezen dologban igen caute kell magamat viselnem. A Biróth hagi el vitték, abban mind eddig semmit sem tudtam, melire nézve nem is tudok semmit irni, etc.

Kglmed Attjafia Szolgája, Nyujtod 30 Aug. 1716.
Apor Péter.

Replica Michaelis Cserei,

Méltóságos Báró, Bizodalmas jó Uram!

Ngod levelemre való válaszát becsülettel vettem. Irja Ngod, hagi koránt sem ugi beszélleték Ngodnak a köpeci dolgot, a mint én referáltam, holot én Ngodnak a köpeciek dologáról egi virgulát sem irtam, hanem a miklósvári Református Szabad Emberek megbántódásáról és igi a Ngod réplícaja az én Levelemnek Sensusát nem rongálja.

Irja Ngod, hagi eddig békével s egi más szeretetiben éltünk, már most illyen dolgokat kezdenek, bizony azt mind Ngod s mind más igaz Hazafia méltán fájlalhatia, hagi a kinek mi pretensioja Vagion is, nem viâ juris, hanem viâ facti akarja prosequálni, és igi ha ex imperata conscientia is kel itiletet tenni nem tudom, ha a köpeciek e vétkesek azért, hagi Száz Esztendőttől fogva békességesen bírt földökről nem engedték a Buzat el vinni, vagi pedig azok, a kik erővel alattomban el akarták vinni, a minthogi ha Méltóságos Generalis uram eö excellentiája vétkeseknek találta volna a köpecieket, nem bocsátotta volna el a Rabokat, söt ez a dolod Ngod. Fő Tisztséginek is kissebségire vagion, mert ha a Patereknek ő Kgkk igaz panaszok volt, Ngodat mint Fő Tisztet kellett volna elsőben is requirálni, lévén az Approbata Constitutioban világos és Szoros Articulus arról, a ki Papot vér, vagi kerget, brevi manu azok ellen mint procedallianak a nemes varmegiek és Székek Tisztei s nem kellett volna, méltóságos Generalis uramot sinistra informatiokkal fel indítani. Egiebíránt, bizony akarnám, ha a mi kglmes urunk es okos Fejedelmünk eö Felsége klgielmes intentioja, sokszori kegieimes Decretumai s a nemes országnak törvényi szerint mind privata, mind publica personák dolgai a közönséges igazságban folyinának, mint hagi ő felsége mind a Catholicusoknak, mind a Reformatusoknak Erdeliben egiaránt való jussal Ura és Fejedelme, bizony elhiszem, azt nem akarja ő Felsége, hagi a Farkas zavarja megh a vizet s a szegény juhok ráncsák elé törvényre. Irja Ngod, hagi attak volna idején hirt Ngonak a köpeciek, mit akarnak s tudta volna Ngod, mint kellett volna banni a dologgal, de azok nyavallyasok hagi adhattak volna hirt Ngodk, holot ex inproviso mentek rájok a Paterek, hagi Buzájokat el vitessek, azoknak penig Baratjuktól érkezvén hirek, ugi mentek ki, hagi meg ne engediek, inkább ha szabad igazat mondani, Paterekk. eö kgkk. kellett volna Ngodat arról contulalni, hagi potentiose, elakarják a köpeciek Buzáját hordatni s tudom, Ngod nem jóvállotta volna nekik azt rendetlen processust, hanem törvényét igazította volna.

Azt is írja Ngod, hagi már azt a dolgot publica pacis et quietis turbationak írjak, elhiszem, mert qualis confessio talis absolutio, de mikor a dolgot világosan s valóságosan meg értik, másképpen tesznek itiletet felöle, hanem ha azok háboríttják meg a Haza közönséges békességét, a kik igaz jus szerint, a mi övék, törvény nélkül nem akarják másnak engedni, a kik pedig a másét erőszakosan elakar-

ják venni, azok szereznek csendességet a Hazában, igazán it telik bé, a mit páter uraimtól giakorta hallottam: Quid est Unio? Est uni jó.

Ngod köteles szolgája igaz Attiafia, N.-Ajta 1 Sept. 1716.
Cserei Mihály, mp.

Különfélék.

== **Kellemetes sensaciót idézett elő** a már megalakult Értekezlet első ülésének első ténye, midőn az elnök az alapszabályok 13-ik cikkének e) pontja értelmében, a tiszteletnek és hálának adva kifejezést, megtette ajánlatát a megválasztandó tiszteletbeli tagokra nézve, s egyben elő is terjesztette a következő névsort: az anyaország négy egyházkerületének püspöke: Kun Bertalan, Pap Gábor. Szász Károly, Kiss Áron; az odaváló főgondnokok: Tisza Kálman, Tisza Lajos, Vályi János, br. Vay Béla, ezzel kifejezést adott az Értekezlet, hogy az együvértartozást fentartani, ápolni ohajtja; a tiszántúli egyházkerületből még gr. Degenfeld József, és Tóth Sámuel lesznek felkérendőek, hogy megválasztásukat elfogadni sziveskedjenek. Egyházkerületünkben a status-kurátorok iránt fejezte ki ily módon tiszteletét az Értekezlet: gr. Bánffy Miklós, Lészai Ferenc, br. Bánffy Dezső, gr. Kuun Géza, és gr. Bethlen Gábor; rajtuk kívül: gr. Kuun Kocsárd, Gyárfás Domokos, kebelei Nagy Sámuel, Donáth József, br. Radák Ádám, gr. Bethlen Géza, Hegedüs Sándor, Simó Lajos, Gyarmathy Zsigmond, dr. Szász Béla, dr. Koltvári Sándor, és dr. Kovács Ödön választottak meg egyhangulag és azzal a jóleső meglegedéssel, hogy az Értekezletnek alkalma nyílt, nem jutalmazni, hanem kifejezést adni a hálának és tiszteletnek azon férfiak iránt, kik egész életük javát önzetlenül áldozták az egyház és haza legmagasabb érdekeinek. Meg vagyunk győződve, hogy a köztiszteletnek örvendő, kitünő férfaink méltányolni fogják intencióinkat, és meleg érdeklődéssel fogják kísérni Értekezletünk törekvéseit, melyek ugyanazon célokat akarják szolgálni, melyek az ők ideálját képezik.

== **A maros-vásárhelyi innepélyességek** rendezésében, hallomásunk és tapasztalásunk szerint, mindenki a legnagyobb örömmel és készséggel vett részt, a keblü egyháztanácsától, mint testülettől elkezdve, le az egyesekig. Nem tehetjük azonban, hogy a legnagyobb elismeréssel és köszönettel ne emlékezzünk meg név szerint is azon buzgó férfiakról, kik a rendező bizottság élén mindenkit elkötelező kedvességgel végeztek nem csekély tisztüket. Az egyház két lelkipásztorá Vass Tamás és Molnár Albert, a leányiskola vezetője, Pallós Albert, valamint Bernády úr, a tanácsok általában az ők vezetése alatt mindenki vetélkedve sietett, hogy a siker teljes legyen. Isten nevében végeztek munkájukat; az áldás nem maradt el; maradjon is rajtuk hosszú időken keresztül.

== **Nem tudjuk megtagadni magunktól,** hogy e helyen mi is, ki ne fejezzük tiszteletünket Maros-Vásárhely iránt. Az köztudomásu, hogy e derék székely város érzelmeiben, gondoikozásában mindig a legelsőek között foglalt helyet, a hol az előhaladás, a kultura, a hazaszeretet kért áldozatot. Most egy újabb hajtást eresztett az a gazdag babérfa, mely termékeny talajának méltó büszkesége: a valóságához, egyházunkhoz való törhetetlen ragaszkodásban. Maros-Vásárhelynek általában pregnans jellege a kálvinizmus, melynek ez alkalommal is fényes bizonyosságát adta ugy külső megjelenésével, mint vendégszeretetével, mely valóban elhalmozott a szivesen látásnak minden javaival. Tisztelet adassék Maros-Vásárhely e spontán megnyilatkozásának. Mi nem ígérhettünk semmi kedvezményt, mint a politikai agitátorok, sem kitüntetést; szívünket vittük oda csupán, és szeretetünket az eszményi dolgok iránt és Maros-Vásárhely önkint, önzetlenül ezt áldozatkészéggel honorálta. Találja meg jutalmát öntudatában és a jók tiszteletében. Virágozzék, nőjjon az idők végeig.

== Örömmel konstatálhatjuk, hogy egyházkerületünk épülő theologiai háza rohamosan közeledik a befejezéshez. Az impozáns épület falait fölemelték úgy, hogy e hó folyamán már a koszorú-ünnepélyre van biztos kilátás. A mint örömmel értesülünk, november 4-én, az azokban a napokban tartandó házassági és közfőtörvényszéki ülésezések kapcsán lesz az épület szegletkövének ünnepélyes letétele, a melyre sokan készülnek egyházkerületünk különböző részeiből.

== A papiuk árvaháza javára az egyházkerületi Papi Értekezlet alkalmával tartott isteni tisztelet után, Nagy Domokos, kutyfalvi pap aa. perselypénzképpen 3 frt. 11 krajcárt gyűjtött. E pénzt nyugtatvány mellett átvettük, hogy takarékpénztárba helyezzük a már ott lévő összeghez. Az összeg nem nagy, de emeli az, hogy amaz isteni tisztelet alkalmával a többi különféle célu adakozások mellett gyűlt ennyire. Csak rakjuk össze a filléreket és ha mindenünnen összegyűjtöttük, azt, a mit akartunk, biztos elérhetjük.

== Megrendítő hírt közöltek a hírlapok, melynek egy ideig hitelt adni, nem akartunk. Ma mint szomorú valóságról kell tudósítunk olvasóinkat. A sárospataki méltán nagy hírű kollegium leégett. És ha ez az egész országban leverő hatást képes előidézni, elképzelhető, hogy ott minő izgatottságot kelthetett, minő szomorúság töltötte el a sziveket e nagy csapás. Az egész város, mindenek felett pedig a tanuló ifjuság ember feletti erőfeszítéssel, az életet megvető vakmerőséggel rohant majdnem a lángok közé és csak miután szomorú bizonyossággá lett, hogy az épület menthetetlen, akkor vetette rá magát a tanszerek megmentésére, melyeknek nagy részét sikerült is megmenteni. Midőn mély részvétellel regisztráljuk a nagy szerencsétlenséget, egyszersmind azon reményünknek adunk kifejezést, hogy a sárospataki kollegium, mint a phönix-madár fog kikelni hamaiból, hogy dicsőséggel folytassa felséges misszióját.

HIVATALOS RÉSZ.

1202—1894.

KÖRLEVÉL.

az erdélyi ev. ref. egyházkerület főiszt. és mélt. házassági-, és közfőtörvényszékének nt. és tt. tagjaihoz.

Folyó évi november hó 3-án d. e. 9 órától házassági-, 5-én d. e. 9 órától kezdve közfőtörvényszéki ülések fognak tartatni egyházkerületünknek szokott helyiségekben, melyekre cimzettek ezennel körlevélileg meghívom, kérvén az első foku bíróságokat, hogy a folyamatban levő peres ügyeket addig lehetőleg lejártni, illetőleg, kellőleg előkészíteni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1894. oktbr. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2626—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium m. tt. Elöljáróságának.

Tudomás, s mihez tartás végett közöljük a közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó év 44,818. szám alatt kelt következő leiratát.

«Az illető tanintézeti igazgatóság értesítése végett, tisztelettel tudatom, hogy az 1883. évi XXX-ik tc. 46-ik paragrafusában gyökerező jogomnál és kötelességemnél fogva, a mélt. Igazgató-Tanács egyházi főhatósága alatt álló kolozsvári, maros-vásárhelyi, nagy-enyedi, székely-udvarhelyi és zilahi főgimnáziumokhoz Kunc Elek, kolozsvári tankerületi főigazgató; a sepsi-szent-györgyi és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig Elischer József, nagyszebeni tankerületi főigazgatót küldöttem ki az 1894—95-ik tanévre, mint megbízottaimat a végből, hogy a nevezett intézeteket meglátogassák, az állami főfelügyeletet nevében gyakorolják, s tapasztalataikról ide jelentést tegyenek.»

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. szeptember 24-én.

Parádi Kálmán, Szász Domokos,
tanügyi előadó. ev. ref. püspök, mint elnök

1203—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szeéri organista-kantor-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes, kényelmes új lakáson kívül, hatvan véka rostált tiszta búza, hetven véka szemes tengeri, hatvanöt veder must helyett, 91 frt. tizenöt szekér tűzifa, beszállítva, tandij kilencvenöt tanköteles után à 50 kr.: 45 forint, tandij husz ismétlő iskola-kötelestől à 25 kr.: 5 frt. kilencven darab csirke, vagy e helyett, à 20 kr.: 18 forint, tizenöt vékás szántóföld, beleszámítva az ó-temetőt is 25

frt. stóla 10 frt. A szántóföldeket a tanító munkáltatja, de az állami adót az egyházközség fizeti. Az összes javadalom egyházhatóságilag 346 frt. 50 kr-ra lett értékelve.

Kötelességei: 1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület által megállapított népiskolai tanterv szerint az ev. ref. felekezeti vegyes iskola vezetése, hetenkint kétszer az ismétlők oktatása. 2. A szeéri ev. ref. egyházban az énekvezéri teendőnek vasár-, innep- és köznapokon orgona-kisérettel végezése. 3. Kánonikus órákon lelkész helyett isten-tisztelet végzése. 4. Az egyházi tanács és közgyűlések jegyzőkönyveinek vezetése.

Pályázati határnap: 1894. nov. 2-ka. Folyamodványok nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1894. okt. 2. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2694—1894. PÁLYÁZATI HIRDETME NY.

A görgényi egyházmegyébe kebelezett nagy-ölyvesi körlelkési állomásra ezennel pályázatot nyitunk. Ezen körlelkészség kötelekébe tartozik a nagy-ölyvesi anyaegyház, s a m.-szt.-mártoni, mezőrücsi, m.-örményesi és m.-szt.-györgyi fiókegyházak.

A körlelkési javadalom összege 425 frt. 31 kr. mely összegbe azonban a 46 hold kanonika porciónak csak kat. tiszta jövedelme van felvéve.

Pályázati határnapul folyó évi okt. 15-ikét tűzzük ki, mely időig a kellőleg felszerelt pályázati kérések főt. püspök aához nyujtandók be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. szeptember 29.

Domokos Antal, Kadár János,
elnök-helyett, ig.-tanácsos. s. titkár.

463—1894.

MEGHIVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegye f. évi okt. hó 20-án, d. e. 10 órakor kezdődőleg, K. Vásárhelyt, a városház disztermében rendes közgyűlést tart, melyre annak m. tt. világi és egyházi tagjait van szerencsém meghívni.

Tárgyak: 1. Felsőbb leiratok közlése. 2. Esperesi jelentés az évi egyházlátogatásról. 3. Jegyző előterjesztése az egyházmegyei m. tt. tanács időközi működéséről. 4. Tanügyi előadó jelentése. 5. Beadványok és lehető indítványok.

A közgyűlést isteni tisztelet előzi meg, melyen a papi szolgálatot tiszt. Zajzon Lajos, feltorja-karatnai lelkész aña végezi.

Lécfalván, 1894. szept. 30-án. Zoltáni Elek,
evang. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedév melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Október 11.

41. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarútea 9. sz.*

Szász Gerő megnyitó beszéde.

(Az oktbr. 1. első ülésen)

Mélyen tisztelt Értekezlet,

Uraim, és kedves barátim!

Az első szó, melyet most már megalakult egyházkerületi Papi Értekezletünk kimond, legyen az őszinte, a meleg köszönet ama férfinak, kit a gondviselés jó kedvében adott egyházkerületünknek, hogy tőle tanulnánk meg, dolgozni, lelkesedni, őrt állani egyházkerületünk, vallásunk magas érdekei felett; ama férfinak, kit bámulatos munkáereje nem egyszer felszabadít arra, hogy a közélet oly viszonyai között is bebizonyítsa önzetlen érdeklődését, a hol példaadásával buzdítólag hat és szolgál amaz eszméknek, a melyeknek harcában a gyöngébbek elfáradnak; fejezzük ki köszönetünket főtiszt. püspök aa. iránt, ki, ime, ide is eljött hozzánk, közénk, és ezzel tanubizonyosságát adta, hogy e mi törekvésünket jónak, becsületes munkának tekinti, és hogy részt követel e munkából.

A munkából ki is vette részét, holott legelsőbben is a tegnapi napon ő emelkedett fel istenhez munkánkra áldásért; ő tette az első kapavágást, holott vezette a tisztikart megválasztó ülést; és most is ő mutatta be e tisztikart, kétségen kívül, nem ama jelszóval: előre; hanem, ama másikkal: «utánam!» Ezt a mi derék vezérünket isten sokáig éltesse.

A másik szó essék a mi részünkről amaz előlegezett bizalomért, melylyel az Értekezlet megtisztelt minket, hogy első tisztikara lehessünk e már megszületett új intézménynek. Ha azt mondom, hogy megtisztelve érezzük magunkat e bizalom által, azt is mondom, hogy érezzük a munka terhét, fontosságát, és egyszersmind a felelősséget. Azt szokták mondani: «vége jó, minden jó»; de, ha a kezdet rossz, annak jó vége soha sem leszen. Mi éppen ezért mindnyájan érezzük, hogy a kezdetén kell megfeszített erővel munkára vetni

kezeinket. Akaratunk van; hogy tehetségünk lesz-e, azt a jövő mutatja meg. Mi igyekezni fogunk. Kérjük az elnézést, és a hathatós támogatást, a mely nélkül Sysiphusi munkára vállalkozunk és vállalkozásunk nem lesz egyéb, mint kompromittálása egy szép, magasztos eszmének.

Ugy érzem, hogy nekem most egy szép, hangzatos programmal kellene elő állanom. De mert az divat, szokásos, éppen azért kérem a tisztelt Értekezletet, hogy az alól fölmenteni, kegyeskedjék. Annival inkább, mert magam már igen sok programot hallgattam végig, melyből soha egy szó sem teljesedett; és én azt szeretném, hogy az elért eredményekből, a bemutatott tényekből lehessen majd következtetni a programra.

Az én programom különben is az az eskü, melyet elmondottam harmincöt évvel ez előtt, midőn gyenge vállaimra vettem a nehéz palástot. Az én programom az evangyéliom, melyet nem a hivalkodó bölcsekedés diktált, hanem a szív, a kedély, a földnek az éggel való ölelkezése a szépnek, a magasztosnak szeretete által. Az én programom az a 46 évvel ez előtt lefolyt Makabeusi harc, mely megtanított szeretni hazámat, nemzetemet. Az én programom az a hatvanhárom esztendő, mely vállaimat nyomja, mely ma már nem keres új eget, új földet, új hazát, új istent: de a meglevőkből kiválasztva, megtartva az örökkévalót, az eszményit, megszentelni ohajtja az elmulandó földet a soha el nem multható szellemnek diadalmaskodó erejével.

Nem-nem! Nem az én, hanem a mi programunkról van szó.

Majd, ha az erdélyi evang. szerint reformált egyházkerület papsága érezni fogja, hogy mindnyájan egyért, egy mindnyájunkért; ha mindnyájan érezni fogjuk, hogy munkálkodván protestáns meggyőződésünk érdekében: isten országáért és hazánkért, és a népért dolgozunk; ha köztudattá válik, hogy tudomány és hit, egyház és magyar

haza; a vallásnak és az igazságnak szolgálatában állani: ugyanaz; ha tisztelven a törvényt, azon túl akarunk szolgálatot teljesíteni az örökkévaló világoknak; ha buzgólkodunk a nekünk kimutatott pályán úgy, hogy minden község oda áll a jobbakkal a mi soraink közé: akkor a mi programunk megvalósult; akkor én is elsohajtom: mostan, uram, bocsásd el a te szolgádat.

Az út addig még hosszú. Végét én megérni nem fogom. Esztendeim meg vannak számolva. De a mig élek, erre munkálni, ezért lelkesedni, meg nem szűnök: isten engem úgy segítsen.

Felolvasó ülésünket ezennel van szerencsém megnyitni.

Helyzet-változások.

(Folytatás.)

Az idők változtak, és a helyzet átalakult.

Nem is szólva a különvált és a nemzeti választott és legtöbbször reform. vallásu fejedelmek uralma alá került Erdély és az ehhez tartozott részek egyházi viszonyairól, a harcok tüzeit az egyezkedésekre és békekötésekre alapított országos törvények hamvai takarják maguk alá. Már több egy századánál, hogy az 1791-iki törvényhozás a helyzetet, a mennyire az uralkodó vallás preponderanciájának megtartása mellett lehető volt, a protestánsokra nézve is türethetőbbé tette. De az egyenlőségnek és a viszonyosságának hiánya megmaradt kovásznak, hogy más téren, a harcmezők helyett a gyűléstermekben, kicserélt eszközökkel, a fegyverek helyett, a jog és igazság követelményeivel tovább éllesse, és napjainkig föntartsa azt a küzdelmet, a melyet az azt végre is szánkió nélkül dekretáló 1848: XX. és 1868 LIII. tc. intézkedései nem csak, hogy véglegesen meg nem szüntethetnek, hanem az ezek végrehajtására irányított rendelkezések révén teljes erővel közbelépett belső és külső politikai tényezők magát a küzdelem célját, irányát és feleit is teljesen átalakították.

A helyzet e megváltozásában már nem a protestáns egyházak védekezéséről és nem is kevesebbről van szó, mint az állam szuverénitására és hatalmának úgy befelé, mint kifelé arról a függetlenségéről, a mely az államban a törvényhozáson kívül más hatalmat és az ettől megállapítottan kívül más jogrendet nem türethet.

Ennek következtében, kezdetét vette az állam és egyház különválásának processzusa. Annak a szinte kilenc-százados egybeszövődésnek kibontakozása került napirendre, a mely az egyház

hatalmát és befolyását még a középkorban az állampolitikai hatalmakkal fűzte egymásba.

Ebben a hatalmas áramlatban minket a mi hitelveink nem akadályokul az útba, hanem örökül az út mellé állítanak, hogy legyünk jó vigyázással azokra, a kik magukra vigyázni, nem tudnak.

És itt az elvont elmélkedés és a történeti események világából a gyakorlati élet terére léptem. Innen tekintve szét, nem tagadhatjuk, hogy a távolban borongó és összeverődésre kész felhőfoslányok tünedeznek föl szemeink előtt.

Ez abban leli magyarázatát, hogy a külső megnyilatkozásban az elméleti igazságok és a gyakorlati életjelenségek nem mindig egymást követve és fedve, szoktak összetalálkozni.

Hiszen, az eszményekben való bizonyos testetöltésre nézve még a logika szigorú törvényei is szupponált tényezőket kívánnak. Valamint arra nézve is, hogy a természetben akár csak egy magocska csirába pattanjon, az erőknek és elemeknek egymásra hatása és viszonyos összetalálkozása szükséges.

Ekképpen, úgy a politikai, mint az egyházi életben a szabadság is csak az értelmiség és a felvilágosodottság talajában teremhet az emberiségre nézve drága gyümölcsöket.

És hogy állunk mi a küszöbön levő helyzet-változások között? Vajjon, arra alkalmas és jól előkészített talajba fogódzik-e gyökerünk? Vajjon, védve vagyunk-e az ellen, hogy a rést törő, vagy a réseken átsurranó vihar a tömeges, vagy lassu kiszálazás munkájával a közpéldabeszéd amaz erdőjéhez ne juttasson, a mely felé tekintve, a «hol van a fa» kérdést kellene föltennünk?

Bár, sajnos, de mindeme kérdésekre nézve a kedvező felelet csak feltételes lehet. A feltétel pedig már természeténél fogva magában rejti a jövő bizonytalanságát, mert eseményei nem egyedül a mi tehetségünktől, hanem részben az államhatalomtól is függenek.

Nehezemre esik bár kimondanom, de tiszta világításban reánk nézve a helyzet képe a kóros állapotok szimptomáit mutatja felénk. Egykoron az élő hit fundamentomára fektetett és a vérdózatokkal fölszentelt régi épületnek: a mi külsőleg látható egyházunknak az önkintes vagyoni áldozattételekben és a rendületlen hű ragaszkodásban nyilvánuló kohéziv ereje lazulni kezdett. Az összetartó kapcsok tágulnak. Falain a repedés jelei tünedeznek föl. Mintha csak lopva nősző gombák végeznék romboló munkájukat rajta.

Hiában, ilyen a kornak áramlata!

A XIX-ik évszáz realisztikus iránya más isteneket és más erkölcsöket keres.

Az anyagban és a vagyon-szerzés címeiben nem válogatók izlésnek közömbös, hogy aranyból, börze-ügyletekből, avagy tán hamis váltókból, de testi bálványokat állít az idealizmus helyére. A tudákosság könnyen túl teszi magát még azon is, a mit a bölcsesség és a tudás föl nem érhet. A ki előtt a lángelmék, a természettudományok bámulatatos haladása mellett, mint megfeyjthetetlen végső ok előtt, hódolással hajtják meg fejüket, azt a kontárok leszállítják a képzelet égi honából, és hitvallásuk, vagy helyesebben, hitetlenségük világának központjául a hatásukban érzékelhető, de lényegükben nem ismert természet-erőket állítják oda.

Az egyháznak, mint emberi közületnek ezek az elemei azok, melyek a miveltség és felvilágosodottság birtokával tetszelegnek ugyan, de sivár lelkük a szabadságra méltatlan, mivel az kihatásában nekik nem a megigazulás, hanem csak ürügy és köpenyeg arra nézve, hogy alatta a felekezet kötelékéből kibontakozva, ne isten és az egyház, hanem az önzés, vagy a förtelmesség oltáira rakhassák áldozatukat.

És mit mondjak a hívek számban túlnyomó többségét tevő népelemről? Hiszen, a vallásosság és az egyházhoz való tartozás tekintetében a nép lélek-világának buvárlata felette eltérő és ellentétes okokat és eredményeket tár előnkbe. Helyenkint és személyenkint a lélek valódi szükségletének érzete a pusztán átöröklött vallási külső formákkal; a megsemmisüléstől való félelem, a babonával; a rajongás a könnyű eltántorodással; a bigottság a közönyösséggel és kárhoytatással; a konzervatívizmus az újítás után való vágyakozással; az áldozatkészség a rideg önzéssel, sat. oly sajátos vegyületekben jelentkeznek, hogy az állapotok karakterében, az örvendetes kivételeknek helyet engedve, csak egy az általános vonás, a melynek neve: a fizetni nem tudás, vagy a fizetni nem akarás.

Ez is egy láthatatlan kőszíkla; de nem az, a melyre a Mester építé a keresztyén anyaszentegyházat, hanem az, a melyen a Mester igénytelen követői annyi nemes és önzetlen törekvőseinek kell hajótörést szenvedniök.

Ekképpen, az elvi követelményeknek a gyakorlati élet-jelenségekkel össze nem vágása, valamint egyházunk sorsának a haza sorsával való

hagyományos egybekötöttsége állítja előnkbe a helyzet nehézségének megoldásra váró feladatát, a melyért abból az okból kell sorompóba állanunk, hogy a jövő fenmaradást biztosító feltételeket megszerezhessük.

* *

Én a föltételeknek egy részét első sorban önmagunkban keresem; más részét pedig az államtól várom és remélem.

Ugyanis, az egyház élő organizmusában működő végső szervek a papok, a kiket szent hivatásuk az emberiség jóltevőinek sorába avatott. Az ők értelmi és erkölcsi világának kell közvetlenül reprodukálnia a hívek szívében, lelkében, és gondolat-világában. Miképpen a recepcióra a nap fény sugarainak özönéből minden virág-kehely azt a színt kapja meg, a mire szüksége van, úgy a papnak is olyan értelmi fölényben kell tündökölnie, hogy értelmi fokozatához képest mindenik híve tőle azt a világosságot nyerhesse, a milyenre lelkének szükséglete utalja.

Ez okon, a pap-növelésre és előkészítésre az eddiginél még nagyobb gondot kell fordítanunk.

Mert, ha áll az, hogy a tanítás sikerének titka nem annyira a sablonszerű tételek szolgálai követésében, mint inkább abban áll, hogy a tanító a csaknem minden gyermeknek külön individuális világát fölismerve és abba behatolva, az egyediségekhez alkalmazott módszert követ: ez még inkább áll a papra nézve, a kinek lelki tanításait és a hívek fölött való pásztorkodást, a mint fönnebb jelzém, annyira egymással ellentétes elemekre kell alkalmaznia.

Utat kell tehát nyitnunk arra, hogy a pap ne csak a theologiai tudományokban ékeskedjék, hanem a tanulási idejéhez mérten és hajlamaihoz képest a természeti, történelmi, bölcséleti és politikai tudományokban is legalább annyi ismeretre tehessen szert, hogy az úgy nevezett, domidoktusokkal, tudákosokkal és kontárokkal szemben a szellemi harcot győzedelmesen megvívhassa.

Alkalmat kell nyujtanunk a társadalmi élet legkülönbözőbb rétegeivel és a tudományos körökkel való érintkezésre, hogy értelmi látó-körüket szélesbithessék, megfigyelő és ítélő tehetségüket fejleszthessék, és hogy szellemi erejüket a másokéval összemérhessék, már csak azért is, hogy az elmaradottságból tanulási ösztönt, a fölényből pedig nem hiu önhittséget, hanem az igaz miveltséget jellemző szerénységet és nemes önértzetet merithessenek.

(Folytatása következik.)

Az ideiglenes jegyző Jelentése.

(A szept, 30-ki ülésen.)

Főtiszteletű és Méltóságos püspök úr,
Mélyen tisztelt Értekezlet!

Mielőtt az «Egyházkerületi Papi Értekezlet» ideigl. elnöksége megbízásának már eleget tevén, tisztét letenné, elsőrendű szükségnek látszik az, hogy elvégzett munkásságáról e közgyűlés előtt számot adjon. E szükségnek óhajtok én most eleget tenni, midőn az ideigl. elnökség nevében bátor vagyok röviden beszámolni a megoldott feladatokkal és az elért eredményekkel. Rendkívüli munkásságról nem szólhatok, mert ilyet nem végzett, de nem is végezhetett az ideigl. elnökség, de beszélhetek olyan ügyről, melynek, hogy szolgált és hogy jó végét elősegíthette, minden időben nagy örömét és gyönyörűségét fogja képezni.

Ez az ügy, ez az eszme az, a melyért most is egybegyülekeztünk: az Egyházkerületi Papi Értekezlet gyakorlati megvalósítása. Nem ötletszerűen, véletlen által fölvetett eszme ez. Mint sehol a nagy világon, úgy ennek a történetében sem látunk hirtelenséget, vagy semmit nem érő függést a levegőben. Ugy vagyunk ezzel is, mint a folyó víz hullámaival, melyek járhatnak szakadékok közt, hol millió csöppekre törnek szét, és a nap-sugar aranyos színében szivárvány-fényt vetnek szerte; átváltozhatnak bűvő patakokká, hogy csak zajgásukat halljuk; jéggé fagyhatnak, vagy szerteszt áradhatnak: mégis kikutathatjuk, megtudhatjuk, hogy ezek a hullámok egy távoli forrásból áradnak szét, honnan eredetüket vették.

Csaknem tíz éve már annak, hogy a «Protestáns Közlönyben» szerkesztőjének, Szász Gerőnek tollából egy igen nagy hatású cikk jelent meg, mely megindítja azoknak a mozgalmaknak, melyek az Egyházkerületi Papi Értekezlet ügyében azóta hullámokat vertek. E cikk köré csoportosult azóta minden gondolat és indítvány e tárgyban, melyek ha itt-ott szétágaztak is, de a lényegben mindig egyet értettek. Néha ugyan el-elaludni látszott ez az eszme, legalább sokáig nem volt róla szó, de az eszmének felvetője, ki egyszersmind éltetője és legbuzgóbb harcosa is ennek: elmúlni, megsemmisülni nem engedte soha sem. És így jutottunk oda annyi év után, hogy a szóban forgó intézményt kipróbálva, életre való képességét megizmosítva, valósággal átadhatjuk a gyakorlati életnek.

És e percben az ó-görög mythologia egyik istennőjének ama gyönyörű öve jut eszembe, melyben minden kiválóság összegezve, együtt volt. Eszembe jut, mert ilyenek képzelem én ezt az «Egyházkerületi Papi Értekezletet» is, hogy az egybe fogja gyűjteni és együtt fogja tartani mindazt a szellemi kiválóságot és emelkedettséget, mely erdélyi reform. anyaszentegyházunkban lappangva, eddig is megvolt. Hiszen, ennek eszméje azt jelenti, hogy ez nem tűri azt a szerepet, melyet a lazaronik, vagy a botjukra támaszkodó pásztorok játszanak, mert ez űz és hajt, hogy valamiképpen olyanok ne legyünk, mint az indiai útas, ki azért ült a kertekben, hogy megvárja, míg az éhség lecsillapítására megérnek a liliumok és a rózsák levelei.

Nem e beszámolás feladata, kutatni a hatásoknak ama mélységét és általánosságát, melyek már ez Értekezlet hajnalán is új élet és szebb világ ébredését jelentik. A jövődőrül beszélni a jelen helyett, lehet eljárás ott, hol eszménk győzedelmét csak sokára, tán évtizedek múltán remélhetjük, mikor egy-két helyeslő hang itéletében a jövődők gondolkozását látjuk anticipálva. Am, e pillanatban a jelenre kell vetni tekintetünket, mert olyan intézménnyel állunk szemben, melynek előnyeiről mindannyian egyiránt meg vagyunk győződve, úgy hogy ebben mintegy a «consensus temporum» egyik nyilatkozatának nyilvánvalóságát láthatjuk. A miért is tehát most, ha éppen akarnók, beszélhetnénk igazságról, ez intézmény igazságáról, hiszen, közönségesen azt tartjuk, hogy az igazság a köztudatban élő valóság.

Sok szép gondolat koronázza már az Egyházkerületi Papi Értekezlet eszméjét, melyeket csak reprodukálni kellene, ha itt magáról az intézményről igyekezném beszélni. Nekem most nem szándékom, hogy újabb gondolatokat halmozzak még fel azoknak tetejére. Különb is, tán mindent elmondtak már, hogy ebben is bebizonyítva legyen, mily élénk érdeklődés kísérte az Értekezlet eszméjének születését és megizmosodását. Ugy hogy, e helyen feladatnak elég annyi is, ha csak rámutatunk arra, a mit már évek mondhatnak magukéinak, az pedig egészen felesleges, ha még további szóval akarnók boncolgatni az Értekezlet céljait és intencióit. Hiszen, már ott állunk, hogy nem a várakozás, a gondolkodás és a szó, és a beszéd, hanem a valóság, a tényekkel szembenezés alkotja törekvéseinknek arkhimédieszi sarkpontját.

A gyakorlati megvalósítás áll most további munkálkodásunk előtt. Ez sem okoz azonban kisebb gondot, mint maga az Értekezlet lehetőségének gondolata. Hiszen, arról kell, hogy szó legyen: meglehet-e ezt alkotni úgy, hogy minden időben képes legyen, felemelni munkásait, kik szolgálgják odaadással és lelkesedéssel, aztán alkalmasabbakká tenni a terheknek elviselésére és a fogékonyságot mindenütt és mindenben nem elfojtani, hanem fölébresztetni, megnemesíteni? Arról kell szónak lenni, hogy a fáradozás, melyet az Értekezlet megkövetelni fog, csak úgy teremheti meg a sok jót és hasznosat, ha eredménye nem olyan lesz, mint az alkhymista munkája, mely alapjában volt elhibázva.

Az ideiglenes elnökség e tekintetben úgy beszélhet, hogy az Értekezlet a legjobb auspiciummokkal indulhat nemes munkájának megkezdésére és végig harcolására. Mert örömmel jelentheti, hogy egy pillanatra sem jutott abba a kellemetlen helyzetbe, a melyben talán nagyobb nehézségekkel kellett volna megküzdenie. És egyáltalában, nem az újságvárás érdeklődése volt az, a mi az előkészítés munkáját elősegítette, hanem az a bizonyos meggyőződés, hogy ez intézménnyel egy fontos és életre hivatott orgánizmust szövünk bele anyaszentegyházunk többi szervei közé. Nem is az ábrándos vágy a «senki szigete» után, hol fáradozás nélkül találhatjuk meg a szebb világot, hanem őszinte köszöntése amaz idő felvirradásának, hol dolgozni fog mindenki, hol megszólal, a ki eddig hallgatott, új munka-mezőt nyit fel, ki eddig félve elrejtőzött és ereje teljében és buzgalmanak lelkesedésében pezsegni és éledni fog minden. Nem is csodál-

kozhatunk ezen. Hiszen, érezni kellett mindenkinek, hogy az egyház munkásai nem lehetnek hasonlóak a fali képek festett alakjaihoz, kik tenni és gondolkozni nem tudnak. Éreznie kellett mindenkinek, hogy az új idők új munkát követelnek, és az új fegyverekkel való harcolást meg kell tanulni valahol. Hogy munkálkodni kell amaz idő eljövételén, mikor jövendőnknek minden dicsőségét elérhetjük az által a személyes kiválóság által, mely önkintelenül, sallangok és nagyképűség nélkül a valódi, az igaz nagyság: a ráhatás, a cselekedni képesség első és elengedhetetlen föltétele. Aztán, hiszen, hogy jobban győzzük a munkát és nagyobb buzgalommal szolgáljuk, még a mindennapi életben is vágyunk valami olyan helyek után, hol megválhatunk az utak porától, az élet nyomasztó súlyától, elmenekülhetünk a hegyek közé, gyönyörködhetünk az erdők lombjaiban és tiszta levegőjében, fölkereshetjük a magányt és a magasabb régiókat, ott, a természet nagyságában. És a papi feladatnak ne volna szüksége újító és felüdítő kútfőkre, honnan a megújulás szelleme töre elő? Hiszen, ki fáradhat el könnyebben, mint a pap? Kinek van inkább szüksége, hogy lelkét ama fönséges eszményiség újra meg újra felüditse, mely megtermékenyíti a sziveket, fölépíti a lélekben a menyeknek országát magyarázó és közbenjáró nélkül, és a melyben a tudás összes sikereivel fejünket meghajtjuk, midőn fogalmaink az örökkévalóság fölől olyan gyarlók, olyan kicsinyek. Mindenki, minden egyes, kihez az idősleges elnökség támogatás végett fordult, sietett, hogy jobbát nyujtsa, mert be kellett látnia, hogy az Egyházkerületi Papi Értekezlet ott akar állani az erdélyrészi reform. papok jobbkeze mellett, hogy segítők és gyámolítójuk legyen, bátorítójuk ama nagy harcra, melyeket az eszmékért való küzdelemnek nevezhetünk, mely lelkesítő és talányfejtő akar lenni azoknál a munkáknál, melyeket az isten szolgáinak végezniök kell. És ha már a kezdetnél is annyi egyetértéssel, oly sok lelkesedéssel, oly páratlan buzgósággal találkoztunk: vajjon, ez nem a legkecsegtetőbb remény és biztatás-e, hogy jövönk van, mely hatalmába kerit mindenkit, hogy hatalmának erejével még erősebbekké tegyen. (Vége következik.)

A papi Értekezletekről.

(Felolvastattott a kolozs-kalotai egyházmegye 1894. szeptember 8-án tartott Papi Értekezletén.)

(Vége.)

Míg a másik összejövétel, mondjuk, Értekezlet, egészen a gyakorlati életé lenne. Nem mondom, hogy az elmélet és gyakorlat egymástól annyira elkülöníthető lenne, s itt is talán olyan éles határvonalat akarnék húzni, hanem e szavakat jobbadán a működés megkülönböztetése végett használtam. Az ilyen gyakorlati irányu összejöveteleket már egészen a népnek, a közönségnek szentelnők. Az általunk megszerzett eszméket, igazságokat, a protestánsizmus főbb pontjait, egyházunk multjából, küzdelmes napjaiból egy-egy megkapó vonást népszerű formába öntve, általuk könnyen megérthetővé téve, adnók elő, mondanók el. Felkeltenők az együvé tartozás érzetét, ápolnók az egyház iránti szeretetet, megismertetnők a különféle egyházi adók, rovatok rendeltetését,

célját. Ajánlatot tennénk, hogy miféle könyveket olvasanak, vagy éppen ismertetnők a közkezen forgó ponyvairodalmat, azoknak kóros hatását. Felfejtenők, hogy mi-
ben áll az új vallás, mely baptizmus, názárénizmus, sat. név alatt terjed a nép között. Egy másik a földmivelés, a kertészet, a marhatartás, okszerű gazdálkodás köréből tartana népszerű felolvasásokat. De, mit részletezem tovább? Hiszen, mindnyájan ismerjük a gyakorlati élet ezerféle ágát-bogát, csupán a munkára kell vetnünk kezeinket, s ha ezen irányban kezdjük a munkát, akkor folytatunk igazi belmizsziót.

A fennebb vázolt kettős célt a kerületi Értekezlet egyszerre ohajtja szolgálni. Városon, a hol az értelmiség színe-java gyűl össze, meg is teheti; de bizony, a polgárság, a középosztály előtt igen sok kérdés kemény eledel lesz, melyet nem tud megemészteni. Ám, itt is minden a tapintattól függ. Adja isten, hogy sikerüljön is. Ránk nézve, illetve, az egyházmegyékre nézve, azonban, sokkal előnyösebbnek tartom az elkülönítést, mert így tudom, hogy olyan eledelt tálalok föl mindig, a melyet a nép is könnyen megemészthet.

Ezek után, bátor vagyok, egy pár határozati javaslatot terjesztetni a tisztelt Értekezlet elé, és kérni azoknak szíves elfogadását.

1. Mondja ki az Értekezlet, hogy egyházmegyénk a Papi Értekezletet megalakítja, illetve, a már meglevőt újra szervezi, és a tagságot minden papra (segéd-papra) nézve kötelezővé teszi.

2. Minden évben legalább is két Értekezletet tart, melyek közül az egyik elméleti kérdések tárgyalatnak, míg a másik népszerű felolvasásokra lesz szánva.

3. Egyházmegyénket, a sikeresebb működés tekintetéből, két körre osztja, kötelezván mindkét kört, hogy gyűléseit, lehetőleg elkülönítve az egyházmegyei gyűlésektől, vándor-gyűlések alakjában tartsa meg.

Az egyes pontok indokolásául, az elmondottak mellé, röviden még a következőket hozom fel.

A már elfogadott és megerősített kerületi értekezleti szabályok szerint, az egyházmegyei Értekezletek kiegészítő részét képezik a kerületi Értekezletnek; szükség tehát, hogy minden egyházmegye megalakítsa a maga keblű Értekezletét, és az abba való belépést minden papra kötelezővé tegye, különben sem az egyik, sem a másik nem működhetik kellő eredménnyel. De, szükség, meghatározni a gyűlések tartásának minimális számát, különben megesisik az, hogy évekig nem tartatik gyűlés és nem lesz, mivel beszámolni az Igazgató-Választmánynak; másfelől, az eredmény is mind reánk, papokra, mind a mi hiveinkre csak így lehet kielégítő, megnyugtató. A körökre való osztást, úgy nálunk, mint más nagyobb kerületeket illetőleg, azért ajánljuk, hogy minden papra annál inkább lehetővé tétessék a megjelenés és a működés; a vándor-gyűlések pedig arra valók, hogy rendre minden egyházat meglátogassunk, s időnkint is, a hol nagyobb a veszedelem, ott jelenjünk meg és orvosoljuk.

Ha mindezekhez hozzá veszem az idők jelét, a mely int, sürget, hogy anyaszentegyházunk érdekeit minél inkább szívünkön viseljük, a vallásos hit melege által a közönyt, és a minél jobban harapódzó szociális szikrákat elfojtsuk: úgy vélem, hogy egyházmegyénk, mint eddig,

úgy most is kész örömmel áll a küzdők sorába, és harcolni fog az emberi nem legszentebb jogaiért, a kálvinista magyar egyház fölvirágzásáért és hön szeretett magyar hazánk, magyar népünk fönmaradásáért.

Vajda Ferenc,
szász-lónai evang. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. okt. 7—8.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes; Szász Gerő, közjegyző; Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Gyarmathy Miklós, ig.-tanácsosok; Herceg Lajos h. műszaki előadó; Parádi Kálmán, tanügyi előadó; dr. Sárkány Lajos, számvevő, Bodor Antal, k. előadó; Deák József, pénztárnok és Kádár János, s. titkár.

Az elnökileg elintézett ügydarabok jegyzékének felolvasása s az ismertetett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, következett a napirend.

Kolozsvári kollegiumunk előjáróságának fölterjesztése, melyben az első gimnaziumi párhuzamos osztály felállítását és a jelen iskolai évre alkalmazott ideiglenes tanerők neveit bejelenti, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Csekefalvi egyházközségünknek a politikai községgel kötött s a felekezeti népiskola községi alapon való szervezésére vonatkozó szerződése megerősített.

Kendi-lónai egyházközségünk kérésére megengedett, hogy felekezeti iskolájának államivá tétele tárgyában a szükséges tárgyalásokat megindithassa s az előleges szerződést megköthesse.

Tulya Teofil, vajda hunyadi lakos és körjegyzőnek a közoktatásügyi m. kir. miniszter urhoz intézett az iránti kérése, hogy szászvárosi ref. főgimnáziumunknál az 5—8. gimn. osztályokból, osztály-összevonással, magánvizsgálatokat tehessen, leküldetvén hatóságunkhoz véleményezésre: Ig.-Tanácsunk az illető kollegium előjáróságának véleménye alapján, a szóban forgó vizsgálatok letehetése ellen semmi akadályt sem lát fenforogni s így a kérés teljesítését javasolta.

Szászvárosi kollegiumunknál üresedésbe jövén egy 60 frtos erdélyi kincstári ösztöndíjas állomás, e helyre a kollegiumi előjáróság Váraljai János, V. gimn. tanulót ajánlotta föl. Minthogy azonban a kijelölés nem szabályszerű pályázat alapján történt, Ig.-Tanácsunk azt tekintetbe nem vehette, hanem visszaküldötte az ügyet az illető előjárósághoz a szabályszerű pályázat megtartása s annak alapján leendő új jelölés végett. Egyúttal, összes kollegiumainkhoz fölhevás intézetni határozatott az iránt, hogy az ily ösztöndíjas állomások betöltése körül a pályázat mindannyiszor megtartassék.

Kolozsvári kollegiumunk előterjesztésére, Szabó

Gyula VII. és Borbély Kálmán I. gimn. oszt. tanuló utólagos fölvétele, a fölhozott indokokra tekintettel, megengedetett.

Szilágyi Sándor, zilahi kollegiumunkba járó VIII. gimn. tanuló az érettségi vizsgálatra bocsáttatás céljából korengedélyért folyamodott a közokt. miniszter urhoz. E kérés az illető miniszter ur által oly fölhevással küldetett le véleményezésre, hogy egyúttal nyujtassék fölvilágosítás a tekintetben is, hogy kit terhel a felelősség a törvényes koron alúl levő tanulónak a gimnáziumba történt fölvétele körül? Ig.-Tanácsunk, a kollegiumi előjáróság fölterjesztéséből meggyőződván arról, hogy a fölvetel körüli szabálytalanság zilahi kollegiumunkat nem terheli, mert nevezett tanuló az alsóbb gimn. osztályokat a szilágy-somlyói róm. kath. gimnáziumban végezte: ily értelemben tette meg jelentését a közokt. miniszterhez, ajánlván egyúttal, nevezett tanuló testi és szellemi fejlettségére tekintettel, a korengedély megadását.

A szamosujvári választó-körben megüresedett egyházközségi képviselői állás, szabályszerű választás útján, betöltetvén, megválasztott Nagy Lajos képviselő aa. a szokásos fentartással, igazoltatott.

A maros-ilyei körlelkészség gondozásával megbízott m.-németi pap, t. Kiss Mózes aa. részére a részletes körlelkészi utasítás megállapítottatott s a központbúl járó javadalom folyosítottatott.

Kovácsnai egyházközségünk kepeváltási szabályzata, mely szerint a papi fizetés évi 1200 frtban, a segédpapi fizetés évi 400 frtban, a kántori fizetés évi 500 frtban s a harangozó fizetés évi 100 frtban megváltatik: jóváhagyatott és megerősített.

Juhász Izidor, piskitelepi körlelkész aa. segélykérese, fedezet hiányában, teljesíthető nem volt.

Józsa Károly, volt deési s. pap és szinyei adminisztrator aa. a szinyei egyházközség építkezéseire kiutalt összegek egy csekély részéről maig sem számolván el, deési egyházmegyei tanácsunk véleményező határozata alapján, ezen összeg megtérítésére köteleztetett s egyúttal ellene, a főhatóság bizalmával való visszaélés és a szinyei egyházközség vagyonának gondatlan kezelése miatt, a fegyelmi eljárás megindíttatni határozatott, illetve, az ezen ügyre vonatkozó iratok a már folyamatban levő fegyelmi eljárásnál leendő tekintetbevétel végett, az illetékes fegyelmi bírósághoz átküldetni rendeltettek.

Vadas Albert, választói pap aa. kérésére elhatározta Ig.-Tanácsunk, hogy a választói br. Bánffy-család részéről az ottani papi állomás javára biztosított, de az utóbbi időben megvont szabad asztalbeli javadalom kárpótlása tekintetéből a szükséges lépéseket megteendi.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Emlékezés egy ref. papra.

(Sylveszter Domokos felolvasása az okt. 1. Értekezleten)

Valahára eleget tehetek megbízatásomnak. De mivel az unalmas bölcselkedésnél érdekesbnek és hasznosabbnak

tartom, bepillantani a múlt időkbé, ne várjon tőlem a t. É. tudományos értekezést, hanem engedje meg arra kérnem: «emlékezzünk régiokról!» S mint ref. papok: emlékezzünk meg egy ref. papról, a kinek emléke «aere perennius!»

Homér nemzetéről jegyzé föl a történelem, hogy nagy

fiainak érdemét életükben ritkán ismeré el, sőt legtöbbször csak réges-régen bemohosult sirjuk fölött jutott eszébe, le-róni irántuk az elismerés adóját. Bizony, a szellem vilá-gában kimagasló jeleseinkkel, újabb időkig, másképp mi sem tevének. Azt említsem-e, hogy életében mennyi üldözésnek volt kitéve, s hogy megszűnt munkálni az agy és a kéz, mily hosszasan volt elfeledve egy Apácai? Avagy azt kérdjem, nem évtizedekig ingatta-e a vándor fuvalom a feledésnek túskebokrait a széphalmi sir fölött?

Tárgyamra térek. És a Székelyföldnek egyik kicsiny, őserdők lábánál csevegő csermelytől öntözgetett völgyben fekvő falujába vezetem a t. társaságot. A helység északi végén hirdeti az utódok kegyeletét az egyszerű és rendezetlen temető. Csaknem közepében dacol az idővel egy primitív székely művésztől kicifrázott fejfa. Álljunk meg itt. Kinek nevét e fejfára vésték az öntudatlan működő kezek: ma is él. Nem én mondom ezt; hanem az, kinek állítását tolmácsolni akarom, s kinek ítélete igaz: a tudomány, a műveltség történelmének ítélőszéke beszél itt. Ne hallgatnók-e meg?

Erdővidék egyik kicsiny ref. községe, Bardoc, mikor 1740. dec. 20-án tiszteletes Benkő Mihály uramnak és felesége, hermányi Dénes Juditnak fia született, nem is gyantá, hogy az újszülött egykor híressé teszi. De még az örvendő szülők sem gondoltak egyébre, mint mikor a Lévi nemzete tisztének kálvinista képviselőinél a szülői vágyak netovábbja volt, hogy a kis József egykor tán még pap is lehet, s Bardocon hirdeti az evangéliumot. S ezért, miután a n. b. a c. o. n. i. r. e. k. t. o. r megösmerteté vele az a. b. ab.-ot, az udvarhelyi alma materbe küldötték, hogy Cicero nyelvvel is megösmertedjék. Ah, mintha látnám a szorgalmas gyermekifjut, a mint a Küküllő fűzekkel árnyalt partjain andalog, lelke a Budvár s a romjaiban is szép Székelytámadt multján, s népe őstörténetén tévedez és megelevenülnek előtte a rabonbánok, gyulák, s a daliás idők amaz eseményei, melyekkel a kis Erdély nevét Európa történetkönyvébe írták Bethlen s I. Rákóczi Gy. És talán már ekkor születik meg lelkében a vágy: föl kutatni hazája történelmének rejtve levő ismeretlen forrásait.

Mint husz éves ifjut már Enyeden találjuk, a hol mind jobban megizmosodik szívében ez a vágy. De megvalósítani, nem csekély dolog. A vidám, gondtalan diákélet, melynek gyakran medrét tulcsapó ársjai öntudatlanul ragadják magukkal a kedvtelésre hajló ifjut, a számos példa, melyek a tantermek falain kívül a sötét tóga helyett pajzán multság tarka köntösébe öltözni késztetik; a szaktanulmányok ropant halmaza; az életszükség, az önfentartási gond, melyet két kis cipóval elúzni, nem lehet, bizony, ily körülmények között törni cél felé: nem könnyű földadat.

Nagybátyja, az enyedi pap, meghal. Könyvei, értékes kéziratok árverésre kerülnek. Nagy részét megveszi. S midőn azok közt egy barát-betűkkel írott kodexre, s abban az erdődí zsinat konfessziójára lel, tanulmányozni kezdi azokat. Tanulótársai, sőt tanárai is gúnyosan nevetik a könyvmolyt, ki meglopja az éjet s magános kamrácskájában, alig pislogó fagygyugyertya mellett, bors-takarni való füstös papirosak ákom-bákumjait betűzgetve, erőlteti szemét, s rontja vékony egészségét.

Atyja ezalatt a jövedelmezőbb középajtai egyház papja lett. S a már széles körben ismert ifjú érdemét méltányló egyház hiveinek többsége, 1766-ban segédlelkésznek akarta

az apa mellé a fiut. Némelyek azonban igen ifjúnak tarták, s elleneztek. Az apa iránt való torró hála, s a sértett önbecsérszett tusára kél szívében s eredménye, hogy nem fogadja el a nem egyhangú meghívást, tudva, látva, hogy «nem kedves a próféta a maga hazájában.» Félév alig mult el s a kivétel nélkül egy értelemre jutott egyháztagnak ismét föl-szólíták, hogy apjának utóda legyen, ez pedig folytonosan sürgeté, mert elgyengült s látását csaknem teljesen elveszté. És szemben állt egymással a szerető gyermek, s a tanulni vágyó ifjú. Itt a 80 éves, 12 gyermek gondjával küzködő édes atya kéri, hogy erőtlen vállairól emelje le terhét, s szerezzze meg neki azt a szent örömet, hogy még életében lássa: «ároni házából, mint épülnek más ároni házak,» ott a már bizonynyal fölismert hivatás, a külföldre vágyó önképzési ösztön, a tudományok kevésbé ismert világát Németország s Holland tudósaival bejárni biztatja őt: maradj, ne menj.

És a gyermek győzött. Benkő 1767. ápr. 24-én köz-zép-ajtai pappá lett. A kocka el volt vetve.

Vannak időszakok a népek életében, mikor pár évtizednek jelenségei, eseményei a jövő alakulására többet tesznek, mint máskor századok; melyek, bár nem minden előzmény nélkül állanak elő, bár embrioi a mult méhében föltalálhatók, mégis oly rendkívüli hatású fordulópontoknak nézhetők, mint egy meleg májusi nap, melyet ugyan elő-készített a fölpezdült tavasz, de mégis oly gyors, oly páratlan lendületet ad a vegetációnak, minőt addig hetek sem valának képesek. Ily forduló pont Európa legtöbb nemzetének életében a 18. század második fele. Reánk nézve ki-válóan az. A mesterségesen megölni akart nemzetiségi önérzet s ezzel együtt az irodalom ujjászületésének husvétja.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

== Az egyházkerületi Papi Értekezletről közölt tudósításunkban a hiányzó egyházmegyék között felemlített az orbai is. Utólagosan bár, de a legnagyobb készséggel jelentjük ki, hogy ez tévedésen alapszik. E jó távol eső, kicsiny egyházmegyénk mindig a legnagyobb buzgósággal vett részt azon jótékony mozgalmakban, melyek az egyházi és vallásos élet lüktetését képezik és ez alkalommal is félre nem ismerhető áldozatkészséggel és lelkesedéssel képviseltette magát Bodor János, zágoni és Veres Károly, papolci lelkésztársaink által. És midőn ezt szívesen helyreigazítjuk, kérjük az illetőket, legyenek meggyőződve, hogy semmi sincs tőlünk távolabb, mint a célzatosság. Egyszerű tévedés, mely annyival inkább megeshetett, miután, hála istennek, és köszönet a megjelenteknek: jó sokan voltunk.

== A főrendiház derekasan dolgozik. Egyre-másra dobja el a képviselőház által elfogadott egyházpolitikai törvényjavaslatokat. Eldobta eddig a vallás szabad gyakorlatáról és a zsidók recepciójáról szóló javaslatokat, s valószínűleg eldobja a többit is. Természetesen, nem létezik szabadon gondolkozó ember ebben az országban, ki a méltóságos főrendiházat komolyan vegye, csak éppen sajnálni lehet, hogy ilyen testület, ilyen intézmény létezhetik, még fennállhat, mely valósággal anakronizmus a felvilágosodás századának végén. A felől senki sem kételkedik, hogy mind e javaslatok törvényekké válnak, mert a képviselőház feltétlenül ragaszkodni fog előbbi álláspontjához, és a főrendiháznak meg kell haloljni; de ha nem is szerencsétlenség, minden esetre bosszantó, hogy ilyen akadályok zavarják a dolgok fejlődését. Talán, lesz annyi haszna, hogy siettetni fogja a főrendiház eltör-lését, vagy legalább is olyan szervezését, mely nem fogja kompromittálni a parlamentárizmust, és egy ország magasra

törő célját nem teszi játéktárgyává olyan uraknak, kik komolyabb dolgokat nem ismernek, mint a ló és agár.

== **Az sz.-pániti egyházban szép innepélyt** tartottak szept. 30-án. Ottani lelkész, Técsy Lajos aa. fíradhatatlanul buzgólkodott, hogy alapot gyűjtsen orgona beszerzésére, s Arday Mihály az alapot olyan gondosan kezelte, hogy az orgona megvan. Ezt a kis orgonát avatták fel az említett napon, holott Kerekes Endre imádkozott, Dobai Lajos, ballai pap, mondott alkalmi beszédet, és Técsy Lajos imája zárta be az istentiszteletet. A hívek zsufoolásig töltötték a templomot, kikat nagy számba szaporított a Zilahról, Hadadról, Egrespatakról jött vendégek. Hogy milyen fölemelő, jó hatása volt az innepélynek, élénken bizonyítja, hogy a még szükséges költségek fedezésére, az istentisztelet után, a hívek önkintesen 120 frt. 33 krt. adakoztak. Oly szép áldozat-készség, hogy mi szépen megemelintjük kalapunkat úgy a hívek, mint vezetői előtt, és csak óhajtjuk: bár minden községben, minden vidéken ez a szellem, és ez a buzgólkodás foglalná el a lelkeket! Akkor soha sem nyitnók panaszra ajkainkat, mert akkor nem volna okunk, félni az elpusztulástól.

== **Bizony, ideje volna már,** meghozni azt a sajtótörvényt, melynek egyetlen paragrafus a ennyi lenne: *hazudni, nem szabad.* Hiszen, nagy örömeinkre szolgál, hogy a sárospataki kollegium leégéséről világgá bocsátott hírből egy szó sem igaz; de az mégis csak nagy lelkiismeretlenségre vall, hogy némely újság összeférőnek tartja a nyilvánosságnak tartozó tisztességgel, így felületni az országot és megdöbbenő aggodalmat okozni nem csak egy néhány száz szülőnek, de mindazoknak, kik meleg érdeklődéssel és féltő gondnal órködnek kulturális intézményeink felett.

== **Meghívás.** A bekecsalyi fiok-kör Értekezletét folyó okt. hó 31-én délelőtt 9 órakor határozta megtartani májaj egyházunkban, mely Értekezletre körünk rendes egyházi és pártolói világi tagjait, valamint az érdeklődőket tisztelettel meghívom. Csikfalva, 1894. oktbr. 5-én. **Lőrinci Lajos,** fiok-köri elnök.

== **Újabb adományok a kolozsvári ev. ref. kollegium építési alapjára** IX-ik közlemény. A 19. számú íven: Balázs István, ev. ref. lelkész, gyűjtő 6 frt. Both István 50 kr. Weinmann István 1 frt. Deretei György 20 kr. N. N. 1 frt. Szabó János 20 kr. Szabó György 20 kr. László György 10 kr. A 457. számú íven: Sándor József, az Emke t. alelnöke 5 frt. A 434. számú íven: Wiszkidenszky Géza, honvéd huszárhadnagy 1 frt. Wiszkidenszky Gusztáv, ügyvéd 1 frt. Crettier Adolf, földbirtokos 1 frt. Stovicsek Antal, ügyvédjelölt 1 frt. A 291. számú íven: Bányai Géza, tápio-szelei lelkész 2 frt. Takács József, ceglédi lelkész 3 frt. Szekér Sándor, karajenői lelkész 50 kr. A 275. számú íven: Dr. Tóth Mihály, polg. iskolai igazgató 5 frt. A szünidei önképzőkör 2 frt. 20 kr. Hindy

Árpád 5 frt. A 15. számú íven: Dr. Boér Jenő, gyűjtő, 20 frt. Diamant Sámuel 5 frt. A 137. számú íven: Deák Ferenc, birtokos, gyűjtő 5 frt. Mózza Attila, Aranykútól 3 frt. Sándorházy János, A-Szovatról 1 frt. 50 kr. Kathonay Gábor 1 frt. A 361. számú íven: Sári László, kir. ügyész, gyűjtő 5 frt. Ince Domokos 1 frt. Dr. Ise-kutz Győző 2 frt. Graca Dániel 50 kr. A 124. számú íven: Péterfi Zsigmond, nyug. vasúti igazgató 100 frt. A 66. számú íven: Biró András, ev. ref. lelkész 2 forint. Fogadják a kegyes adakozók az előjáróság hálás köszönetét.

== **Nyilvános elszámolás** a n.-enyedi ev. ref. egyházmegye b. e. esperese, Hegedüs Lajosnak állított sír-émlékre befolyt adakozásokról. Gróf Zichy Istvánné 15 frt. Pogány György 10 frt. Gróf Bethlen Bálint 15 frt. Zeyk Dániel 10 frt. Csató János 1 frt. Gáspár János 5 frt. Domokos Andor 2 frt. Szilágyi Farkas 1 frt. Tarsoly Gábor 1 frt. Mészáros István 1 frt. Tóth Miklós 1 frt. Tarsoly Kálmán 1 frt. Dr. Horváth Miklós 1 frt. Asztalos János 1 frt. Bedő Károly 1 frt. Dr. Boc József 1 frt. Bartha Zsigmond 1 frt. Sándor János 2 frt. Hegedüs János 5 frt. Br. Kemény Simon 2 frt. Boér Károly 50 kr. Vásárhelyi László 50 kr. Egerbegyi egyház 1 frt. Egerbegyi iskola alap 1 frt. Barabás József 1 frt. Mező-Záhról 1 frt. 50 kr. Tiboldi Ferenc 50 kr. Györfi Ádám 50 kr. Szöverdi József 50 kr. Székely Jánosné 50 kr. Bartók József 30 kr. Györfi Sándor 30 kr. Csiszér János 20 kr. Bartus József 20 kr. Vácics József 2 frt. Jancsó Lajos 1 frt. Csontos János 1 frt. Nagy Istvánné 1 frt. Solymossi Károly 30 kr. Gróf Bethlen Sándor 5 frt. Csontos István 1 frt. Özv. Dán Sándorné 20 kr. Budai János 30 kr. Budai Lőrinc 30 kr. Bánffy János báró 2 frt. Balogh Sándor 2 frt. Keresztes Aron 1 frt. Zilahy József 50 kr. Miksa Elek 25 frt. Keresztes Lajos 1 frt. Magyar Efraim 50 kr. Balog Elek 50 kr. Mátyás György 50 kr. Csiki István 50 kr. Keresztes Árpád 50 kr. Nádudvari László 1 frt. Magyar György 50 kr. Felvinci ev. ref. egyház 5 frt. Szécsi Ferenc 1 frt. Sebestyén Aron 2 frt. Torockó-szent-györgyi egyház 1 frt. Gr. Teleki László 5 frt. Bartha Lajos 1 frt. Venci Domokos 1 frt. Ferenc Samu 5 frt. Miklós József 1 frt. Hirsch Májor 2 frt. Reich Bernáth 2 frt. Zettel József 1 frt. Véér Gyula 1 frt. Széki Lajos 1 frt. Barna Lajos 1 frt. Lovász Gergely 1 frt. Vajna Aron 1 frt. Mengel János 1 frt. Földvári László 5 frt. Klein Salamon 50 kr. X. Y. 5 frt. Sz.-földvárj ev. ref. egyház 5 frt. Derzsi Lőrinc 50 kr. Zayton Károly 80 kr. O.-tordai ev. ref. egyház 15 frt. Domokos Antal 3 frt. Galambfalvi József 1 frt. Fűzi Sándor 3 frt. 40 kr. Sipos Béla 2 frt. Kimpel Antal 1 frt. Varasdy Lajos 1 frt. Finta Juliánna 20 kr. Özv. Cserei Sámuelné 20 kr. Szabó Lajosné 40 kr. Nagy Albert 50 kr. Gegesi Sámuel 30 kr. Nagy Pál 50 kr. Nagy Béla 50 kr. Nagy Miklós 1 frt. Dr. Kovács Ödön 3 frt. Tarsoly Kálmán 1 frt. Szilágyi Farkas 1 frt. Nemes Sámuel (M.-Vásárhely) 1 frt. Csató János 2 frt. Havas Gyula 2 frt. Kovács Gyula 2 frt. Kovács József, gyógyszerész 1 frt. Vásárhelyi Károly 1 frt. Nagy Károly 1 frt. Sebestyén Sándor 1 frt. Müller Mihály 1 frt. Nagy Lajos 1 frt. Tóth Miklós 1 frt. Harasztosi ev. ref. egyház 1 frt. 30 kr. Bágyoni ev. ref. egyház 1 frt. Simon Antal 50 kr. Derzsi Sándor 50 kr. Ar.-polyáni ev. ref. egyház 5 frt. Bertalan József 1 frt. Mátyás Mihály 50 kr. Tatár József 50 kr. Pataki Árpád 30 kr. Székely József 10 kr. Bota Sándor 10 kr. Fekete Iván 50 kr. Jakab József 25 kr. Solymosi 4 kr. Barta Dénes 30 kr. Kocsárdi ref. egyház 5 frt. Felszégi Sámuel 1 frt. Nagylaki ev. ref. egyház 1 frt. Pap Dávid 1 frt. Mely gyűjtéséről elszámolását a nt. egyházmegyei Tanácsnak megtettem, s annak terhe alól 145—1894. sz. a. felmentettem, Gerend, 1894. szeptember hava, Veress Károly, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

1244—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *magyar-é-ny* egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel. 2. 12 hold, 700 □ ölnek megfelelő jelenleg tagosított birtok, melynek kataszteri tiszta jövedelme 38 frt. 87 kr. 3. A hívektől, kepe cimen, készpénz 189 frt. 80 kr. 4. Alapítványokból és az egyház pénztárából készpénz 72 frt. 51 kr. 5. Tandij (minden gyermek után havonként 20 kr.) 24 frt. 6. Stóla. Tehát, összesen 326 frt. 87 kr.

Kötelességei: tanítás, istentiszteletek alkalmával, temetések a kántori teendők végzése.

Pályázati határidő: folyó évi október 25. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1894. okt. 7.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

778—1894.

MEGHIVÓ.

A küllői ev. ref. egyházmegye, folyó évi okt. 25-én d. e. 9 órán kezdve, D.-Szt.-Mártonban, a szokott helyen, házassági törvényszéki ülés: fog tartani, melyre a t. bírákat és érdekelt feleket, van szerencsém, hivatalosan meghívni. Az ügyvéd urakat figyelmeztetem, hogy felszeretlen pereket nem fog a diktatura felvenni. Lelkésztársaim a h. törvényszék tartásának helyét és idejét, a szokott módon, tegyék közhírré.

Továbbá, hivatkozással az Igazgató-Tanács 2731—1894. számú leiratára, melyben arról értesít, hogy több leltári jelentőssel nem rendelkezik, felhívom mindazon lelkész társaimat, a kik bármilyen okból, nem négy példányban küldték be a jelentő ivateket, hogy, ha rovatos ívük nincs, maguk készítsenek, és azonnal küldjék be azokat, mert 2—2 példányt sürgősen fel kell hogy terjeszek.

A küllői ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, V.-Gálfalván, 1864. okt. 7.

Kovács Elek,
evang. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Október 18.

42. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÓN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Helyzet-változások.

(Folytatás.)

A máj kor viszonyai és követelményei között többé már nem lehet cél a papok középkori zárda-szerű növelése, avagy félreeső helyekre szorítása, hanem észszerűleg és bizonyos határig bele kell őket bocsátanunk a világ zajába, hogy a társadalmi élet erényeit és bűneit idején fölismerve, ezek között akarat-erejüket megacélozassák, jellemük vonásait kidomboríthassák, és magukat a tájékozatlanság késő csalódásaitól megmenthessék. Mindezek mellett, hogy az emberekkel szemben, mivel emberek között kell élniök, és emberekre hatniök, hogy olyan modorra és alkalmazkodó elbánásra szert tehessenek, a mely nem egy esetben többet érhet egy véka elméletnél.

Nem tagadható, hogy ez a rendszer olyan, mint a király-víz, mely a nemes ércek próbája; de, az egyház közérdeke is azt kívánja, hogy a társas élet maró sava a helyüket megálló derék egyedeket a léháktól és jellem-gyöngéktől még oly időben válassza külön, és rostálja ki, a mikor az erkölcsi bukás az egyházközség hanyatlását, sőt akárhányszor generációkra terjedő megrontását maga után nem vonhatja.

Elszomorító tapasztalatok vezettek azon meggyőződésre, a melynek kifejezést adtam, de azért mégis tartózkodom a konkrét esetek felsorolásától.

Feladatunk úgy sem az elmúltaknak rekriminálása, hanem a jövőnek biztosítása.

E biztosítás szempontjából a jó pap-növelés azonban még csak az egyik föltételt teszi.

A jelzett irányban szerzett képzettség önmagában még nem egyéb a jó anyagnál, a mely értékesítésre vár. A hivatottságnak és buzgolkodásnak lelke szükséges arra, hogy az anyag életet öltsen.

A szünetelést nem tűrő öntudatos tevékenység a célok magasságából, és a feladatok mélyre-

hatásából kell, hogy megszakadás nélkül mozgó erőt merítsen.

A célokban és feladatokban az egyház, haza és a magyarság, és ezeknek létérdekei eszményi egységben olvadnak össze, a melyeket a papoknak nem csak fölismerniök, hanem cselekvésükben teljesen átérezniök szükséges.

Mert, a kiben emez érzék hiányzik, az menten eltéveszti magát az alárendelt és gyakran egymásba ütköző érdekek tömkelegében.

Sőt, még a helyes érzéknek is lelkesedéssé kell fokoznia önmagát, hogy a közös célok iránt másokat is lánggra lobbantson, és együttes közremunkálásra indítson.

Csak így és ezekben juthatunk a második föltétel birtokába, a melynek karöltve kell járnia a harmadikkal: a t á m o g a t á s s a l.

A támogatás céljából, a jóknak és érzelemben nemeseknek segítő kezére célok. Azok felé a kiválóbbak felé kell intézni kiáltó szónkat, a kiket a közbizalom megtisztelése a vezetésre hívott el.

Világi férfiak, fő- és algonokok, pátronusok, a kik nagynevü ősök és elődök örökében ültök: a ti elhivatásotok sem kevesebb a papokénál. Hiszen, mindannyian királyi papság vagyunk. Cimeinket, állásunkat nem szabad a hiuság csillogó jelvényeinek tekintenünk, hanem a valódi megérdemlés olyan munka-rendjelének, a mely csak azt a mellet díszítheti méltán, a mely alatt az egyházért, hazáért és magyarságért egyformán meleg szív dobog. A polgári állás fényével, a szellemi munka produktív erejével, a nélkülözhető forintokkal, a fillérekkel, főképpen pedig a jó példa áldást hozó kihatásával szükséges segítésére sorakoznunk a hivatásában munkálkodó lelkipásztoroknak. Tudósok, professzorok, tanítók az igazi protestáns szellemnek az ifjak lélekvilágába mélyen becsepektetésével és a penna hatalmával, korunknak eme legerősebb szellemi fegyverével, szükséges, hogy a harc sorába álljanak. Nem a vallás szabadsága

ellen, a mely a mi megigazulásunk, hanem annak kinövései és álprófétái ellen, a kik azért veszik ajkukra a szót, hogy annak áradatába sivar lelkük érdek-hajhászatát takarják bele.

Az önmagunkban rejlő feltételek vizsgálata rendjén, a külső társadalmi és egyesületi közreműködés sem kerülheti ki figyelmünket. Jelentőségét kicsinyelnünk, nem lehet, de azt tulbecsülnünk sem szabad.

A mi egyházunknak alkotmányos szervezete, kezdve az egyházközségektől föl a csúcspontig, a kerületek közgyűlése, avagy akár az egyetemes közssinag: kivétel nélkül, minden reformátusnak tért nyújt, a melyen közvetlenül, vagy a képviselő útján közvetve, befolyását az egyház érdekében érvényesítheti, és tevékenységét kifejtheti. A szellemi és erkölcsi haladás, valamint az anyagi gyarapodás ügyét és ennek bármely törvénybe nem ütköző eszközét kezébe veheti. Az igazi krisztianizmus megnyilatkozása képpen az özvegyeket, árvákat, szegényeket és elaggottakat védelme alá veheti, támogathatja, valamint a szükséges segélyforrásokat is előteremtheti. Az opportunitás, időszerűség, vagy időszerűtlenség követelményeinek szem előtt tartásával, a legkisebb egyházi publikopolitikai kérdésektől kezdve föl az absztrakt dogmákig, a szólásnak és írásnak szabadsága és a sérelmeknek orvoslása biztosítva van. Az eszmék és gondolatok fölvetésének, megvitatásának, továbbterjesztésének és uralomra juttatásának útját mi sem állja. Egy szóval, elmondhatjuk, hogy a mi egyházi testületeink és «mindenben az egyház testéhez tartozó» autonomikus kollégiumaink mind megannyi társadalmi egyesületeknek is tekinthetők.

Ebből a szempontból kiindulva, a vallás-erkölcsi irányu, tudományos, avagy népies felolvasásokat tartó, az ilyen nyomtatványokat kiadó és terjesztő társulatokat kivéve: én legalább nem rajongok a jelen kor kóros divatját tevő és az egyház keretén kívül álló egyéb új, meg új egyesületek alkotásáért.

Kiváltképpen pedig azoktól nem várhatunk semmit, a melyeknek létesítő okát hol a kapkodó nyugtalanságban, vagy a sértett hiuságban, hol pedig az engesztelhetetlen gyűlölségben, vagy a feltűnési vágyban kell keresnünk.

Mert, két eset állhat előttünk. Vagy az egyházzal közös célt tűznek maguk elébe, vagy pedig attól eltérő elveket tesznek magukévá. Előbbi esetben a cél-azonosság párhuzamosan működő testületeivé válnak, a minek következése: az erő-

megosztás. Az utóbbi esetben pedig idegen éket ütnek az egyház testébe, a minek eredménye: a szakadás, és a jövő bizonytalan alakulásai érdekében, a bizonyos létezőknek romba döntése.

Az egyházi vagyon-gyarapítás céljából azt még lehet koncedálnunk, hogy az első alternatíva üdvös eredményeket szülhet, mert az egy célhoz jutásnak sok olyan útja van, a melyekre hivatalos minőségében sem az egyház, sem az ennek keretében levő egyházi jellegű egyesületek nem léphetnek, a mit ellenben a kívül eső közületek megtehetnek; valamint az emberi áldozatkészségnek hajlamai is gyakran olyan zárt helyekre vonulhatnak félre, a melyeknek ajtai csak is társadalmi érintésre, vagy nyomásra nyilatkoznak meg. A második alternatívától azonban, jövő fenmaradásunk érdekében, határozottan őrizkednünk kell. Még pedig annál is inkább, mert korunk társadalmi ma, világszerte mindenütt olyan irányban forronganak, a mely nem az építésre, hanem inkább a rombolásra hajlik. Inkább követel, mint adakozik. Inkább még a létező terheket is lerázni, mint sem újakat vállalni, igyekszik.

A társadalomra való appellálás tehát igen kevésbé kecsegtethet minket a fentartás biztos föltételeivel.

(Vége következik.)

Az ideiglenes jegyző Jelentése.

(A szept. 30-ki ülésen.)

(Vége.)

Hogy az ideigl. elnökség munkája így meg volt könnyebbitve, csak az magyarázza meg, hogy az előkészítés, az életbeléptetés teendője a mi egyházi orgánuszunk természete mellett, aránylag igen hamar valószínűtlen magára. Körülbelül most egy éve annak, hogy a tulajdonképpeni szervezkedés megindult. A «Prot. Közlöny» szerkesztőjének, Szász Gerőnek egy meleg hangu felhívására 1893. júl. 7-ére tizenhárom egyházmegye küldötte el Kolozsvárra képviselőit és megbízottait, hogy ott az Egyházkerületi Papi Értekezletet alkossák meg. E képviselők nagy érdeklődése mellett tartatott meg az első tanácskozás, melynek főtárgyát az alapszabályok megalkotása képezte. Az alapszabályok ekkor nem állapítottak meg véglegesen, hanem megküldettek az egyházmegyei Papi Értekezleteknek eszmecsere, esetleg, javítás, pótlás, vagy változtatás végett. Az egyházmegyei Értekezletek az alapszabályokat mindnyájan tanácskozás tárgyává tették, kivéve a hol ez Értekezletek szervezve nem voltak. Az Egyházkerületi Papi Értekezlet eszméjét magát kivétel nélkül mindnyájan elfogadták, sőt örömmel üdvözölték; a részletekben itt-ott módosítást tettek. E közben a második tanácskozás is megtörtént 1894. márc. 31-én, Kolozsvárt, az ugyanakkor tartott egyházkerületi közgyűlés alkalmával. Itt lett elhatározva, hogy az ideigl.

elnökség hívja össze ismét az egyházmegyei Papi Értekezletek képviselőit az alapszabályok végleges megállapítása végett. Az elnökség össze is hívta 1894. júl. 19-re, a mikor is a megjelentek, az illetékesség megállapítása után, hozzákezdték az alapszabályok tárgyalásához. Alapul az a tervezet szolgált, mely az egyházmegyékhez leküldött javaslat és ezeknek erre adott véleményei, módosításai összevetéséből alakított. Beható tanácskozás után, az alapszabályok elkészítettek, egyszermind kimondatott az ezek alapján való szervezkedés. Majd az egyházkerületi Igazg.-Tanács is megerősítvén az alapszabályokat, azokat életbe-léptettek nyilvánította. Ennyiben áll az előkészítés munkájának egyik része.

A másik rész magára e közgyűlésre vonatkozik. E munkában azonban kiváló szerepet vállalt magára a marosi egyházmegye, különösen pedig e nemes város református egyházközsége, élén lelkipásztorával, tiszt. Vass Tamás aával. S hogy e napon itt megjelenhettünk, és munkálhatjuk anyaszentegyházunk javát, az első sorban e megnevezetteknek kiváló érdeme. Adassék nekik ezért hála és tisztelet!

E pontnál eljutottam addig, hogy szólanom kell arról, a mit tulajdonképpen a legelső helyen kellett volna említenem. Értem az egyházmegyei Papi Értekezleteket.

Az alapszabályok rendelkezése szerint, az Egyházkerületi Papi Értekezlet legfőbb és legelső rendű szervei az egyházmegyei Papi Értekezletek. Ezek készítik elő ennek munkáját, ezen fordul meg azon siker, melyet az Egyházkerületi Papi Értekezlet kifejtteni tud. Ez alkalommal is az egyházmegyei Papi Értekezlet volt az, mely az utat megegyengette. És pedig a marosi egyházmegyei Papi Értekezlet vállaira nehezedett az a feladat, hogy az Egyházkerületi Papi Értekezletet barátságos és vendégszerető körébe fogadja. És hogy e feladatát a marosi egyházmegye úgy oldotta meg, a hogy azt tapasztaljuk, abban e nemes város egyházközségének és vezető férfainak buzgólkodásán kívül, elsőrendű tényező az a nagy virágzásra jutott fejlettség, a melynek itt az egyházmegyei Papi Értekezlet örvend. Ugyszólván, ez egyházmegyében egyik legelső helyen áll az Értekezlet ügye, mert ez egyházmegye négy fiok-körben olyan munkásságot fejt ki, melynek extenzivitása megnyugvással tölthet el mindenkit.

Az egyházmegyei Papi Értekezletekről beszélvén, megragadom az alkalmat arra nézve is, hogy mint az alapszabályok előírják, a kerületünkben levő ilyen intézetekről pár szót szóljak. A marosi Értekezlet ugyanis nem áll egyedül egymagára. Ha megadjuk most neki az első helyen említés tiszteletét, nem maradhatunk meg csupán mellette. Hasonló, sőt több tekintetben elsőbbrangu munkásság kifejtését találjuk más egyházmegyénkben is. Névszerint lehet említeni, például, az udvarhelyi egyházmegyét, melynek van egy általános és négy fiok-köri Értekezlete; a kisküküllői egyházmegyét általános és három fiok-köri Értekezletével, nemkülönben a szilágy-szolnoki egyházmegyét, melynek Papi Értekezlete három fiok-körben működik. Első helyen kell szólanom a görényi egyházmegyei Értekezletről, mely igen jól, célszerűen van szervezve. Ez utóbbi Értekezlet köréből már számos jó eszme sarjadzott ki, melyek közül például áll-

janak itt a papi Temetkezési Egylet, az egyházmegyei Énekkar, a reformáció napjára tett értekezleti gyűlések, sat. Az Értekezlet ügyeért buzgólkodnak a többi egyházmegyék is kisebb-nagyobb elevenséggel. Nagyobb tevékenységet látunk a széki, nagy-sajói, erdővidéki, deési egyházmegyékben, kisebbet a többiekben, melyek közül, például, a nagy-enyedi csak most szervezte az Értekezletet, az orbai pedig még csak az alapszabályok elkészítéséig jutott el. Valamennyi Értekezlet kiváló figyelmet érdemel, mert valamennyi élő és lüktető ere annak az organizmusnak, mely egyházkerületünk szellemi működésének szive járását működteti. Mindeniknek kiváló fontossága és előre megjósolható jövődjöje van, mert ezekben fogjuk megizmosítani, megkészíteni a szellemiség, a papi hivatás és az ezekkel összefüggő ráhatás, és cselekvés épületének ama gerendáit, melyeken fel fog épülni a fonséges templom, a mi egyházkerületünk jövődjö egyetemes nagyságának temploma.

Ám, céljukat és feladatukat megtéveszthetik ez Értekezletek. Bekövetkezhetik az az idő, midőn elfáradnak, ellankadnak. A suggeráló erőt, mely folyton gálvánizálni lesz képes őket, ez az Egyházkerületi Papi Értekezlet fogja kifejtteni, melynek hasonlónak kell lenni az elektroforhoz, hogy belőle az életnek mindig újabb, meg újabb szikrái pattanjanak ki. És ebben lesz az Egyházkerületi Papi Értekezletnek mindig egyik fonséges hivatása, melyet szem elől téveszteni, soha sem szabad.

Az ideiglenes elnökség ezzel befejezheti működéséről szóló jelentését. Megbízásának eleget tett. Életre hívta az Egyházkerületi Papi Értekezletet, és azt most átadja a gyakorlati életnek. Eszméket, propozíciókat, és a jövődjö munkájáról szóló programot nem szükség, hogy kitűzzen, mert azok mindnyájunk lelki szemei előtt nyilván állanak; hogy mit kell tennünk, azt már mindenki jól tudja. Lerajzolnia nem szükséges azokat az állapotokat, melyen az ő és mindnyájunk hite szerint nagyot fog segíthetni ez a kerületi Papi Értekezlet; tehát, elhallgathatja most az idők ama követelményeinek részletezését is, melyek még úgy is létre hozták volna ez intézményt, ha a hívó és buzditó szózat, a tette kötelező kezdeményezés most még elmaradt volna is.

Csak azt nem mulaszthatja el, hogy az eszmeért való lelkesedésének és ebben lelkesítésének is egy utolsó akkordját ne hallassa. Az idők fölemelt ujja int mindnyájunkat, hogy anyaszentegyházunkért mindent tenni, mindent föláldozni, most már legnagyobb és legszentebb kötelességünké lett. Inganak a társadalommal, annak a régi, egyszerű, átlátszó társadalomnak az oszlopai és helyére kezd lépni egy új, melyben az egyénnek sokszor még önmagával is buvósdit kell játszani. Már tanítanak olyan tanokat, hogy félhetünk az emberiség jövődjötől. Mesének tartanak mindent, és megnevetik a tékozló fiú könyveit, ha az a multak iránti szent pietást és emlékezést is kifejezni akarná. Hitét, bizalmát, az életbe vetett reményét sokban elveszté e kor, élni akar mindenki örökös izgalommal, kétségbeesett hajszával. Lasankint mintha az egyház is vesztené régi befolyását, az erkölcsöket formáló auktóritását, azt a hatalmát, hogy mindenben vezérlő szerepet játszhatnék. Oda jutottunk, hogy már vissza se akarjuk szerezni azt, a mit elvesz-

tettünk. Ez semmiképpen sincs így jól. Ennek másképpen kell lennie. És éppen ezen munkára kell vetni kezünket, hogy győzni lehessen. A vallásra nézve ugyan minden időben az időknek legutolsó vége leendő, melyben hatalma újjá teremteni már többé képes nem leszen. Ám, szabad-e azért, hogy ezt az eszményt, mely az elnyomottak fölemelő és lelkesítő eszménye, mely azt szövi bele szívünknek még legutolsó rejtekébe is, a mi legjobb, legvigasztalóbb; szabad-e egy pillanattig is gyöngülmi hagyni, mikor ez az eszmei szépség ama fényét tárja fel, mely a szellemi életnek is fentartó eleme? Az erdélyi Egyházkerületi Papi Értekezlet minden időben annak az élő kontaktusnak szférájába kell, hogy belevonja munkáit, melynek nyomán fölfakad a virágzás, mely hasonló a mosolygó rétek pompájához, és a tavaszokint megújuló virágokhoz, melyekre kedvtelve néz a szem.

Az ideiglenes elnökség abban a biztos reményben él, hogy mert azt tette, a minek anyaszentegyházunk javára kell sikerülnie, midőn az Értekezlet ügyét szolgálta; azt a munkát végezte, mely hiábanvaló nem fog lenni soha, semmi körülmények közt. Ebben a reményben fejezi ki köszönetét is mindazoknak, kik segítettek a munkában, és mellette állottak hivatásának teljesítése közben.

És ezzel, megbízatása utolsó pontjához jutván, tisztét e közgyűlés kezébe visszateszi, és helyét átadja a megválasztandó tisztikarnak.

Bartók Jenő.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1894. okt. 7—8.

(Vége.)

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur leirata, melyben jelzi, hogy az ev. ref. lelkészek fizetésének rendezésével óhajt foglalkozni, örvendetes tudomásul vétetett s az e célból bekért fizetés-kimutatásnak az éppen rendelkezésre álló vagyonszámlái ivekből leendő összeállítására az ig. tanácsi iroda utasított.

A budapesti magyar jelzálog-hitelbank értesíti hatóságunkat, hogy az erdélyi ev. ref. közalap összes ingatlanaira fölvenni szándékolt törlesztési kölcsönt, az egyházkerület iránti tekintetből, kész most már, előbbi feltételeitől eltekintve, egységes 50 éves törlesztési időre, 5·40% évi annuitás mellett és a 4¹/₂%-os záloglevelek 98³/₄%-os elszámolásával kiutalni. Ig.-Tanácsunk ezen ajánlatot beható tárgyalás alá vevén, elhatározta, hogy a közlött feltételek mellett 345,000 frt. kölcsönt a budapesti két bérházra, kolozsvári bérházakra s a magyar-n.-zsombori birtokra bekebelezendőleg, fölvessz s az ügylet lebonyolítására, illetve, a kölcsön-kötvény aláírására főt. püspök aát kérte föl.

Az enyedi egyházmegye özvegy-árvai gyámintézeti vagyonának szabálytalan kezelése tárgyában beérkezett panasz folytán, vizsgálat alá vétette volt Ig.-Tanácsunk az ezen vagyonszámláról szóló s az 1875. évtől 1893-ig terjedő időre készített számadásokat s ennek eredményében azon szomorú tapasztalatra jutott, hogy az 1890. év végéig terjedő számadások rendszertelenek, nincsenek hitelesítve sem a számadó, sem a vizsgáló, sem az egy-

házi felülvizsgáló hatóság által. A rendetlenségek okáról felvilágosítást szerezve, látta hatóságunk, hogy a mulasztás nagy részben az alap néhai kezelő pénztárnokát terheli, mivel, mint teljesen kaucionátus emberrel szemben, az ellenőrző közegek a kellő szigorot alkalmazni, szükségesnek nem tartották. Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy az alap megkárosítva egyébként nincsen, mert a számadó terhére irt összeg megtérítése iránt intézkedés tétetett; s tekintettel különösen azon örvendetes változásra, mely a számadások készítésében s általában a vagyonszámlálásban az 1891. év óta beállott: Ig.-Tanácsunk további rekriminációkba bocsátkozni, szükségesnek nem tartotta, hanem a számadásokat oly fölhívással küldötte vissza az egyházmegyei espereshez, hogy az utóbbi években gyakorolt pontos kezelést jövőre is fentartatni s szigoruan ellenőrizni, sziveskedjék.

Felolvastatott, ezek után, főt. püspök aának a szamosujvári körlelkészi állás betöltése iránti javaslata, melyben jelenti, hogy ezen állomásra 17 pályázó jelentkezett s ezek közül kinevezésre t. Kovács Ákos, tancsi körlelkész aát ajánlja, ki kitünően végzett papi egyén s már hét éve szolgál a jelenlegi állomásán kifogástalan hűséggel s az egyházi felsőbbség által ismételt izben elismert szép sikerrel. Méltónak bizonyult ennél fogva arra, hogy előléptetessék. Ig.-Tanácsunk teljes megnyugvással fogadván főt. püspök aa. javaslatát, nevezett Kovács Ákos aát szamosujvári körlelkészé annál is inkább kinevezte, mert helyesnek tartja azon elvet, hogy jobban dotált körlelkészi állomásoknál első sorban azon papi egyénekre legyen tekintettel, kik a terhesebb körlelkészi szolgálatban, hosszabb idő óta működven, az előléptetésre magukat érdemessé teszik.

Végül, ugyancsak főt. püspök aának a m.-ludasi körlelkészségbe történt kiszállásáról szóló jelentése tárgyaltatott, melyben jelzi, hogy az egyházközség belbékéjét annyira fölforgató kepe-kirovási ügyet sikerült rendeznie, de ugyanakkor sajnosan kellett meggyőződnie arról, hogy a különben buzgó és erélyes körlelkész és intelligensebb hivei között, az egyház belső ügyeinek hírlapi térre történt hurcolása miatt, oly ellentét fejlődött ki, hogy körlelkész aa. ottani helyzete lehetlenné vált. Javasolja ennél fogva, hogy a m.-ludasi körlelkész aa. a hasonló dotációju tancsi körlelkészségbe dislokáltassék.

Igazgató-Tanácsunk a kepekirovás ügyében megállapított szabályzatot megerősítette s a fölhozott indokokra való tekintettel, t. Balogh Sándor, körlelkész aának a tancsi körlelkészi állomásra való áthelyezését, az 1887. évi egyházkerületi közgyűlés 81. jkvi számú határozatában megadott jogánál fogva, határozatilag kimondotta.

Több tárgy nem levén, az ülés bezáratott. r. s.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk általános Papi Értekezlete szept. 20-án tartotta meg évi gyűlését Székely-Udvarhelyen. A kollegium auditoriumában gyülekeztünk. Jól esett hallanunk az orgonakíséret mellett felhangzó, szép számú papság buzgó énekét. Valahányszor ilyen jelenetnek tanui vagyunk, mindannyiszor

ihlettség ragad meg, mintha az apostolok seregét látnók erős elhatározással, munkára készen. Kezdetben az volt a terv, hogy a templomban tartsuk az imát, de kénytelenek valánk, belátni, hogy Udvarhelyen köznap, még ez idő szerint, a közönségre hatni, nem igen áll módunkban. Itt a hálók még mind a felületen mozognak, az Idvezítő még nem érkezett elég közel a tanítványokhoz. Nó de, ha főbb ohajtásunk nem is teljesülhetett, egy kisebb nép, kollegiumunk ifjusága (közvetve bár) tapasztalhatta, hogy nem csak adóból buzgolkodunk az úr dolgaiban, nem csak adóból szoktuk imánkban istent felkeresni, hanem titkos kamráinkon belül is szeretünk lakozni a mi atyánk hajlékában. Az imát buzgón, lelkesen Bodor István, újszékeli pap aa. mondotta. Erre Menyhárt András, esperes-elnök egyszerű, de szép, találó, ifjui lelkesedéssel és hittel teljes megnyitója következett. A valóban lelkes éljenzés után, nyomban amaz általános ohajtás nyilvánult, hogy a megnyitó kinyomatva, közzé tétessék, hogy e lelkesítő szavakat, eme válságos napokban mindenki minél többször olvashassa. Azonban, az elnök ismeretes szerénysége csak a jegyzékönyvre vételét engedte meg. Mégis egy ártatlan csellegéssel kezeim közé került a kézirat, valami nehezen aztán kicsikarhattam a közzététel iránti engedélyt. Így kilesz elégitve az Értekezleten megjelentek amaz ohajtása is, hogy minél többször olvassuk. Ide iktatom hát, a mint következik.

«Papi Értekezletünk már a korábbi időben megalakult, rövid időre bár, de munkássága megszűnt. Azonban, a leányzó nem halt meg, csak elaludt. Ez előtt pár évvel álmából fölébredt, s a fiokörök áldásos működése csaknem minden ponton életjelt adott. A máj napra összehívott általános értekezlet méltán kérheti az intézőktől: miképp sáfárkodtatok?»

Nem tartozom azok közé, kik ha délig munkáltak, délután már látni akarják a munka sikerét. Nem, nagy eredményt még nem várok, mert úgy tapasztaltam, hogy Pálnak sokat kell plántálni, Apolosnak sokszor kell öntözni, míg valaki, ki tudja ki, szedheti a gyümölcsöt. A mi munkánk nagyban hasonlít a Sysiphus kősziklájának föltolásához. Hányszor visszahengeredik, s még sem szabad abban hagyni, újra, meg újra az erőt meg kell feszíteni. Sorsunk az örök zsidóé, pihenés nincs, mindig halljuk: tovább, tovább!

A szalmatűz hirtelen lobban, hamar enyészik. Pillanatnyi fölhevülés még erős várat nem épített, de a kitartó munka

még mindig eredményt mutatott fel. Ha zajtalan munkánkat¹ fiokkörü Papi Értekezleteinket kellő kitartással, ügyszeretettel, s azzal a buzgósággal, melylyel megkezdettük, tovább folytatjuk: ha mi nem is, de a nyomunkba lépők megérik a Sion megerősödését.

Ha Papi Értekezletünk nem léteznék, úgy is a jelen körülmények annak életre hívását parancsolnák. Nem szólok az egyházpolitikáról, hiszen, térdig járunk ennek özönében. Politikai, egyházi lapok túlbőven tápláltak ezzel, annyira, hogy tán még papi palástunk is szaturálva van vele. E helyett, célszerűbbnek látom, a jövővel szembe nézni, s a teendőkre nézve irányt adni.

Hogy az ultramontánizmus milyen cifra gúnynevekkel illet, engem nem áterál; tajtékzó dühe, handa-bandája, lármája mintegy biztatás, mert azt sejteti, hogy mégis csak van valami, a mitől fél, s ijedten oly keményen rángatja a halál-csengettyüt. Hanem, azon törekvése, hogy a felekezetek eltiprásával akar élni, s még az ország törvényein is felül akar kerekedni: ez már több jelentőséggel bír. A sok közül csak egyet. Bizonyos felháborodással halljuk, hogy katolikus ember csak olyan képviselőre, községi, városi, megyei tisztviselőre adja szavazatát, a ki katolikus. Avagy, ez nem első kard-villanása-e a bekövetkező kultur-harcnak? Reánk ronthat, megtámadhat a megvakított fánátizmus. A jövő el van takarva, de sejtetni engedő, hogy verőfényes napokat nem várhatunk. Az ilyen apróbb fölemelkedő fellegek tömörülhetnek, összetolulhatnak, a halomra tolt fellegek pedig mindig teljesek villámokkal. Azt kérdelem, ha ez bekövetkeznék: hol van a villámhárító, mely megvédje Sionunkat?

A készülő támadásban nem sok szerénységet látok. Ajtónkon hosszasan nem kopoktat, hamar beronthat, jaj nekünk, ha aluva talál! Jaj még akkor is, ha az ország törvényeitől várjuk a védelmet, vagy saját magunk által alkotott törvényekkel akarjuk megtartani hiveinket. Vannak szentségtelen kezek, melyek ma is szívesen meggyújtják a rég kialudt máglyákat.

Tulozni, ijeszteni, nem akarok; nem is a félelem hozta ajkaimra az elmondottakat céloim az ébresztés. Meglehet, hogy a mérkőzésben zászlónk alól néhányan eltántorodnak. Engem ez nem félemlit meg. Ha a férges gyümölcs kiválik, értékesebb lesz a megmaradó.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Emlékezés egy ref. papra.

(Sylvester Domokos felolvasása az okt. Értekezleten.)

(Folytatás.)

Míveltségtörténetünk e forduló pontján, a feltámadás első jelenségeinek behatása alatt, vett kezébe tollat a mi Benkőnk. Az ifjuság lassan-lassan tovaépült évei, önálló életének első esztendei, a készület, a fáradságos tanulmányozás napjai valának. Előkészület, tanulmányozás! Bizony, ki azt hiszi, hogy az író úgy áll elő, mint Minerva a Zeusz fejéből, tekintve a megírandó munkáihoz éveken át készülő, az épület feldolgozandó anyagát veritékes fáradsággal gyűjtögető Benkőt, mint keres és kutat mindenfelé; mint járja be télen, nyáron, szép időben, zivatarban, úttalan úton, gyalog, a bérces ország történeti emlékekben gazdag

helyeit, éhezve, fázva annyiszor. Ki nem tudja, minő egy szegény erdélyi ref. pap helyzete; ki nem tudja, hogy Benkőnek nemcsak szűkebb családjáról, hanem 1768. óta özvegy apjáról is gondoskodni kelle: nem lesz képes felfogni azt az óriás erőfeszítést, melyet a korán nősült s gyermekekkel korán megáldott szegény pap, kinek évi fizetése alig ment 250 rénens frtra, kinek vállaira a közbizalom 1775-ben jegyzői, majd tíz év múlva, esperesi terheket rakott, adatgyűléseiben kifejtetni képes volt. Avagy, hogy csak a Transsylvaniaihoz s az erdélyi Flórához való előkészületeit említsem: hivatalának s falusi papi gazdaságának terhei s az életszükség nehéz gondjai között négy év alatt személyesen föl kutatni az erdélyi nevezetesebb levéltárakat, saját kezűleg lemásolni a föl talált okmányokból több, mint négyszáz sűrű ívet s írni az Erdély történetével ismerős, vagy adatok birtokában levő

egyesekekhez ötszázra menő levelet; aztán, az erdélyi Flóra minden nevezetesebb termékének megszerzése végett, szintén csak néhány év alatt bejárni, saját szavai szerint, «maga megerőltetésével, költségével», «ösmertlen hegyeken, havasokon», «veritékével öntözni» Csikszék, Görgényvidék, Ujegyház és N.-Sink székék kivételével, egész Erdélyt, az Olt és Küküllők völgyeitől kezdve, az országnak legnyugatibb határáig «a zöldülékeny birodalom javait» keresvén, s végül saját kezével három fűvészkertet állítani kis terjedelmű birtokán: tán gyermekjáték, könnyű munka volt!

S míg gyakran szerte jár-ke, mint a méh, időközönként a pihenő téli hónapokban az íróasztal mellett görnyedez. Már papsága negyedik évében megírja az erdővidéki traktus történetét, s még «hét tél, hét nyár nem próbálta meg házasságát», midőn az udvarhelyi kollegium második megteremtőjének, Kis Gergelynek készen adja át a kollegium történelmét festő «novitius deák»-ot, s Erdély csodabarlangjainak leírása elhagyja a harlemi sajtót s megszerzi számára az ottani tudós társaság tagságának fényes koszoruját. Fáradozásainak első méltatása is a külföld részéről! Milyen jól eshetett ez a szegény tudósnak, ki itthon elismerés helyett közönyt, irigységet, kissebbitést tapasztalt.

Bizony, itthon a csalódás nem késett sokáig. Említem-e legelső mellőztetését, hogy a hazai ásványvizetek s gyógynövények megismertetését célzó ambulans fűvészet-tanárság annyi húzás-halasztás után is hajótörést szenvedett? Akadémiai tanársággal kínáltatott meg. Igaz, de mikor a kormány három éven át hitegeti azzal, hogy tudományát, kicsiny köréből kilépve, szélesebb mezőn értékesítheti, s ő e hitegetés folytán drága pénzen előre beszerzi a szükséges segéd-eszközöket, s e kiadások által meghúzza magától a mindennapi kenyeret úgy, hogy végül évenként három hónapig bármilyen napidijért kész Brassóban, vagy Szébenben fűvészetet tanítani: az elutasítás szégyenérzetét kárpótolja-e oly kettős tanári hivatal, melynek egyik föladatát betölteni, nem képes, melyet ezért nem is fogadhat el.

Vannak emberek, kiknek jelleme, mint a vas, melyet a balsors olvasztó tüze csak megacélozni tud; kiket, mint a hegyi csermelyt az útjába álló sziklagátak, haladásukban nem képes föltartóztatni a másokat kétségbeejtő akadály. Ilyen vala ő. Bár fájt szívének a királyi félreismerés, de érezte a görög bölcs szavainak igazságát: »a tudomány gyökerei keserűek, de gyümölcssei édesek.« A gyümölcs reményében dolgozott tovább. Mint »virasztásai eredményét«, elkészíté s 1777. okt. 4. kelt előszavával sajtó alá adá a Transsylvania két vastag kötetét. Ne írjon egyebet, e 76 nyomott ívből álló műve halhatatlanságot biztosít számára.

Szerényen vallja be, hogy körülményei miatt nem adhat tökéletes művet, de mégis azt hiszi, hogy az erdélyi események ily rendszeres előadásával üresen álló helyet foglal el. Igaza volt ebben. Ki írta meg előtte ez ország-rész történetét annyi gonddal, annyi eredeti forrás fölhasználásával? Ki ismertette meg annak politikai, egyházi, társadalmi s irodalmi viszonyait azokkal, kik, fiaik bár, még sem ismerik, és ki a külfölddel: ha nem ő? S ha akkor a legméltánylóbb elismeréssel szólott e mű felől a hazai és külföldi tudósok bírálata, nem kell-e ma is igazat adnunk egyik életírójának: »szerencsésnek mondanám magunkat, ha a mit abból megtanulni lehet, hazánkfiainak nagyobb része tudná, vagy tán e félszázad alatt is megtanulná?!« (Gr. Mikó I.)

S ime, e műnek nem akad magyar kiadója! Hosszas utánjárásra, egy bécsi könyvtáros adja ki, magas tiszteletdíjban részesítve íróját. Megmondjam, hogy mi volt ez a magas tiszteletdíj, tiz hosszú év veritékes napjának és álmatlan éjjelének díja? Harminc ingyenpéldány és semmi egyéb. És ez nem volt elég. A kit kedvencének szemel ki a balsors, az nem fogja egy-két csalódással beérni. A Kürtzböck által kiadott két kötet a munkának csak általános része volt. A három nemzet viszonyait bővebben ismertető különös rész, újabb két testes kötet, még nyomdafestékre várt. S mikor a szegény tudós a sajtóköltségek fedezése végett az udvarhoz folyamodik, az elutasítja őt, [mert a gubernium fölterjesztése elégséges segélynek mondá a 30 tiszteletpéldányt. Kormány és nemzet hideg közönnnyel nézi el, mint vergődik az életgondok sűrű halójában a honáért, nemzetéért annyit feláldozott tudós; mint marad félbe, kéziratban, szegénysége miatt, a »Transsylvania specialis«. Ezer szerencse, hogy voltak, kik lemásolák, s pár példány így is fenn maradt belőle. S a »Flóra?« Ez 50 nyomtatott ivre tervelt úttörő mű sorsa? Míg száz gyógyszerészek apró fűvészet munkáit az országgyűlés segíti napfényre, a szak-tudós Benkő segélyért esdő kérelmét hidegen utasítja el a királyi trón, hogy a Flora soha napvilágot ne lásson. De hát nem kellően lettek-e a fűvészet terén harminc évi fáradsága által szerzett érdemei méltányolva később a tudós világtól, és a felségtől egyiránt? Hogyne! Amaz egy addig ismeretlen növényt nevére keresztelt, ez pedig husz aranyat érő érdeméremet akasztott bú, gond, nélkülözés terhe alatt meg-görnyedt nyakába! Nevetséges volna, ha nevetni lehetne fölötte.

Bátran fölteszem a kérdést ki az közöttünk, ki el nem csüggedt volna, eldobva kezéből a tollat, melylyel nemzetének akara használni, hogy az eke-szarvát fogja meg, melylyel legalább az éhen halástól mentheti meg egyre szaporodó családját?! Benkőt azonban semmi sem tudta levern. Előtte egy cél állt: használni nemzetének, és ő ezért mindent föláldozott. Munkássága percig sem szünetelt. Még az említett csalódások keserű napjai előtt, 1781-ben látott világot második örökbecsű műve: a »Milkovia«. A magyar egyháztörténelmi irodalom terén részletesség, hűség s az eredeti adatok földolgozása tekintetében, addig s azután is sok ideig páratlan monografia. A feledékenység mélyeséges sirjából assa ki, s éveken át költséges, kedv-emésztő fáradsággal mossa tisztára és öltözteti föl tárgyát, az egyszerű és minden könyvtártól és okmánygyűjteménytől messze lakó falusi pap.

Majd új, s körülményeit tekintve, bátran mondhatjuk: óriási munkához kezd. Bár hiába remél a tehetős főuraktól csak egy »diáki alumniát« is, melylyel pár évig egy másolót tarthatna magának, bár a szakadatlan írást egészsége megbírni, nem képes: csüggedetlen kitartással »szedegeti össze« Erdély újabbkori történetét; csodálandó szorgalommal gyűjti az idevonatkozó adatokat, és saját vallomása szerint, már a Milkovia kiadásakor alig van Erdély történetét tárgyazó kézirati napló, melyet meg ne szerzett s kritikái jegyzetekkel el ne látott volna. S a míg ezeket egymással összehasonlítja, bírálhatja, néhányat sajtó alá rendez, másokat, mint a Csereiét: »egy-egy órát lopva el álmából« önkezeléssel lemásol és »compendiumba szed« megszületik agyában az »Erdélyi Historiás Szekrény« nagy-

szertü eszméje, melylyel az Erdélyre vonatkozó tudományos és kinyomozó kritikai történetírás mesteréül avatja föl magát. Azon édes hittel kezdi el e szekrénybe illő latin s magyar scripturáknak kritikai jegyzetekkel kísért s részben átdolgozott kiadását, hogy évenként egy-egy kötetet sajtó alá adhat. S mégis jut ideje, két értekezésben megírni Magyarországban a török hódoltság idejében való állapotát, s a Hóra lázadás főbb mozzanatait; folytatni az »erdélyi diétákról« s a »nemzetek uniójáról« még 1782. ben elkezdett munkáit, s átdolgozni Losonci »Hármas Kis Tükör«-ét. Valósággal bámulatos, csodás szorgalom, csaknem hihetetlen erőfeszítés, egy anyagi gondokkal küzdő, hivatalos teendőkkal terhelt, s az élet tavaszát rég túl haladt, nyolc gyermekes családapától.

Az 1787. év végzeteljes volt Benkőre nézve. Ez évben halt el az udvarhelyi kollegium újjá teremtője Kis Gergely, s az erdélyi ref. egyházi főtanács méltó utódot keresett. Választása Benkőre esett. Elhagyja-e megszokott körét? A csöndes kis falut, hol élt, hol atyja sirja zöldelt, nyáját, mely áhitattal csüggött a jó pásztoron, hivatalát, mely évek folytán szenvedélye lett, gazdaságát, kertjét, melynek önkézzel ápolt ritka virágai annyiszor gyönyörködtették, családját, melyet szegényes viszonyai miatt magával nem vihet, és a költözködés veszélyeinek tegye ki féltett kincseit: könyvtárát, gyűjteményeit, miket előbb is alig menthete meg a parokhiát romba döntött tűz elől?! S mindezt miért? Mi vár reá? Oly munkatér, mely előtte új, s részben nehéz, mert szakkörébe nem tartozó theologiai tantárgyakkal kell foglalkoznia; reggeltől estig száraz, elméleti dolgok, neki, a a gyakorlat emberének; csöndes falusi magánya helyett lármásabb világ; tisztelő hívei, szerető családja helyett, idegen, követelő társaság, ah! bizony, ha tudta volna, hogy mi vár reá, kétségtelenül kitért volna előle. De az iskola főgondnoka s neki, kevés közül, tán legjobb embere, B. Dániel István, bár jó akaratból, a pártfogói kegy s a követelt hála Brennus kardját a mérlegbe dobá, ezt izenvén neki: »szeme elé ne kerüljön, ha professornak el nem megy«, s ez elhatározó jövőjét. Elfoglalta tanári székét, s bár fizetése 350 rh. frt. és 124 véka gabona, anyagi helyzetének javulásával biztatá, nem csekély aggodalmak között tette azt. A hírneves tudóst ragaszkodó szeretettel, mondhatnám, rajongó tisztelettel üdvözölte az ifjuság, míg gr. Székely Lászlóné, Thorockai Zsuzsánna két nagyobb fiának neveltetését megkönnyítő anyagi segélylyel bátorítá az aggódó atyát. Az alma mater szent falain kívül és belül egyiránt hozsánnával fogadták. Csak az nem tárta eléje ölelő karjait, kitől ezt leginkább várható: tanártársa. Életirói hibáznak, mikor tanártársait említik. Ez időben, egész 1804-ig, csak két tanári szék volt Udvarhelyt. A hittani és bölcsészeti. Utóbbi, szintén 1787-ben Z. Bodola Sámuel, egykori püspökünk apja, foglalá el. A külföldi egyetemeken több évet töltött kollega, nehezen szívelte a domidoctus pap híret s növekvő népszerűségét. S miután egy év múlva Benkőnek említett pártfogója meghalt, s főgondnokká a Bodola pátronusa lett: hiu irigység s büszke dölyf bántalmazásai kezdték elkeseríteni, az új pályára különben sem hivatásból lépett, önérzetes embert. A titkos és alaptalan fondorkodás a könnyen hívő ifjuság előtt aláásta tekintélyét. Benkő türt és szenvedett. De mikor. vezetőjüktől sugalmazott, három tanítványa öt nyíltan Hermányi kompilátorá-

nak kürtölé, sőt a meg nem szünő izgatás arra vetemedett, hogy egy alkalommal az iskolában kiütött tüzeset miatt egyenesen őt vádolá, holott akkor a városon se volt: a vérig sértett ember teljesen elkedvetlenül.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

== **Megrendült szívvel és igaz gyászszal** vettük a nagy-enyedi Bethlen-főiskola előjáróságának következő megrendítő gyászjelentését: Alig telt el egy rövid év, és már negyedikszor jelent meg a halál angyala, hogy ritkítsa azoknak sorát, kik az isten országa szolgálatára hivatott ifju nemzedék előtt az evangéliumi tudomány fáklyáját lobogtatták. Folyó hó 13-án, hét évi körlelkészi és négy évi theol. tanári szolgálat után, 38 éves korában, Berde Sándort, az ujszövetségi magyarázat jeles tanátát ragadta el a buzgón és áldásosan végzett munka mellől. Kegyesség volt az anyai emlő, melyen táplálkozék vala már a szülői háznál; a szív gyermeked kegyességét lankadatlan szorgalommal párosult, a dolgok mélyére hatoló értelem árasztá körül a tudás világosságával honi és külföldi tanpályaja alatt; folytatta a tudomány alapos buvárlását gyakorlati lelkészi elfoglaltatásában és az őszinte keresztyén kegyességet csepegteté a tanítványok lelkébe a tudós tanítása közben. Jogunk volt, tanári működéséhez a legszebb reményeket kötni; annyival élénkebben kell éreznünk a veszteséget, mely kora halálában a theologiai tudomány ügyét érte. Hült tetemei folyó hó 15-én félhárom órakor fognak a ref. köztemetőbe kikisírtetni. Áldás emlékére!

== **Szakács Mózes meghalt!** Mire lapunk széthordja e szomorú hírt, már ott pihen a székely-udvarhelyi temetőben. Folyó hó 13-án hunyta le szeméit az örök álmra, melyek virasztásra voltak teremtve, és a melyek oly odaadó buzgalommal örködtek azok felett a drága kincsek felett, melyeket a szülői szeretet bizott gondjaira. Tanár volt a szó igaz értelmében. Azok közül való volt még, kiknek lelkében élénken éltek a régi hagyományok: az egyszerű igénytelenség, szilárd jellem, erős protestáns gondolkodás és lángoló buzgalom, hogy hatáskörében egész ember legyen, s munkásságának gyümölcsei megláttassanak a jövendő nemzedékben. Élénk szelleme biztosan hatolt keresztyén tudományok hullámai között, s volt forrón szeretett kalauza, vezére tanítványainak; kedélyének humánus megnyilatkozása érzelmeit ruházta fel mindenkit megnyerő, rokonszenves tulajdonokkal. Egyáltalában, olyan ember volt, kit mindenki szeretett és méltó volt arra az általános tiszteletre, és megbecsülésre, melyben mindenkitől részesült és arra a kegyeletes részvétre, melylyel egész egyházkerületünk meghatottan áll sirja felett. Legyen pihenése csöndes, emléke áldott!

== **Ezer szerencse, hogy szept. 30-án megalakítottuk az Egyházkerületi Papi Értekezletet.** Még megessett volna rajtunk az a váratlan dolog, hogy a tiszántúliak túlszárnyalnak, a kik pedig, ki tudja, miről álmodoztak, mikor mi annak feltétlen szükséges voltát hangoztattuk. Most már jöhetnek. Jönek is. Hangzatos felhívásban hívják a lelkész-társakat, s általak a buzgóbb tagokat okt. 31-re, Debrecenbe, alakuló gyűlésre. Szívesen küldjük meleg üdvözlétünket arra a dicsőséges útra, melyet mi már járhatóvá tettünk, és a melyen, ime, találkozunk. Hát még, mikor az fog megtörténni, hogy egyik egyházkerületi Értekezlet küldöttségileg fogja meglátogatni a másikat; esetleg, mind az öt találkozik jó szántából, önkintesen, nem hivatalosan! Az lesz a diadalom! Mikor ott fognak lelkesedést meríteni az együttes munkálkodásra, és Pozsonytól Brassóig fog ugyanazon hevülettől dobogni minden szív. Nem csak e nagy, innepélyes Értekezleteken, hanem az egyházmegyékben, a községekben, mindenütt érezni fogják a szabad szellem terjesztésének szükségét, s mindenki örömmel fogja magát apostolnak vallani és jó szóval, bármilyen csekély nemes cselekedettel magát

annak bizonyítani. Nem szükség, idealistának lenni, hogy elképzelni bírjuk és megvalósulva lássuk az új eget, és új földet.

— **Szepes-bélai ev. lelkész, Weber Samu**, előfizetési felhívást bocsátott ki «Gradeci Stansith Horváth Gergely és családja» című történeti korrajzára, mely család a XVI. század második felében, politikai és egyházi téren úttörő szerepet játszott hazánkban. A munka 1 frt. 10 kron rendelhető meg, mely novemb. végéig hozzá küldendő. A jó nevű szerző elég biztosíték, hogy munkáját megszerezzék az érdeklődők.

— **Dr. Bartók Jenő, papjelölt, a kolozsvári tudomány-egyetemen** bevégezvén tanulmányait, miután legutóbb letette a tanári vizsgát is; ki egy pár esztendeig, mint kolozsvári segéd-pap, a gyakorlati lelkészkedés terén is sok buzgóságot, nagy odaadást, és valódi egyházas jellemet és jelleget tanusított, a napokban külföldre utazott ismereteinek gyarapítása végett. Igéretét bírjuk, hogy onnan is fel fogja keresni lapunkat, melynek itthon állandó, szorgalmas munkatársa volt. Vándorlásában kísérje siker és tartós jó egészség.

HIVATALOS RÉSZ.

1872—1894.

MEGHIVÓ.

Az evagyéliom szerint reformált erdélyi egyházkerület közgyűlése 1889. évi október hó 8. napján tartott ülésében határozatilag kimondá, hogy az egyházkerület papképzési ügyének emelése érdekében, Kolozsvárrt, a Ferenc József tudomány-egyetemmel lehető kapcsolatban, az erre szükséges anyagi erő megszerzése után, evang. ref. theologiai fakultást állít fel.

Isten kedvező kegyelméből, s szeretett hiveink lelkes áldozatkészségéből a nagyfontosságú intézet föllállításához szükséges alap oly szép eredménnyel gyűlt össze, hogy a jelen évi március hó 30-án tartott közgyűlés már az intézet épületének felépítése iránt rendelkezhetett, s a megnyitás idejét 1895 szeptember havára kitűzhetette.

És a kolozsvári evang. ref. theologiai fakultás nagy épületének megépítése már-már vége felé közelg, tehát elérkezettnek látjuk az időt, a maga idejében, különböző akadályok miatt, elmaradt alapkövetései innepélynek most már a falatok elkészültét is jelző koszoru-innepélylyel egyszerre leendő megtartására, s ezen *alapkő-letételi innepély* idejét 1894. november hó 4-ére tűzzük ki.

Atyafiságos szeretettel kérünk föl ennél fogva mindenkit, a kiket illet, hogy ezen, az erdélyi evang. ref. egyházkerület e nagyfontosságú főiskolájának, az erdélyi részek fővárosában történendő mintegy megalapítási innepélyén, megjelenni, s jelenléttel az innepély fényét emelni, méltóztassék.

Az innepély programja a következő:

1. Délelőtt fél tíz óraker innepélyes isten-tisztelet a külmagyar-utcai református templomban, reformációi emlék-innepélyi alkalmi szónoklattal és daloskörök közreműködésével. Az innepélyi beszédet tartja Tótfalusi József, püspöki titkár.

2. Tizenegy óraker kivonulás a Külmagyar-utca 1-ső szám alatt épülő theologiai fakultás épületéhez, az alapkövetései innepély megtartása végett, melynek sorrendje a következő.

a) A földész-daloskör éneke.

b) Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. imája.

c) Az alapba helyezendő okmány felolvasása és aláírása.

d) A jelige mondásával kapcsolatos kalapács-ütések megtétele.

e) A kolozsvári iparos dalkör éneke.

3. Délután 2 óraker dísz-ebéd a «Központi szálloda» emeleti éttermében.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárrt, 1894. október 14-én tartott üléséből.

Kádár János,
segéd-titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1896—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-sajói egyházmegyébe kebelezett szász-mátéi kántor-organista-tanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel; az egyház pénztárából 40 frt. o. é. tandíj 20 frt. Központi segély 100 frt. ezen fizetés államsegélylyel egészítették ki 300 frtra; a hivatkozott 15 véka buza,

60 véka törökbuza (erdélyi 16 kupás), 8 hold 1396 négy-szögöl föld haszonélvezete, az adót az egyház fizeti, és a hivatkozott járó természetbeni munka tétel.

Az állami segély folyósítása ügyében a tárgyalás már meg is tartatott a kir. tanfelügyelő urral s remélhető, hogy már 1895. évben folyósítva is lesz.

Pályázati határidő: november hó 10-e. Folyamodványok nt. Musnai Károly, esperes aához küldendő Sz.-Ce-göbe u. p. Kerlézs.

Kolozsvárrt, 1894. okt. 11.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1830—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett m.-bükkösi egyházközség kántortanítói állomására, 1000—1894. sz. a. közzétett pályázat eredménytelen levén, az állomás ezennel újjólág köröztetik.

Javadalom: kényelmes lakáson, gazdasági épületeken és kerten kívül 307 frt. mely összeg, egyházközségi becslés szerint, díjlevélileg biztosított.

Folyamodványok f. é. november hó 1-éig nt. Sándor János, esperes aához Miriszlóra küldendő, u. p. N.-Enyed.

Kolozsvárrt, 1894. okt. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1829—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület marosi egyházmegyéjébe kebelezett a b o d i egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületeken és kerten kívül, kepe, kánonika-porción, magtári gabona és pénzben, egyházközségi hivatalos becslés szerint: 167 frt. 72 kr.

Folyamodványok f. év november hó 10-éig nt. Rákosi Lajos, esperes aához, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó, intézendők.

Kolozsvárrt, 1894. okt. 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1829—1894.

PÁLYÁZAT.

A marosi egyházmegyébe kebelezett maros-szentgyörgyi egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás, beltelek, gazdasági épületek és kerten kívül, kepe, kánonika porción és készpénzben 217 frt. 2 kr. melyből 100 frt. központi segély.

Szabályszerűen felszerelt folyamodványok folyó év november hó 10-éig nt. Rákosi Lajos, aához Lukafalvára, u. p. Nyárádtó intézendők.

Kolozsvárrt, 1894. oktbr. 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

724—1894.

SZIVES KÉRELEM.

Atyafiságosan kérem nagytsiszt. Esperes aait, sziveskedjenek úgy intézkedni, hogy az egyházmegyénkben lakó özvegyeknek és árváknak pontos kimutatását folyó év november hó 3-ra Kolozsvárra magukkal hozhassák.

Tordoson, 1894. okt. 16-án.

Bartha Lajos,
gen. direct.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Október 25.

43. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, télévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Helyzet-változások.

(Vége.)

A lét és fenmaradás, vagy a lehanyatlás és megsemmisülés esélyei közé jutva: arra vagyunk utalva, hogy az államhoz forduljunk. Nem a kegyelem alamizsnájáért, a mit multunk és az államnak tett szolgálataink tiltanak, önérzetünk pedig nem tőr, hanem törvényadta jogaink érvényesítéseért, a mit kötelességünk parancsol.

Az 1848-ik évi XX-ik törvény-cikk 3-ik paragrafusa kimondja azt az elvi jogtételt, hogy: «Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségéi közállamalmi költségek által fedeztessenek.»

Az 1848-ik törvényhozási alkotásokban betetözött multat az 1865—68-iki jelennel egybekapcsoló jogfolytonosság elismerése által mintegy újból sánkcionált eme törvény az az alapkö, a melyre állanunk, és a melyen rendületlenül megmaradnunk, szükséges.

Nem azért, mintha abban az illuzióban ringathatnók megunkat, hogy követeléseink mindjárt teljesítéshez juthatnak.

Nem is azért, mintha az állam anyagi erejének elégtelen voltából eredő gyakorlati keresztülvitel nehézségein kívül akár a törvényhozás, akár pedig a felelős kormány kedvező intencióiban kételkednünk kellene, hanem egyfelől azért, hogy az elvi álláspontot sértetlenül föntartsuk; másfelől pedig azért, hogy legalább a lehetőeknek teljesítését várhassuk és remélhessük.

Mert föl kell tennünk és el kell hinnünk, hogy a felelős kormányhatalom, a midőn a helyzet kényszerűségének engedve, azt a törvényes állapotot és elvet, a mely a recipiált egyházakat védő szárnyai alatt tartá, a teljes vallás szabadság és az ennek csak következményét tevő felekezetnélküliség elvének áldozatul adá, egyuttal számításba vette azt is, hogy ez által a mi egyházunk

élő testébe olyan bacillusok férközhetnek bele, melyek a szükséges ellenszerek nélkül vészthozók lehetnek.

Evangyélium szerint reformált magyar egyházunk a magyar államnak, nem dicsekvésképp mondom, mert a kötelesség-teljesítés soha és sehol sem érdem, évszázakon át az egyik legszilárdabb és soha semmiféle külső hatalom előtt meg nem hajló támoszlopa volt. Hogy ez lehessen jövőre is, az államnak egyházunkkal közös érdekét kepezi.

Ezért az állam támogató keze után nyulunk, mert első sorban anyagi segítségre van szükségünk. Hangsulyozom a támogatást, mert eltartást, református egyházunk önmagának megtagadása nélkül, kínálva sem fogadhatna el. Kivánjuk lehetővé tételét annak, hogy a papi állás vonzó erejét fokozhassuk. Hogy a legkiválóbb tehetségek is lelkesedéssel forduljanak ez életpálya felé. Mi csak a kellően javadalmazott, a hatalmassabbak szeszélyeitől függetlenített papokkal állhatunk szembe a kor áramlatával.

A bomlástúl mentő várunkat csak olyan törvényhozási intézkedések képezhetik, a melyek kizárják, hogy a bármelyik felekezetből való kiszakadás és a felekezetnélküliség a kepe-nemfizetés aziluma lehessen. De, kapcsolatosan, biztosításunkat is csak az eredményezheti, ha a helyi túlterheltség a helyi tehertől mentesség megszüntetésében nyeri kiegyenlítését.

Nézetem szerint, a melyre hosszú időnek töprengese juttatott, a papi javadalmaknak a kor igényeihez mért és a legfelsőbb iskolai képzettséghez illő emelése mellett, a papi kepéknek és az összes ilyenmü tartozásoknak egy az országos közvetítés mellett való megváltása lehet az egyedüli orvosság. Én ezt olyan módon képzelem, hogy a rendszeresen kamatozó és az autonom egyház kezelése alá kerülő váltság-tőke nyolcvan-száz évre beosztandó törlesztési hányadának legalább kétharmad része jövőre is

a hivek vállain maradva és az adóval kapcsolatosan, az állam közégeitől fölszedve, az egyharmad rész az állam költségvetésében nyerné szükséges fedezetét.

Az idézett 1848. XX-ik törvénycikk rendelkezésének csak ez lehetne az autonomia sérelme nélkül részben és az állam-háztartás megzavarása nélkül való megvalósítása. A hivekre nézve pedig az arányosság és egyenletesség keresztülvitelében: a teher könnyebbitése.

És ha egykoron az állami magasabb érdekek követelék a rokon-természetű papi dézmák terhétől az állampolgárok mentesítését;

ha a pár százezer telepítvényes életsorsának törvényhozási rendezését méltán az állami közérdek alá kellett vonni;

ha a dézmás szőlő, irtvány-maradvány, sat. földek birtokosainak ügyét a volt urbériséggel rokon természetük alapján a törvényhozás rendező hatalma alá kellett vonni:

akkor ki mondhatná elfogultság nélkül azt, hogy a magyar korona alatt levő három és fél millió protestáns közül, kerek számot véve: két millió és háromszázezer adózó református állampolgárnak az ügye, a kiből két millió és kétszázezer lélek, vagyis, az egésznek éppen 97,71 százaléka tiszta magyar, a magyar államra közömbös ügy maradhat?*)

Uraim! Tegyük jelszavunkká az állami közvetítés mellett való országos kepe-megváltás ügyét. Ez a megváltás egyházunk fenmaradásának biztosítása és erkölcsi megváltása leend.

* * *

Uraim, tiszt. értekezleti tagok! Engedjék meg nekem, hogy a miképpen objektív megokolással foglaltam el e széket, most azt megfordítva, egy pár szubjektív megjegyzéssel adhassam át a felolvasásban utánam következőnek.

Már lehangyatlóra fordult életem legszebb percei közé sorozom, hogy itt ismét megjelenhettem. Többet mondok, azt, hogy annyi idő után még egyszer haza jöhöttem.

Nem jöttem sem kérni, sem hizelegni, mint a politikai életben divatos és a fizetett kortesektől éjig magasztalt nagyságok szokták bebarangolni a haza határait; hanem eljöttem, hogy szót vált-hassak az én véreimmel, mintegy testvéreimmel. Mert szent ez a hely előttem, a hol gyermekkorom fogékony lélek-világába a valláshoz és az egyházhoz való tartozás édes mézét csepegtették belé.

És a szentek szente: az a tanintézet, a mely egykor csekély tudásom alapköveit rakta lel-

kembe; és e város, e vidék Ifju korom ködképeinek, ábrándjainak, reményeinek oly édes vonzalmával és a szülőföld lélekbe fogadott oly édes búbjósságával integetének felém, hogy azt a por-szemet, a mely egy élet fáradságos és becsületes munkájának egyedüli szerzett kincse, egyházunk épületébe én is beilleszem. És hogy innen e szent helyről kérhessem a Mindenhatót, hogy adja áldását munkánkra, egyházunkra és magyar hazánkra!

Dr. Kolosvári Sándor.

*) Az 1890. évi népszámlálás szerint:

Evang. ref. vallású:	
Magyarországon	2.212,663; ebből magyar 2.166,061 = 97,98%
Horvátországon	12,365; > 8,290 = 67,04 >
Fiumében	98; > 68 = 69,38 >
A katonaságnál . . .	14,071; > > 13,575 = 97,18 >
Összesen	2.239,197 ebből magyar 2.187,997 = 97,71%

Lutheránus:

Magyarországon	1.180,488; ebből magyar 309,770 = 26,24%
Horvátországon	23,326; > 1,314 = 5,66 >
Fiumében	225; > 62 = 27,55 >
A katonaságnál . . .	8,594; > > 2,617 = 30,45 >
Összesen	1.212,634; ebből magyar 313,763 = 25,87%

Unitárius:

Magyarországon	61,617; ebből magyar 60,587 = 98,33%
Horvátországon	27; > 16 = 59,26 >
Fiumében	1; > 1 = 100 >
A katonaságnál . . .	408; > > 403 = 98,77 >
Összesen	62,053; ebből magyar 61,007 = 98,30%

A protestánsok összes száma:

Magyarországon	3.454,769 = (14,82 + 9,27 + 2,64) = 26,73%
Horvátországon	35.718
Fiumében	324
A tényleges katonaságnál	23,073
Összesen	3,513,884 = (12,83 + 6,84 + 0,36%) = 20,19% (A katonaság nélkül.)

A hitelszövetkezetekről.

(Felolvasva az erdélyi evang. ref. egyházkerület Papi Értekeztletén, Marosvásárhelyt, 1894. okt. 1-én dr. Gódófalvy István, királyi közjegyző, algondnok a görgényi egyházmegyében.)

Tisztelt közgyűlés!

Mindenek előtt, előre bocsátom, hogy e rövid tanulmányt nem csak én irtam. Abból engem csak igen kis rész illet meg.

Munkatársaim voltak a már fennálló és virágzó szövetkezetek összes magyarországi tagjai, ötvenötezer ember; továbbá, a községi hitelszövetkezetek lelkiismeretes igazgatóságai, ezer magyar ember, és végre, azok felügyelő bizottságai, hatszáz magyar ember; összesen tehát, majdnem hatvanezer ember

Ha kívánják, a mint ez már szokás, érdemes munkatársaim névsorát is bátor leszek felolvasni, ha kegyesek lesznek meghallgatni.

I.

Ezek szintűgy, mint én, laikusok, csak érezték, de nem tudták, hogy szövetkezniök kell.

Érezték az idők jelét: a szociális kérdés megoldásának szükségét. Dolgoztunk eredményre.

Ezen közös munkánkat felülvizsgálta a pest-pilis-solt-kis-kunmegyei központi hitelszövetkezet; hozzájárulásával és megerősítésével ellátta a hazai szövetkezetek központi hitelintézete, mint szövetkezet.

Megjegyzem azt is, hogy nem most hirtelen lett összeróva e dolgozatunk, mert hét év óta dolgozunk rajta, és mielőtt ez érdemes testület előtt megjelenni bátor-kodtunk volna, azt gyakorlatilag is kipróbáltuk.

Meg lehetnek tehát nyugodva, hogy hatvanezer munkatárs képviselőjében sem elhamarkodott, sem felületese munkával nem állok elé.

Munkatársainkat a társadalom minden rétegéből toboroztuk. A legelölkelőbb társadalmi tényezőktől kezdve, lefelé az utolsó földhez ragadt szegény koldust is bevettük magunk közé, nem kívántunk tőle egyebet, csak azt, hogy becsületes és jó magyar ember legyen.

Az alatt, hogy jó magyar ember legyen, nem azt értettük, hogy ne lehessen akármelyik nemzetiségnek tagja; nem azt akartuk, hogy nemzetiségéből kiforgassuk, hanem csak azt, hogy ha bármely nemzetiségnek tagja is, a magyar nemzetnek, mint politikai tényezőnek egységét elismerje, és azt megbontani, ne törekedjék.

Ezen mértéket alkalmaztuk, és hála a jó istennek, munkánkat siker koronázta, mert igen sok, az állam hivatalos nyelvét nem értő, különböző nemzetiségű, de jó magyar állampolgárokat számítunk tagjaink közé, kik velünk karöltve, szeretettel működnek az egymás és maguk boldogulására, mert nem vezette közénk egyiket sem az önzés, sem mások károsításának szándéka.

Tehát, ha a tisztelt közgyűlés előtt helyes és hasznos dolgokat fogok előadni, akkor nem engem, hanem munkatársaimat illeti az elismerés.

Előre bocsátom végre azt is, hogy e felolvasásnak célja az, hogy e testület minden tagját munkatársainkul megnyerjük, mert bár sokan vagyunk, mint az osztrák-magyar hadseregben, körünkben is tiszt-hiány van, és a lelkeseket, mint úgy is már szabadságolt állományban levő tiszteinket, aktiváltatni szeretnők.

Nem leszünk azonban megalégedve, a mint a közös hadügyminiszter sincs megalégedve, ha csak szorványosan állanak be közénk.

II.

A szövetkezés klasszikus hazája: Anglia. Itt már e század elején számos kooperatív társaság alakult, oly célból, hogy kölcsönösség alapján tagjaik vagyoni helyzetén segítsenek.

Itt még nem állottak meg, mert erős gyakorlati érzékük mellett, hamar észrevették, hogy a kölcsönös bizalom alapján működő szövetkezetek a tagok jellemének nemesítésére mily nagy hatással voltak. Tehát, nem csak az alsóbb néposztály vagyón-emelésének, hanem jellemfejlesztésének is egyik hatályos tényezőjévé emelkedtek ott a szövetkezetek.

Beleoltották az utolsó gyári munkásba is, hogy a becsületesség a legjobb politika.

Ángliában, ebben a soha nem meleg és soha nem hideg légkörben, a hol minden erőt, törekvést és új esz-

méket termel, Rochdale városa, Manchester közelében volt az, hol legelőbb emelkedtek fel a szövetkezés híres úttörőinek raktárai. Ha szombaton este jövünk e városba, alig hisszük el, hogy egy harmadrangu városkában vagyunk, oly nagy a sűrűség a boltok körül, pedig a vevők mind csak szövetkezeti tagok, és a legelső néposztályból kerülnek ki.

Bizalommal vesznek, mert tagtársaik árulnak; mert tudják, hogy az idő pénz, és tudják, hogy jó, a mit kapnak. Ugyancsak kinéznék e szövetkezeti helyiségből azt, a ki bizalmatlankodnék, vagy alkudni merészelne.

Londonban, az angol törvényhozó testület fényes épülete mellett, hasonló látvány köti le szemeinket.

A fogaton, bérkocsin és gyalog jövők-menők sűrű csoportokban tartanak egy épület felé, vagy hagyják el annak belsejét. Az épületbe belépve, látjuk, hogy a «had-sereg- és tengerészeti szövetkezet» raktáiraiban vagyunk, a hol minden szövetkezeti tag megkap mindent, mit szeme-szája kíván.

Mindent, de mindent, mi a születéstől a halálig szükséges: az első bölcsőtől a koporsóig, a mi e kettő között van, mindent a legkiválóbb minőségben. A mit megérthetünk abból, hogy 1884-ben már több, mint huszonnégy millió font sterling volt az évi forgalma.

Ezek csak egyes szövetkezetek a sok közül.

Hogy mily haladást mutatnak az angol földművesek és munkások szövetkezetei, kitűnik az idén Londonban tartott kongresszusukon közrebocsátott hivatalos adatokból. 1871-ben 746 szövetkezet 262,188 tag 2,521,404 font sterling tőkével 9,463,771 font sterling forgalmat csinált, és nyereségük 666,399 font sterling volt, melyből 5000 font sterlinget fordítottak közoktatási célokra.

Ezzel szemben, 1891-ben a fogyasztási szövetkezetek száma már 1656 és 1.205,244 tag, 17,222,234 font sterling tőkével 48,921,697 font sterling forgalmat csinált és nyereségük már 4,714,294 font sterling, melyből 30,000 font sterlinget fordítottak közoktatási célokra, és a mellett, az összes szövetkezeti tagok nagyobb munkabért kaptak, mint a többi munkások, mert a ki takarékoskodik, annak nagyobb az önbizalma, és alkalmasabb arra, hogy a munkaadó jobban megfizesse munkáját.

Ilyen módon lehetne százazreket, sőt milliókat is csinálni nálunk is, mert ha csak tíz százalékot takarítana is meg minden család pénzben, munkában, a közvetítő kikerülésével, milyen jelentékeny forrásává válnék ez az egész falu vagyoni gyarapodásának.

A célnak intelligens felfogását és a törekvések szívségét illetőleg, Németország alig marad el Anglia megett. Schultze-Delitsch és Reifeisen neve csaknem oly híres lett e téren, mint a rochdalei takácsoké. Németországban ma már majdnem minden községnek külön megvan a szövetkezete. Őket utánozzák az erdélyrészi szász nemzetiségűek is, és náluk is már majdnem minden községben van hitelszövetkezet, de azért az első szövetkezeti törvény a világon Angol nyelven jelent meg.

III.

Hogy állunk hazánkban, azt elmondotta már előttem a görögényi ev. ref. egyházmegye «Nyílt levelé»-ben. Arra csak annyi a megjegyzésem, hogy az az 1893 év

végéig ölelte fel az adatokat. Azóta előnyösen gyarapodtunk.

A már fennálló községi hitelszövetkezetek az ilyen dolgokban mindig előljáró Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun-megye és a hazafias alapításaival már örök érdemeket szerzett pesti első hazai takarékpénztár-egyesület hathatós támogatásával megalakították a «hazai szövetkezetek központi hitelintézetét, mint szövetkezet»-et, és ezzel az országos központot; létesítették a hazai szövetkezetek kongresszusát, és ezzel a hazai szövetkezetek kötelékét.

Ha a multakban a szövetkezetek három millió forint hitelt élveztek, a mi tény, úgy ma igényük van ezen erős szervezet folytán annak ötszöröséhez.

Megalakult végre az az országos központ, mely hazánk közgazdasági érdekének előmozdítását a kis birtokosok és kézművesek hitelének fejlesztését mezőgazdasági és ipari célokra alakult szövetkezetek létesítése és támogatása által eszközli, mely a kis emberek elhanyagolt igazi érdekeit karolja fel, hogy humánus és hazafias hivatásukat méltóan betöltsék és általa egész hazánk kis gazdáinak szellemi, erkölcsi és gazdasági fejlődését célozza

IV.

Minden erdélyrészi magyar embernek hazafias kötelessége, oda működni, hogy ezen kínálkozó előnyös alkalom felhasználásával, külön-külön községi hitelszövetkezetek létesítenek, hogy a falukban grassáló uzsorás kölcsönök alatt nyögő népet az alól felszabadítsa, és pár év alatt adósságaitól teljesen tehermentesíteni, iparkodjék. Akkor lesznek igazán áldásosak szövetkezeteink, ha a hitel-igények kielégítésén túl, már azon munkakört is felöllehetik, melyet fönnebb az angol és német hitelszövetkezetekről jeleztem.

Ez a munkakör a községi hitelszövetkezeteknek föltétlen folyamánya.

A községi hitelszövetkezetek a szövetkezetek Ábc-je, első betűje, ha ezt jól megtanultuk, jól megcsináltuk, az egész Ábc-n tisztességgel fogunk keresztül gázolni.

Eltűnt az az idő, hol forradalmakat tűzzel-vassal vívunk meg. Ma már csak a munka forradalmát ismerjük el jogosultnak.

Ha szövetkezeteink útján nem javítjuk munkásainkat, és magunkat; ha a tőkés a kis iparost és munkást elenségének nézi; ha a hivatalnok a vagyontalan munkakeresővel restelli kezét fogni, vagy a gazdag rokon a szegény atyafival az utcán, karöltve, szegényli, végig menni: úgy szaporodni fognak a munkaszünetek és tárt kapun fognak közénk is beékelődni az anarkhikus és szociálisztikus tévtanok eszméi.

Ma már nem az az erős egyház, mely egyes lelkészeknek és vezérférfiaknak óriási jövedelmet és javadalmakat tud biztosítani, és elnézi, hogy a nagy tömeg nyomorban sanyalódjék, hanem az az erős egyház, mely az egész tömeg jólétét tudja és akarja fokozni, az ország egész népességének javát előmozdítani.

Azé a jövő, a mely egyháznak lelkészei az idők szavát megértik és nem csak a lelkiekben, de az anyagiakban is a hivek vezérférfiai.

Elmult az az idő, hol azzal lehetett meggyőzni az embert, hogy a szegény a menyországban könnyebben

holdogul, mert a demográfiai kongresszus tárgyalásaiból megtanulhattuk, hogy az élet minden szükségét fedezni képes jó móduak átlagos életkora felülmulja a szükségben sanyalódókét.

Ki volna az a tisztelt közgyűlés tagjai közül, a ki most hirtelen, soron kívül, a mennyországba akarna menni?

Én hiszek a mennyei jövő életbe, de azért oda hirtelen nem vágyakozom és azért szívesen veszem majd, ha papom tanácsára meg tudom magamnak szerezni a szükségeseken felül azokat is, melyek életem kellemesebbé tételéhez és annak az életkor legvégsőbb határáig való megnyujtásához vezetnek.

Gondoskodnunk kell a földi jólétekről is, nem csak a túlvilágról.

Kérem azért: álljanak munkatársaink sorába, vállaljanak a szövetkezeti hadsereg táborában tisztelt rangot, és iparkodjanak községenkint külön-külön a községi hitelszövetkezeteket megalakítva, a saját sorsuk javítására munkálkodó közkatonaikat is gyűjteni.

Magam és munkatársaim nevében kijelentem, hogy útmutatással és tanácsal, és a megalakításhoz szükséges összes javakkal, szívesen szolgálunk.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. okt. 14.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolozvári Sándor, elnökhelyettes, Szász Gerő, közjegyző, Bihari Sándor, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, Deésy Gyula, ig.-tanácsosok, Herceg Lajos, h.-műszaki előadó, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő, Bodor Antal, k.-előadó, DeákJózsef pénztárnok és Kádár János s.-titkár.

Az elnökileg elintéztett ügydarabok jegyzékének felolvasása s az ismertett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, következett a napirend.

Felolvasatott főt. püspök aának a kolozsvári theol. fakultás tanszékeinek meghívás útján leendő betöltése tárgyában tett azon előterjesztése, melyben a dogmatikai tanszékre dr. Kovács Ödön, n.-enyedi theol. tanár aa. meghívását ajánlja s ily irányban a tárgyalások megkezdését javasolja. «A szakerők megválasztásának nehéz kérdésével behatóan foglalkozván, így szól az előterjesztés, lelkem tekintete első sorban dr. Kovács Ödön, theol. tanár aa. felé fordul, ki immár egy negyed század óta, Istentől nyert szép tehetségeivel a theol. tudományok nagy birodalmában mélyreható képzettséggel, jártassággal és szakavatottsággal nemcsak a nagy-enyedi theol. akademiának, hanem az egész hazai tudományosságunknak diszekint szolgál és annak elsőrangú művelője. A kolozsvári theol. fakultás nagy nyereségének tartanám ennélfogva, ha sikerülhet, őt a szervezett tanszékek egyikére, és pedig a dogmatikaira, meghívás útján, alkalmazhatni, fölkérve, megbizva őt egyszersmind azzal, hogy legyen a megalapítandó tanintézet első igazgatója.» Igazgató-Tanácsunk teljes mértékben csatlakozván püspök aa. nézetéhez, nevezett tanár aa. meghívását határozatilag kimondotta s miután az előterjesztésből arról is örömmel értesült, hogy dr. Kovács Ödön aa. ezen állást elfogadni, késznek nyilatkozott, Bethlen-

kollegiumunk Előljáráshoz kérés intéztetett, hogy nevezett tanár aának ott teljesített szolgálatai által szerzett jogai, esetleges nyugdíj-igénye s bekövetkező halála esetére hátramaradandó özvegye s árvái kegyvadásza biztosítottassék s ezen biztosítással bocsáttassék el az intézet kötelékéből.

Szászvárosi kollegiumunk két növendéke, Dósa Károly II. és Fábíán József V. gimn. tanulók osztály-összevonási engedély kieszközléseért folyamodtak, mint hogy azonban általános jeles osztályzattal nem bírnak: kérésük visszautasított.

Vámos-gálfalvi egyházközségünk iskolájának államivá tétele tárgyában létrejött szerződés oly kiegészítéssel hagyatott jóvá, hogy az egyházközség az állam részére átadott iskolaépület alatt levő kis pince használatától továbbra se tiltassék el.

Hosdái, szilágysámsóni és ilosvai egyházközségeink kérésére megengedetett, hogy iskoláik államosítása tárgyában az előleges lépéseket megtehessek.

Kolozsi egyházközségünk iskola-épületének az állam részére történt bérbeadása fölött már hosszabb idő óta fennálló bérszerződés, az illetékes kir. tanfelügyelő előterjesztésére, újabb hat évre meghosszabbított.

Ezek után, a kolozsvári theol. fakultás alapköveteli ünnepélyének előkészítésére kiküldött bizottság jelentése olvastatott föl, melyben az ünnepély programjára és módoszataira nézve tétetett előterjesztés. Igazgató-Tanácsunk a javaslatot elfogadván, az ünnepély programját és meghívóját megállapította s a tovább teendők végzésére az előkészítő bizottságot kérte fel.

Zilahí egyházközségünk kérése folytán, központi kezelés alatt álló 180 frtnyi országos közalapi segélye, kebli kezelésre kiutaltatott.

A lompéti egyházközség, egyházmegyeileg is pártolt azon kérése, hogy a papi állomás javadalmának emelésére 100 frt. központi segély szavaztassék meg, a központi segélyalapok nagymérvű lekötöttsége miatt teljesíthető nem volt, hanem utasított az egyházközség, hogy szabályszerű időben az országos közalaphoz nyujtsion be segély-kérvényt.

Simon Antal, bágyoni pap aa. indokolt kérésére kivételesen megengedetett, hogy a bágyoni postamesteri állomást ideiglenesen elfogadhassa.

Kelecsényi Károly, szebeni esperes aa. jelentvén, hogy az ó-újfalusi körlelkészi állomás, lemondás folytán, megüresedett, annak betöltése céljából, a pályázati hirdetés f. é. november hó 10-iki véghatáridővel közzétetni határozottatott.

A magyar-igeni takarékpénztár 15,000 forint betét elhelyezését kérelmezvén, értesítettett, hogy egyházkerületünk tőkéi ingatlanokba és jelzálogkölcsonökbefektettettek, s így kérése nem teljesíthető.

A nagy-ölyvesi körlelkészi állomásra, főt. püspök aa. ajánlata alapján, Szalma Lajos maros-szentkirályi lelkes aa. neveztetett ki, s egyuttal az első kinevezést el nem fogadott Virágh József, kis-enyedi pap aa. indoklatlan visszalépéseért, komolyan megintetett s a körözéssel fölmerült költségek megtérítésére köteleztetett.

Baló Bálint, detrehermi körlelkész aa. hivatkozva ezen gyengén dotált körlelkészi állomáson való hosszas

szolgálatára, a nagysármási körlelkészségbe való előléptetését kérte. Minthogy azonban ezen körlelkészség szervezése befejezve sincs, kérése teljesíthető nem volt, hanem hosszas és buzgó szolgálatára való tekintettel föl ajánltatott részére az éppen ürességben álló pulyoni körlelkészi állomás.

A magyar-nagy-zsombori gazdasági szeszgyár rendezési munkálatairól Peller Áron rézműves 772 frt. 48 kros és Simonfi István gépgyáros 1956 frt. 50 kros számlát nyujtván be, e számlákban jelzett munkálatok megvizsgálására, s az érdemösszeg megállapítására Herczeg Lajos főmérnök aa. fölkérte.

Végül, Kádár János segédtitkár aa. kérésére, a már rég betegeskedő titkár aa. helyettesítéseért, havi 35 frt. helyettesítési díj állapított meg és utaltatott ki.

Több tárgy nem lévén, az ülés eloszlott. r. s.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

(Vége.)

Az idő int: ébredjünk! Lépünk a belmisszió terére. Itt első sorban a fiokkőri Papi Értekezletre esik tekintetem, mint a melyek a belmissziónak leghatalmasabb faktorai. Ezek hintik megjelenésük alkalmával mindenik egyházközségben a világosságot, erősbitik a hitet, s a szeretetben ébren tartják az együvé tartozás érzületét, a hol pedig erős a hit, lehetetlen az eltántorodás. Az őszi szél megfoszthatja a fát leveleitől, a vihar az ágakat is megtöredelheti, de, ha a gyökér ép, erőteljes, egészséges, új lombokat, s még szebbeket hoz a tavasz jöttével; akarom mondani, bejöhhetnek az urnak örökébe a pogányok, megtéphetik Sionnak koronáját, de ha hitünk erős, ha tettekben, ha munkás szeretetben nyilvánuló, édes keveset árthatnak nekünk. Tápláljuk hát mindenütt az élő hitet, még a háztetőkről is predikáljuk az evangéliumot: hadsergünk nem lesz hűtlen a vezérhez, nem tagadja meg a zászlót. Őseinktől reánk maradt hitbizományért felelősek vagyunk isten és emberek előtt; a késő kor készen tartja számunkra az áldást, vagy az átkot: vajha, az elsőre érdemesitnök magunkat.

Tiszteletes paptársaim! Újból és újból paptársi bizalommal, szeretettel kérem mindnyájukat, karoljuk fel még nagyobb szeretettel Papi Értekezletünket, hogy a könnyen bekövetkező vészes jövő találjon minket ébren, harcészen és győzhetetlen állapotban.»

Tárgysorozat rendjén, a múlt évben Sz.-Kereszturon tartott gyűlés jegyzőkönyve csekély módosítással hitelesítettik. Most megbeszélés tárgyát képezte, hogy a papi testület miként vegyen részt a marosvásárhelyi kerületi értekezleten. A hosszas eszmecsere mégis oda ment ki, mivel az értekezletnek, sem az egyházmegyének nincs anyagi ereje képviselő küldésére, a szabályzat értelmében mindenkinek tetszésére bizatik a megjelenés. Nem hallgathatjuk el ismételtten, hogy a kerületi értekezlet iránt még sokakban bizalmatlanság uralkodik, különösen annak alapszabályaiban kifejezett némely rendelkezési célzataiért, esetleg gyakorolható utasításokért. E tekintetben a tiltakozás szava még erősebb hullámokat vetett az indítványok rendén. Mi reméljük, hogy ezen nem egészen alaptalan aggodalom nem fog megvalósulni, a kételkedőket a tények fogják meg-

győzni. De azt már igazán sajnálnók, ha ezen aggodalmak, kétkedések fiókköri értekezleteink iránti szép buzgóságot érintenék. Mert tagadhatatlanul, ezek képezik az éltető gyökeret, a szilárd, megdönthetetlen alapot.

Ezeknek erőteljes, egészséges, s z a b a d fejlődése nélkül, az egész alkotmány élete meg van számlálva. Egyházmegyénkben négy ilyen fiókkör van. Ezek közül kettő, mint a jelentések során kitűnt, oly szép eredménynyel működött, hogy a legjobb reménységgel nézhetünk a jövőbe. Buzgóságért, az elért szép sikerekért az elsőség az udvarhelyi kört illeti. Nyomban halad a sz.-kereszturi kör, hol ugyan a tagok egy része még nem ébredt fel, de a munkások kicsiny serege meglepő jeleit adta életrealitásának. Nagy területen fekvő egyházmegyénk két szárnyának végső tollai, a s ó f a l v i és a k ő h a l m i kicsiny körök, ugy látszik, a kor hideg szelének igen ki vannak téve, még mind a munka kezdetén vesztegelnek. Tétetett is egy indítvány, hogy ez utóbbi csatoltassék az udvarhelyi körhez. Igaz, messze van, de úgy mégis több lenne a remény az ébredéshez, mint így. A sóvidék felett is tán felsüt egykor a kegyelem napja!

Aztán, két elnöki kérdésre hozott az értekező határozatot. Nevezetesen, a fiókkörök ezután is, mert megvan a kellő érdeklődés, buzgóság, kétszer tartanak gyűlést évenként. Az általános értekezőt rendszeren Sz.-Udvarhelyen lesz, azonban alkalom adtán, szabadságában áll, meghívást elfogadni, esetleg más helyen való tartását is elhatározhatja.

Eddigi buzgó pénztárnok, Szakács Mózes tanár helyett, kit súlyos betegség vert le, megválasztottt egyelőre ideiglenesen Bedő András, az okmányok és pénztár átvételére elnök kéretett fel.

Részben a körök munkássága ismertetések, vagy

önálló indítvány alapján, a következő hasznos dolgok fogadtattak el. Kimodotta az Értekező: minden pap egyháza történetét írja meg s lehetőleg a legközelebbi egyházában tartandó gyűlésen olvassa fel, s egy példánya az egyház levéltárában megőriztessék. Oda hasson minden lelkész, hogy a lehető legtapintatosabban, a templomból a halotti koszoruk eltávolítottassanak, vagy legalább egymásra rakva, a templom egyik félreeső helyén helyeztessenek el s ujaknak felraggatása ne engedtessék meg.

Kovács Sándor, telekfalvi agg lelkész, kinyomatott imái minden részünkön levő felekezeti és községi iskolának megküldetik. Helyes, csak mi is azt mondjuk Csekmével, vigyázzunk, nehogy sablonszerűleg kezdjük használni, mert úgy ismét csak ott lennénk, a honnan kiindultunk.

Végre, miután kevésnek áll közlünk módjában, hogy csak a nevezetesebb egyházunkat érdeklő mozgalmakról is tudomást szerezzon; mivel pedig ezek nélkül egészen öntudatos munkát nem mindig végezhetünk; mivel azok felvetése hasznos és üdvös megbeszélés tárgyát képezheti, alólírott indítványára Értekezőnk egyhangulag kimondotta: a z i d ő k ö z i n e v e z e t e s e b b e g y h á z i é s e g y h á z a t érdeklő mozgalmak ismertetésére felkér egy tagot, kinek referádája fogja képezni ezután az általános Értekezőt egyik pontját. Az indítvány megvalósításával, ez alkalommal a javaslattevő bizott meg.

Ime, sokkal még nem dicsekedhetünk, de ha sikerült, egy kis mustármagnyi eredményt felmutatni, elérni, már ez is biztatást nyújt a jövőre s erős hitet támaszt bennünk, hogy tán az érzéketlen hegyek is egykor megmozdulnak.

Lajos János,
bögözi ref. lelkész.

TÁRCA.

Emlékezés egy ref. papra.

(Sylvester Domokos felolvasása az okt. Értekezőtlen.)

(Folytatás.)

Tévedni emberi. Ő ember volt és tévedett, midőn beteg lelkének testi gyógyszer keresett, midőn hívé: borult kedélye viharát a kábító mámor csillapítani képes. «Három fűrt van a szőlőtőn: a szűkség, a gyönyör, a bujaság fűrtje», mondja Demokritos. Lehet, hogy Benkő még most csak a két első, de tény, hogy túlbőven, izlelé. Ebből folyó mulasztásai megnehezíték állását. A lepke fél a gyertyalángtól s mégis bele-röpül. Talán fölébredt Benkőben is, s talán hatalmasan, az önmegtartóztatás ösztöne; talán eszébe jutott néha még az az árny, mit élte az emberre vet, sötétbe vonja a tudós fején is az érdemlett babért. Mind hasztalan! Észak tengerének süppedékes fővénypartjaira lépett, hol minden lépéssel bellebb, meg odább sülyednek a lábak, majd a derék, a mell, a fő. Az ember el volt veszve.

Két évi tanárkodás után, felsőbb rendeletről, helyét Zilahi Sebes Jánosnak kellett átengednie, hogy ismét k.-ajtai kis birtokára vonuljon onnan, hol az a két év merő kísértés volt rá nézve. Tehát ismét fölhalálta a kört, melyet elhagyott. Ah, de hogyan! Sem az, sem ő nem voltak már a régiek. Nyájának más a pásztora, gazdasága jégverés miatt tönkre menve, fűvészkertjei a gondatlanság miatt elpusztulva, családja a legnagyobb nyomorban, ő pedig életkedvét ve-

szítve, megtört szívvél, gyógyíthatlan kedélybeteg. Csak egy pontban találkozott az el- és visszaköltözés. Híre, mint akkor, mott is megelőzte őt. Csak hogy akkor kitárt karokkal várták a tudóst, most hidegen fordult el az iszákostól a mondvacsinált közvélemény.

Az író azonban most sem csüggedett. Az üldöztetés végzetes két éve alatt végzi be munkái egy részét (Unio, Die-ták, hármass kis tükör.), s rendezi sajtó alá Bethlen Farkas »Erdély történetének« 5-ik kötetét (mint előszavában írja 1783. $\frac{4}{12}$ -ről) a Bruckenthal Sámuel, Kemény Farkas, Kendefi János és saját birtokában levő példányokból, használva még több más kézirati munkát. S most, egyik levele szeriat (közli Gr. Mikó I.) »habár ily bajos időben és helyen az hol tavaly semmi gabona se termett, lehetetlen, tiz személyü nyomorult házával élnie, nem elég-e hivatal nélkül való nem egészen egy esztendőre, a Wolfgang Bethleniána história 6-ik tomusának hét manuscriptumokból s egyéb írá-sokból rabi munkához hasonlóval való elkészítése a nyomtatás alá?« Bizony, az rabmunka lehetett! Annyi példányt összehasonlítani, kritikailag földolgozni, a hiányzó adatokat kipótolni s a meglevőkkel organikus összefüggésben kiegészíteni, olyan rövid idő alatt, s olyan viszonyok közt, melyek miatt, mint előszavában írja, »nem lett volna csoda, ha elbutult volna is.« S hátha meggondoljuk, hogy e terhes napokban, mikor hivatal nélkül 150 frt. nyugdíj mellett, »naponként feje füstté megyen föl« a mindennapi kenyér

gondjai miatt, készíti el a »Politika Trinitás«-t, írja meg Milkoviájához az adalékokat, a székely nemzet politikai ismertetését, a dohánytermelésre s a spanyolvias hazai készítésére vonatkozó apróbb értekezéseit, folytatja Erdélynek Mária Theresia alatti eseményeit, sajátkezűleg másolja, jegyzetekkel kíséri, néhol átdolgozza az erdélyi történelmi krónikákat, naplókat, köztük Kemény János és Bethlen Miklós önéletirátát.

Az 1793. év nagy lökést adott a tragédia kifejlésének. A legnagyobb nyomorral küzdő családfő ez évben papi hivatalt vállalt a Közép-Ajtotól alig másfél mérföldre fekvő Köpecen. Minő huszonhat év vonult el fölötte azóta, hogy először öltötte magára a ref. papok szegényes és annyiszor sárral dobált palástját! Akkor, és most! Ott az élet küzdelmeit még nem ismerő, jövője iránt édes vágygyal, szent lelkesültséggel tele ifju kebel, lángoló nemes szív; itt az életharcban megtört, reménytelen, kétségbe esett öreg, kiben a minden percben megújuló szívvihart nem csillapítja le az a gondolat, hogy ősz fejét a nem érdemelt töviskoszoru mellett megérdemelt babér is köríti. Hisz, e babért letépni akarják a nemzeti és felekezeti féltékenységtől mozgatott bíráló kezek, le az Erdély főuraiból 1791-ben alakult »történetkedvelő társaság«, mely az ő példája nyomán tüzte maga elé az Erdély történetét tárgyozó kútfők összeszedését, kiadását, s mely szűkkeblű, szívtelen eljárásával nem csak a 30 év óta dolgozó tudóst, de a családjáért aggódó 57 éves apát is lelke mélyében sebzi meg. Ez úri társaság felhívására, annak több nagy becsű történelmi kéziratot ajándékoz a szegény pap, s ez azzal hálálja meg, hogy a nyomorral küzdőt ráerőszakolja, visszavenni kiadójától már sajtó alá adott két nevezetes művét: a Mikó Ferenc és Bojthi Gáspár naplóit, félbeszakíttatja vele a megkezdett nyomtatást, csakhogy e naplókat ő adhassa ki, s kiadásukkal az ő híre, dicsősége nevedekdjék, s így Benkőt e mágási kör nem csak az azoknak kritikai feldolgozása körül szerzett érdemeitől, de a családján segíteni képes tiszteletdíjtól és jövedelemtől is megrabolni, elég embertelen! Embertelenség, midőn az örvénybe az taszit bele, kinek első kötelessége lesz vala, annak széléről visszarántani.

Gondoljuk e mellé a kevés lélekből álló egyházközséget, üres fejü gabonából álló kepefizetésével, melynek értéke a legmagasabban sem mehetett 300 frtra: képes volt-e kevesbiteni a családfentartás gondjait? Hisz, ő maga mondja, hogy anynyinak »abból még öltözetre sem telik. Aztán, képzeljük el: érteimetlen, követelő, kákán csomót kereső hallgatónak boszantásait, irigy paptársai rágalmazásait, melyek harangot kötnek a nyáj rugdalózó kolomposaira, kik közül egyiknek nem tetszik az öreg pap, mert igen okos, nagyon tudós; másíknak, mert nem kiabál eléggé, a harmadíknak, mert egyik rokona temetésén 'a halottat tőle nem búcsuztatta el, a negyedíknak, 10-íknak, az egésznek, mert megköveteli fáradságának kialakított bérét. Bizony, ha fel fogjuk az újabb ezerféle érzékeny csalódástól elkeserített ember helyzetét: tán, nem csodálkozunk, ha lelke egyensúlyát veszíté, s ismét csak a mámorban keresett enyhülést, ha a bort Lethe vizének képzelé és hogy feledjen, gyakran tulbőven ivott belőle.

A tollat azonban a köpeci hat keserves esztendő sem verheté ki kezéből. Még nem volt befejezve a kincset érő

krónikák kritikai feldolgozása; még nem adta sajtó alá ama nyolc kézirati naplót, melyet »jelentés«-ében évek előtt ígért. S ő nappali gyötrelmeit Köpecen is e terhes munka bevégzésének édes gyönyörével enyhíté. Vallomása szerint, másfélszáz nyomott ivre terjednek vala e monografiák, melyeket ő a feledés tengeréből hosszú évek veritékes fáradságával igyekezett kihalászni, s melyekre félszázadig várt még az oknyomozó történettudomány. Hol állana ma a hazai történetírás, ba Benkő nemes szándéka valósul, s e gazdag bányák már akkor fölnyilnak a kincskeresők előtt; és hol állana, ha e tragikus sorsu, egyszerű napszámos dicsotellennek tartotta volna: követ fejteni a föld sötét, veszélyes gyomrában, hogy majd mások a napvilágon kényelmesen szobrot faragjanak az általa fölfedezett, fölhozott kövekből! S e naplókon kívül, menynyi kisebb történelmi kútfőt szerzett meg és másolt le reszkető kezével; menynyi okmányt dolgozott föl, többnyire e nem szeretem napokban: csak sejteni engedi a történetkedvelő társaság titkárnak Köpecről irt jelentése, melyben Benkő gyűjteményének sokasága és ritka értéke fölött, minden kicsinylő gunyolódása mellett is, bámulatának kifejezést adni, kénytelen. (Aranka Gy.)

Ime, a hazai történetírás fáradhatatlan, de már elgyengült bajnoka, még akkor sem ejti ki fegyverét reszkető kezéből, mikor annak többi harcosai benne már nem a vezért, nem a hős bajtársat, hanem csak az emberi szenvedélyek rabját tekintik, mint Aranka eme jelentéséből kitetszik.

De, hát a pap? Hát a lelkipásztor? Hosszasabban fejtegessem-e nyájához való viszonyának átkos szenvedélye miatt bekövetkezett gyengülését, elhidegülését? Emlitsem-e azt a ránézve oly végzetes eseményt, hogy egyik gyenge percében írásbeli kötelezvényt csikartak ki tőle hallgatói, melyben őket följogositja, hogy ha még egyszer elfeledkeznek magáról, félfizetéssel nyugalmazhatják? Tán, elég ha mondom: a sors által végletekig kényszerített ember sokszor elfeledé, hogy Krisztus szolgálja, s gyarlóságát még akkor sem vetkőzheté le, mikor palástot vett magára, s az e miatt kifejtett éles surlódások elhatározzák jövőjét. A kortesektől fölizgatott egyház nem elégedett meg azzal, hogy az említett kikötés szerint félfizetéssel nyugalmazza: végleges elmozdítását sürgeté. A tudós iránt még most is méltányos egyházi főtanács, ez a mondhatni világiakból állott testület, föl akarta emelni az elesettet, krisztusi szeretettel megbocsátáni akart az eltévedettnek. De püspöke, kiről még mint enyedi esperesről oly kiváló dicsréttel emlékezik a Transsylvania írója, Abacs János csak a köpeci bűnös papot tekinté és az egyházi főtanácshoz beadott szívtelen s a szegény vádlottat gyalázó véleményes jelentése által ítéletes elmozdittatását kierőszakolta. S az összetört ember palástjától, fizetésétől, a mindennapi kenyértől megfosztva, koldus gyanánt, meggyalázva tért vissza k.ajtai kicsiny birtokára, 1799-ben.

Az új század reggele tizennégy évig tartott kínos éjszakának lett előestéje. Feje fölött teljesen beborult a tünő nap viszfénye által meg nem aranyozott láthatár. Eddig még küzködött, állott; most végképpen elbukott. Kis birtoka még a mindennapi kenyérral sem kecsegteté, s már Köpecről való elűzetése második évében a székelyföldön uralgott marhavész és terméketlenség eltöré kezében annak vékony

botját, míg rá alig egy év múlva, öregségére épített háza lett a tűz martaléka. Az anynyiszor és oly kegyetlenül sujtott ember hova tovább mindinkább súlyodott. Hiába akarta, mert hiszen nem egyszer akarta, követni a görög bölcs tanácsát, hogy tükörbe nézzen, mikor mámoros; ő feledni vélt, s a törvény iránt köteles tiszteletet is gyakran feledte el. Gyenge óráiban, minden hosszas teketória nélkül, összeketett néhány vegyes vallásu mátkapárt. S ha azokban a protestánsokra kedvezőtlen időkben, a kormány még a rendes papok által törvényes úton kötött vegyes házasságoknál is szigoruan örködött a religió dominans előnye felett, lehet-e csodálni, ha e törvénytelen tényeket behunyt szemekkel nézni, nem tudá? Az egyházi főhatóság előbb csak dorgálásra szorítkozott, s ennek hiábanvalósága után is csak úgy akará büntetni, hogy »személyes prostitúciója« kikerültessek; de végre is, mindennemű papi teendőtől eltiltani, kényszerült. Az első foku polgári törvényszék pedig már 1804-ben két évi terhes fogságra ítélte. A pör a kir. tábla elé került, s ime ott, a tudóst méltányló ügyvédek vetélkedtek védelme fölött, míg egykori tanítványa, Kovács Miklós részébe jutott a dicsőség, védelmezni őt. De Benkő már nem volt megmenthető. Hiában oldja föl a kir. tábla a szegyenletes börtönbüntetés alól; hiában tüntetnek mellette nemes szivű bírái azzal, hogy a megítélt pénzbírságot leteszik helyette; hiában intik, kéri jóakarói, ismerősei, családja: ígérete, fogadása, hogy ezután effélét nem teend, csak pusztaszó marad. Csodálkozunk-e rajta?

1805-ben elveszti nejét, védangyalát, s e veszteséget Mihály fiának, valószínűleg a katonáskodás elől menekülni vágyva, elbujdosása is tetézi. Gazdasága teljesen elpusztul, gyűjteményeit a történetkedvelő társaságnak már potom árért is hasztalan kínálja; végre, kénytelen könyveit s 15 folians kötet kézirat gyűjteményét 700 váltó frtért az enyedi kollegiumnak eladni, s mikor aztán ez a pénz is elolvad kezéből, a magával csaknem jötehetetlen vén ember csupán azzal képes kenyeret szerezni magának, hogy hegyet-völgyet összejárva, gyógynövényeket gyűjtöget, hogy Brassóban olcsó áron, kegyelem-fillérékért adja el. Csoda-e hát, ha ő, ki egykor, papi pályája kezdetén, oly kiméletlenül kelt ki egy részeseges szolgatársa ellen, most annyi szenvedés alatt megtörve, nem gondolja meg, a mit Seneca mond, hogy «a mámor egy órai esztelenségért sokáig tartó szánom-bánommal lakoltat» és, mámorában nem gondolja meg, hogy a mit tesz, törvénytelen, vagy ha meg is, a kecsgetető tiszteltidjnak ellenállni nem tud?

(Vége következik.)

Felhívás és kérelem.

A tiszántúli evang. ref. egyházkerületnek 1893. novbr. 2-án Debrecenben tartott közgyűlésében megígértem és ajánlatot tettem, hogy ezen egyházkerület legrégibb jegyzőkönyveit, egészen azon időig, a midőn azok nyomtatásban jelentek meg, tehát 1860. október hóig, röviden kivonatozva, kinyomatván, nyilvánosságra hozom, hogy így azok és az azokban foglalt tárgyak ismertebbek legyenek.

Ezt annyival inkább szükségesnek tartom, megvalósítani, mert egyéni meggyőződésem szerint, ezek ismerete és tanulmányozása nélkül sem a tiszántúli egyházkerület, sem a debreceni főiskola történetét, a maga teljes egészében és alaposan, aligha írhatja meg bárki is. Tehát, mint források legyenek ezen kiadványok a tiszántúli egyházkerület és egyetemes reform. egyházunk történetének megírásával foglalkozók előtt.

A mint az köztudomású: «Adalékok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történetéhez», ily cím alatt azon egyházkerület legrégibb jegyzőkönyveinek tartalmát majdnem egészen a négy első kötet végéig, közöltem a «Debreceni Protestáns Lap»-ban 1883 évtől kezdve 1892. évig. Ezen elszórva, kisebb-nagyobb időközökkel megjelent adatokat külön lenyomatva, összeállítottam és a következő két füzetben bocsátom főképp a tiszántúli népesebb egyházak és az egyháztörténelem iránt érdeklélő viseltető tisztelt közönség rendelkezésére.

Első füzet, 8-ad rét, 102 lap, a legrégibb jegyzőkönyvből, 1568—1765-ig.

Második füzet, 8-ad rét, 218 lap, a jegyzőkönyvek II—IV. darabjaiból 1736—1782. augusztusig.

Ezekhez jó: Bécsi tanácskozás a magyarországi protestáns egyház szervezete ügyében, 1855. május 17-től június 19-ig. Nyolcad rét, 94 lap.

E három füzet ára 1 forint 60 kr. mely hozzám beküldetvén, azokat mindenkinek bérmentve küldöm meg.

Ohajtanám, ha a millenium évét, 1896. esztendőt azzal innepelhetnék meg, hogy úgy a tiszántúli egyházkerületnek jegyzőkönyvei, az általam jelzett időig, mint a magyarországi ev. ref. egyház konventjeinek jegyzőkönyvei is akkorra, kivonatozva, a sajtó alól kikerülhetnének.

Remélem és hiszem, hogy négyszáz előfizető csak akad e széles hazában, a kiknek pártolása mellett tervemet megvalósíthatom.

Kérem a támogatást és pártolást.

Közvetlen hozzám kérem küldeni a megrendeléseket, miután a füzeteket csak ötszáz példányban nyomattam. Debrecen, N.-Péterfia-utca 351. szám.

Debrecen, 1894. február 8.

Tóth Sámuel,
debr. theol. akad. tanár,
és a tiszántúli ev. ref. egyházkerület
főjegyzője, s levéltárnoka.

Különfélék.

Szives kérelem.

Csak ismét hangoztatnom kell a régi nótát. Csak ismét panaszolok, hogy az illetők nem tesznek eleget kötelességüknek; egyáltalában nem küldik a «Közöny» immár egész esztendei árát.

Hihetetlennek fog tetszeni, hogy több mint fele azoknak, kik fizetni kötelesek, ez esztendőben nem csak hogy egy fillért nem törlesztettek, de hozzánk sem szólottak. Hanem, azért a lap megjelenését követelik; ha netalán elmarad, reklamálnak; megkövetelik, hogy buzgolkodjunk, hogy lelkesedjünk; hogy vigyük a zászlót elől panasz, zúgolódás nélkül.

Az esztendő rohamosan siet a vége felé. Követelésünk sok; tartozásunk nem kevesebb. Szivesen kérjük olvasóinkat, ne hozzanak zavarba. Ne kívánjanak tőlünk anyagi áldozatot. A mit az egyházak és lelkipásztorok megosztva, elhordozhatnak: az alatt mi összerogyunk, ha csak a mi nyakunkba omlik. Ezt nem kívánhatja tőlünk senki.

Kérjük az esperes urakat, emeljék fel intó szavukat. Kérjük az illetőket, gondoljanak arra, hogy kötelességet teljesíteni — kötelesség és tisztesség. Ne kényszerítsenek, hogy panaszra menjünk akaratlanul.

Kolozsvártt, oktbr. 24. 1894.

Szász Gerő.

== **Az ez évi konvent nov. 20-ra** hivatott össze az illetékes elnökség által Budapestre.

== **A kolozs-kalotai egyházmegye** Papi Értekezletének gyalui fiok-köre folyó hó 17-én tartotta meg alakuló gyűlését Gyaluban. Helybeli lelkész, Deésy Gyula, esperesen kívül, még tizenkét tag jelent meg, s így alig maradt egy pár távol. Tisztujítás csak részben történt, a mennyiben elnök maradt esperes aa. jegyző Tamó Gyula, t.-szent-lászlói pap, míg az ujonnan szervezett alelnöki állásra Biró András, egyházmegyei jegyző aa. választatott meg. Ezután Valler József, mákói pap tartotta meg felolvasását: «Mit tegyünk az anyakönyvvel, midőn az állam veszi át annak vezetését?» Különben alapos fejtegetésétől némileg eltérően abban állapodott meg az Értekezlet, hogy egyházi főhatóságaink útján kérjünk megfelelő díjazást mindennemű azon kiadványokért, a melyeket még husz-huszonöt évig a világi hatóságok részére nekünk kell kiszolgáltatnunk, s a melyekért eddig se részesültünk semmi honorariumban. Hasonló mozgalom megindítására a testvér-Értekezletek is felkértni határozattak. Majd Bitai Kálmán, inaktelki papra került a sor, a ki: «Egy pár gondolat a beállandó új helyzettel szemben» cím alatt tartott egy igazi lelkes és megfigyelésre méltó felolvasást, a miért méltó elismerését fejezte ki úgy neki, mint a más felolvasónak az Értekezlet. Nevezetes határozata volt még az Értekezletnek az, midőn elnök aa. indítványára kimondá, hogy a majdnem használhatatlan népiskolai vallástani kézikönyvek helyett, újaknak megírása végett indít meg mozgalmat; és végül az, midőn kimondá az egyházmegyei papi könyvtár megalapítását. Mind szép, mind hasznos dolog, csak előre, lelkesedéssel, kitartással, mert akkor miénk a jövő és majd a jövő kerületi Papi Értekezleten a kolozs-kalotai egyházmegye is képviseltetni fogja magát és első helyen lesz említve a munkálkodók sorában!

== **A kézdi egyházmegye folyó hó 20-án** tartotta közgyűlését Kézdi-Vásárhelyen, melyen Zajzon Lajos, torjai pap tartott istentiszteletet. Zoltáni Elek esperes és Bodor Géza jegyző jelentését lelkes elismerésben részesítette a közgyűlés. A kézdi egyházmegye 13 egyházból áll és mennek mindenképpen ékes rendben. Csak úgy eszünkbe jut: vajjon, nem volna-e jobb, azokat a hatvan egyházból álló egyházmegyét is apró darabokra szedni? A világtörténelem tanúsága szerint, a nagy birodalmak nagyságuk miatt, önsúlyuk alatt roppantak össze. A ki akar, gondolkozzék egy kissé e dolog felett. Nem akar ez vád lenni. Ám, ez is decentralizáció lenne. Lenne több esperes és a sok munka több erős vállra nehezédvén, megoszlanék a felelősség. Próbáljuk meg, képzeljük, hogy mindnyájan esperesek vagyunk. Vajjon, kár születnék ebből?

== **Harang a temetőben.** A mint olvassuk a «Székely Híradó»-ban, a k.-vásárhelyi ref. temetőben a hivek áldozatkészségéből, a gondnoki kar és a dalárda buzgósa folytán, egy csinos torony építettett a nagy égéskor megolvadt harangok anyagából újra öntött nagy harang számára. A torony pár nap alatt teljesen készen lesz; a harangot is feltették már s így nem sokára meg fog kondulni, hogy az élőket hívogassa az elhunytak csöndes örök birodalmába. Igen, ismerjük azt a dolgot: «Vivos voco, mortuos plango», sat., de hát, a templom tornyában is harang, a temetőben is harang; külön huzzák; együtt huzzák; kinek huzzák; mindenkinek huzzák? Lehet, hogy csak a távolból néz ki így. De, ha már volt harang, nem lehetett volna-e ebből egy csinos alapítványt tenni árvák számára, mely éppen úgy dicsérte volna a halottakat, mint hívta volna az élőket — nemes cselekedetekre? Ne legyen különben ebből neheztetés.

== **A «Marostordamegyei általános tanítótestület»** ez évi közgyűlését nov. 7-én tartja meg Maros-Vásárhelytől, melyre a tagok, valamint a tanügybarátok meghívottnak. Ez egyletnek elnöke Lakatos Sámuel, m.-vásárhelyi tanár, ki buzgósgával és szakértelmével folytonos emle-

desre vezeti a nevelés ügyét és lankadatlan munkásságra serkenti a derék tanítókat. Ez évi tárgysorozata is gazdag és élénken tünteti föl az egyleti élet képét, mely éltető szellemet ad a folytonos előhaladásnak. Legyen istennek áldása a nemes törekvésen.

== **Református misszio alakult** Máramarosban, Nagy-Bócskon, hol ez idő előtt soha sem volt még református isteni tisztelet. Most már volt és remélhetőleg lesz ezután is. Maga Bócskó legközelebről vasúti végpont lett és a kálvinista hivek száma csaknem elérte a kétszázat. Most imaházat akarnak építeni, melynek érdekében kérelemmel fordulnak a hit- és vérrokonokhoz. E kérelmet meleg ajánlattal támogatja a tiszántúli egyházkerület püspöke, Kiss Aron és mi hasonló cselekszünk, midőn felhívjuk olvasóinkat, hogy ez emberbaráti és hazafias célra bármi csekélységgel járulni, sziveskedjenek.

== **Megjelent a «Prot. Szemle» VI. évfolyam** 8-ik füzete ugyanazzal a külső díszszel és belső tartalommal, mint az eddigiek. Tartalmát teszik: 1. Emlékbeszéd id. br. Vay Miklós felett. Ballagi Géza. 2. Szegedi Kis István reformátori működése a Tiszemelléken. Földvári László. 3. A heber irodalom hatása a görög írókra. S. Szabó József. Misszió-ügy. Irodalmi szemle a hazai és külföldi irodalom felett. Az elismerésből és dicséretből már jóformán kifogytunk; ámbátor, erre egyáltalában nem is szorul e közhasznú vállalat. Csak örvendünk, hogy ezt a magunk emberségéből hoztuk létre; és örvendenénk, ha becsét megismervén, minél többen megszerezni igyekeznének, hogy fejlődése útjából minden akadály elháríttassék.

== **Az igazi népköltészet legmélységesebb forrásai** a mondák és mesék, ezért üdvözlöttük szívesen eleitől fogva azt a vállalatot, melyet az Athenaeum indított meg és folytat nagy buzgósággal. A Benedek Elek-féle »Magyar Mese- és Mondavilág« 15. és 16-ik füzete jelent meg a napokban és ezzel az első kötet, mely diszes illusztrációkkal jelent meg és hatvan mesét tartalmaz, befejezést nyert, melyet gyors egymásutánban követ a más négy kötet. A kötet ára diszkótésben 3 frt. Nem ajánljuk eléggé e sok ügyességgel, finom érzéssel szerkesztett és megírt mesekönyvet, mely nem csak a serdülő ifjuságnak, de a felnőtteknek is egyiránt hasznos, élvezetes, sőt gyönyört adó olvasmánya méltán lehet, mert belőle hazafias lelkesedés sugárzik ki lépten-nyomon és egyiránt táplálják az emlékező tehetséget, a képzelmet, felköltik az érzelmet, az ítéletet, a megfontolást; gyermekeink szívébe átláptálják a nemzeti érzést, a nemzeti izlést, a nemzeti hagyományok iránti szeretetet. Tehát, igazándi jótétemény, áldásos eszköz a nevelő kezében.

== **Zih Károly, békés-szentandrászi ref. néptanító,** a tiszántúli egyházkerület tanterve alapján, az elemi népiskola harmadik, negyedik és ötödik osztályai számára egy rövid «Természetrajzot» irt, melynek ára 18 krajcár. Ajánljuk néptanítóink figyelmébe e kis könyvet, mely rövid, világos, népszerű modorban, és érthetően tárgyalván tananyagát, szolgálatot tesz a tanítónak, és magát a dolgot könnyen hozzáférhetővé a tanítványoknak. Zih Károly különben is egyike a legszorgalmasabb népies íróknak, ki már egy egész kis könyvtárt adott át a közhasználatnak, és méltán kiérdemelte a figyelmet és pártolást.

== »**Gyász- és sirbeszédék**« cím alatt bocsátott közre Csáki István bács-ómoravicai s.-lelkész egy kötetet, mely rövid halotti beszédeket tartalmaz s ára bérmentesen küldve 1 frt 10 kr. Nagyobb pretenziók nélkül való, de figyelmet érdemlő, hasznos munka és reményeket ébreszt a szorgalmas fiatal szerző iránt, ki csodálatos képpen nem a terjengősségben áradozik, hanem tán a túl-rövidséget keresi. Ám, ha a hosszuból le lehet vágni, a rövidebbet is meg lehet toldani s ezzel megmondtuk azt is, hogy sikeresen lehet használni.

== **Pályázat.** A volt káplán elhalálása által üresedésbe jött, Vizakna községében fennálló ág. hitv. segédlelkési állomás betöltésére ezennel pályázat nyitattik. Járulékok: 1. Atizedkártyátlásnak

tizenkettő része 108 frt. 2. Beneficium camcraticum 10 frt. Haszonvételek: 1. Tizenegy hold kaszáló. 2. Három hold 1446 négyszögöl szántó. 3. 286 négyszögöl kert. Ezekon kívül húzza a káplán az ág. hitv. ev. községi tagoktól fizetendő »stola« járulékokat. Folyamodók kötelesek kérvényeiket a tanulmányaikat kimutató bizonyítványokkal együtt november 4. esti 6 óráig az alóli megyei esperességhez beküldeni. Kelt, Nagy-Szebenben, 1894. okt. 13-án. Az ág. hitv. ev. megyei esperesség.

= **Ujabb kegyes adományok** a dévai ev. ref. templom és torony kijavítására. April. 20-tól október 20-ig. Az ev. ref. egyházak közül: Bánóc 50 kr. Al-Doboly 2 frt. 50 kr.; Felvinc 3 frt. 20 kr. Komádi 2 frt. 10 kr. Szemlak 50 kr. Abaujvá 2 frt. Nagy-Szeben 5 frt. Kún-Szent-Miklós 5 frt. 50 kr. Bakonyszeg 1 frt. Puszt-Ujlak 2 frt. Mező-Csáth 2 frt. Sárköz-Ujlak 1 frt. 50 kr. Lozsád 12 frt. Beresztelke 1 frt. 50 kr. Keszű és Magyar-Légen 2 frt. Győr 9 frt. Nagy Mihály 5 frt. Együtt 57 frt. 30 kr. Az ágostai evang. egyházak közül: Alsó-zempléni egyházmegye 3 frt. 47 kr. Kassa 5 frt. Breznóbánya 2 frt. Eperjcsi kath.

gyámintézet 2 frt. Együtt 12 frt. 47 kr. Összesen 69 frt. 77 kr. A gyűjtés kezdete óta befolyt az ev. ref. egyházak és iskolák köréből 509 frt. 90 kr.; az ágostai ev. egyházak és iskolák adományából 79 frt. 92 kr.; az unitárius egyházaktól és iskoláktól 28 frt. 30 kr.; az izraelita hitközségektől 22 frt. Összesen 640 frt. 12 kr. Az állami, megyei, városi és községi hivataloktól, társadalmi egyesületektől, pénzintézetektől és egyesektől begyűlt összesen 8237 frt. 20 kr. A mai napig befolyt kegyes adományok főösszege 8877 frt. és 32 kr. Ebből 420 frt. a gyűjtés költségeire fordítván, jelenleg a »dévai takarékpénztár«-ban kamatoz 8457 frt. 32 kr. Hiányzik még az építés költségeiből 1543 frt. Az adakozók száma 7648. Fogadják a kegyes adakozók és a szives gyűjtők mindnyájan egyházközségem nevében nyilvánított forró köszönetemet. Együttal bátor vagyok a nagytiszteletű lelkész és főiskolai igazgató urakat mély tisztelettel felkérni, kegyeskedjenek a kezeiknél levő »Erdő Szózatot«, a folyó év végéig, bármily csekély adományul, vagy esetleg anélkül is, hozzám visszajuttatni. Déva, 1894. október 20. Szóts Sándor, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2841—1894.

KÖRLEVÉL.

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
m. tt. Előjáróságának.

Tudás és nyilvántartás végett, közölteik a közokt. m. kir. miniszterium f. évi szept. 30-án 41,540. sz. a. kelt rendelete, mely szerint a közokt. m. kir. miniszterium az erdélyi ág. ev. egyház konzistoriumának előterjesztésére, a segesvári ág. ev. főgimnáziumi tanári testület határozatát, melylyel a lefolyt tanévben a tanintézetbe járt következő három tanulót: 1. Henning Márton (szül. Volkányon 1876. szept. 17-én) ág. ev. vallású, volt VI. oszt. tanulót; Jüngling Gyulát (szül. Kőhalmon, 1877. máj. 6-án) ág. ev. vallású, volt IV. oszt. tanulót; 3. Majorkovits Józsefet (szül. Segesvárt 1880. febr. 6-án) róm. kath. vallású, volt III. oszt. tanulót, több ízben elkövetett betöréses lopás miatt, az ország összes tanintézeteiből kizárja, a középiskolai törvény 18. §-a értelmében megerősítvén, e tanulókat az összes hazai tanintézetekből kizárta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. október 14-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes

2839—1894.

PÁLYÁZAT.

A szebeni egyházmegyébe kebelezett és lemondás folytán megüresedett oláh-újfalusi ref. körlelkészi állomásra ezenel pályázat hirdettek.

A körlelkészi javadalom 548 frt. 66 kr. mely összegből 445 frt. 78 kr. készpénz, a többi pedig kepe és a 7 hold kanonika porció kataszteri tiszta jövedelme.

E körlelkészséghez tartozik az oláh-újfalusi anya- és a stréza-kercsisórai leány-egyház, továbbá, a feleki, alsó-utsai, alsó-árpási, újgyházi és gainari szórványok, melyekben a körlelkésznek a részletes utasítás értelmében kell szolgálatokat végezni.

Fölhivatnak mindazok, kik ezen állomást elnyerni óhajtnak, hogy szabályszerűen felszerelt pályázati kérésüket f. évi nov. hó 10-éig multhatatlanul nyujtsák be főt. és mélt. Szász Domokos, püspök afához.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsának Kolozsvárt, 1894. okt. 14-én tartott üléséből.

Kádár Fános,
s.-titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1339—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett holdgyai ref. egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott kényelmes lakáson kívül, egyházközségi becslés szerint, 187 frt. 15 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete. A megválasz-

tandó aának kötelessége leend, egy évi javadalmának hat százalékát egyszersmindenkorra, azután az évi járulékot a gyámintézet javára pontosan fizetni.

Pályázati határnap: folyó év november 15. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához, Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, 1894. okt. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1333—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett pókai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel másodizben pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és 751 öl terjedelmű kerttel; 344 frt 85 kr. értékű kepe és kanonika-jövedelem, egyházközségi becslés szerint, a miből 122 frt készpénz, zab-kepe és a tandij-váltság az egyház pénztárából.

Folyamodványok folyó évi november 10-ig nt. Lénárt József esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvárt, 1894. okt. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

984—1894.

MEGHIVÓ.

A nagy-enyedi ev. ref. egyházmegye Ó-Tordán nov. 20-án d. e. 9 órán kezdve tartja meg folyó évi őszi rendes közgyűlését, melyre van szerencsém, a mélt. fő- és algonokokat, a méltóságos és tekt. képviselőket, a kebelezett nagytiszt. tanárokat és a tiszt. lelkész afákat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: esperesi jelentés, felsőbb leiratok, jegyzői jelentés az egyházmegyei tanács működéséről, tanügyi előadói jelentés, számvévi jelentés és egyéb folyó ügyek.

Tisztelettel kérem a tiszt. lelkész afákat: sziveskedjenek erről a körükben levő képviselőket idejekorán értesíteni.

A közgyűlés végeztével házassági törvényszékünk tart ülést, melyre a tisztelt ügyvéd urak legyenek szivesek az ügyeket előkészíteni, s az érdekeit valófelek meghívásáról intézkedni.

Miriszlón, 1894. október 17

Sándor Fános,
evang. reform. esperes.

143—1894.

FIGYELMEZTETÉS,

a deési egyházmegye t. lelkészi karához.

A nt. esperes úr fölhívása folytán, van szerencsém, tisztelettel fölkérni a t. lelkész urakat, sziveskedjenek községek orsz. közalap tartozásait a pontos időben befizetni.

Eszteny, 1894. okt. 18.

Pataky Gábor,
k. alap kezelő.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.